

ISSN 1311-3321 (print)
ISSN 2535-1028 (CD-ROM)
ISSN 2603-4123 (on-line)

UNIVERSITY OF RUSE “Angel Kanchev”
РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ “Ангел Кънчев”

BSc, MSc and PhD Students & Young Scientists
Студенти, докторанти и млади учени

PROCEEDINGS

Volume 60, book 11.3.
Silistra Branch
of the University of Ruse

НАУЧНИ ТРУДОВЕ

Том 60, серия 11.3.
Филиал Силистра
на Русенския университет

Ruse
Русе
2021

Volume 60 of PROCEEDINGS includes the papers presented at the scientific conference RU & SU'21, organized and conducted by University of Ruse "Angel Kanchev" and the Union of Scientists - Ruse. Series 11.3. contains papers reported in the Silistra Branch of the University of Ruse.

Book	Code	Faculty and Section
Agrarian and Industrial Faculty		
1.1.	FRI-ONLINE-1-AMT&ASVM	Agricultural Machinery and Technologies, Agrarian Science and Veterinary Medicine
	FRI-ONLINE-1-MR	Maintenance and Reliability
	FRI-ONLINE-1-THPE	Thermal, Hydro- and Pneumatic Equipment
	FRI-ONLINE-1-EC	Ecology and Conservation
	FRI-ONLINE-1-ID	Industrial Design
1.2.	WED-ONLINE-SSS-AMT&ASVM	Agricultural Machinery and Technologies, Agrarian Science and Veterinary Medicine
	WED-ONLINE-SSS- MR	Maintenance and Reliability
	WED-ONLINE-SSS-THPE	Thermal, Hydro- and Pneumatic Equipment
	WED-ONLINE-SSS-EC	Ecology and Conservation
	WED-ONLINE-SSS-ID	Industrial Design
Faculty of Mechanical and Manufacturing Engineering		
2.1.	FRI-ONLINE-1-MEMBT	Mechanical Engineering and Machine-Building Technologies
2.2.	WED-ONLINE-SSS-MEMBT	Mechanical Engineering and Machine-Building Technologies
Faculty of Electrical Engineering Electronics and Automation		
3.1.	FRI-ONLINE-1-EEEA	Electrical Engineering, Electronics and Automation
3.2.	FRI-ONLINE-1-CCT	Communication and Computer Technologies
3.3.	THU-ONLINE-SSS-EEEA	Electrical Engineering, Electronics and Automation
	THU-ONLINE-SSS-CCT	Communication and Computer Technologies
Faculty of Transport		
4.1.	FRI-2.209-1-TMS	Transport and Machine Science
4.2.	FRI-2.204-SITSTL	Sustainable and Intelligent Transport Systems, Technologies and Logistics
4.3.	WED-ONLINE-SSS-TMS	Transport and Machine Science
Faculty of Business and Management		
5.1.	FRI-ONLINE-1-EM	Economics and Management
5.2.	FRI-ONLINE-1-ESSIR	European Studies, Security and International Relations
5.3.	FRI-ONLINE-1-SW	Social Work
5.4.	THU-ONLINE-SSS-EM	Economics and Management
Faculty of Natural Sciences and Education		
6.1.	FRI-ONLINE-1-MIP	Mathematics, Informatics and Physics
6.2.	FRI-ONLINE-1-PP	Pedagogy and Psychology
6.3.	FRI-ONLINE-1-LL	Linguistics and Literature
	FRI-ONLINE-1-AS	Art Studies
6.4.	FRI-ONLINE-1-ERI	Education - Research and Innovations
6.5.	THU-ONLINE-SSS-FM	Financial Mathematics
	THU-ONLINE-SSS-PP	Pedagogy and Psychology

Faculty of Law		
7.1.	FRI-ONLINE-1-LS	Law Studies
7.2.	FRI-ONLINE-1-NS	National Security
7.3.	MON-ONLINE-SSS-L	Law Studies
Faculty of Public Health and Health Care		
8.1.	FRI-ONLINE-1-HP	Health Promotion
8.2.	FRI-ONLINE-1-HC	Health Care
8.3.	FRI-ONLINE-1-MCDA	Medical and Clinical Diagnostic Activities
8.4.	THU-ONLINE-SSS-HP	Health Promotion
	FRI-ONLINE-SSS-HC	Health Care
	THU-ONLINE-SSS-MCDA	Medical and Clinical Diagnostic Activities
Quality of Education Directorate		
9.1.	FRI-ONLINE-QHE	Quality of Higher Education
Razgrad Branch of the University of Ruse		
10.1.	FRI-LCR-1-CT(R)	Chemical Technologies
10.2.	FRI-LCR-1-BFT(R)	Biotechnologies and Food Technologies
10.3.	TUE-ONLINE-SSS-BFT(R)	Biotechnologies and Food Technologies
	TUE-ONLINE-SSS-CT(R)	Chemical Technologies
Silistra Branch of the University of Ruse		
11.1.	FRI-ONLINE-DPM(S)	Didactics, Pedagogy and Methodology of training in...
	FRI-ONLINE-LTLHF(S)	Linguistics; Theory of Literature and History; Philosophy
	FRI-ONLINE-ELENSTS(S)	E-Learning; Electrical; Technical Sciences
11.2.	FRI-ONLINE-SSH(S)	Humanities
	FRI-ONLINE-SSS-PPTM(S)	Pedagogy, Psychology, and Teaching Methodology
	FRI-ONLINE-SSS-TS(S)	Technical Sciences

The papers have been reviewed.

ISSN 1311-3321 (print)

ISSN 2535-1028 (CD-ROM)

ISSN 2603-4123 (on-line) Copyright © authors

The issue was included in the international ISSN database, available at <https://portal.issn.org/>.

The online edition is registered in the portal ROAD scientific resources online open access

PROGRAMME COMMITTEE

- **Prof. Amar Ramdane-Cherif**

University of Versailles, France

- **Assoc. Prof. Manolo Dulva HINA**

ECE Paris School of Engineering, France

- **Prof. Leon Rothkrantz**

Delft University of Technology, Netherlands

- **Assoc. Prof. Antonio Jose Mendes**

University of Coimbra, Portugal

- **Prof. Ville Leppanen**

University of Turku, Finland

- **Assoc. Prof. Marco Porta**

University of Pavia, Italy

- **Prof. Douglas Harms**

DePauw University, USA

- **Prof. Zhanat Nurbekova**

L.N.Gumilyov Eurasian National University, Nur Sultan, Kazakhstan

- **Prof. Mirlan Chynybaev**

Kyrgyz State Technical University, Bishkek, Kyrgyzstan

- **Prof. Ismo Hakala, PhD**

University of Jyväskylä, Finland

- **Prof. Dr. Artur Jutman**

Tallinn University of Technology, Estonia

- **Prof. RNDr. Vladimir Tvarozek, PhD**

Slovak University of Technology in Bratislava, Bratislava, Slovakia

- **Doc. Ing. Zuzana Palkova, PhD**

Slovak University of Agriculture in Nitra, Nitra, Slovakia

- **Andrzej Tutaj, PhD**

AGH University of Science and Technology, Krakow, Poland

- **Prof. Valentin NEDEFF Dr. eng. Dr.h.c.**

“Vasile Alecsandri” University of Bacău, Romania

- **Dr. Cătălin POPA**

“Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Constantza, Romania

- **Prof. dr Larisa Jovanović**

Alfa University, Belgrade, Serbia

- **Prof. dr hab. Edmund LORENCOWICZ**

University of Life Sciences in Lublin, Poland

- **Assoc. Prof. Ion MIERLUS - MAZILU, PhD**

Technical University of Civil Engineering, Bucharest, Romania

- **Prof. Dojčić Vojvodić PhD**

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

- **Assoc. Prof. Alexandrache Carmen, PhD**

Department of Teacher Training, “Dunarea de Jos”, Galati University, Romania

- **Prof. Alberto Cabada**

University of Santiago de Compostela, Faculty of Mathematics, Santiago de Compostela, Spain

- **Kamen Rikev, PhD**

Institute of Slavic Philology, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland

- **Dra. Clotilde Lechuga Jiménez, PhD**

Education Science Faculty (Teatinos Campus), University of Malaga (Spain)

- **Assoc. Prof. Despina Sivevska, PhD**

Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" - Stip, Macedonia

• **Liqaa Habeb Al-Obaydi, PhD**

English Department, College of Education for Human Sciences, University of Diyala, Iraq

• **Prof. Igor Kevorkovich Danilov, DSc**

Yuri Gagarin State Technical University of Saratov, Russia

• **Prof. Aleksander Valentinov Sladkowski, DSc**

Silesian University of Technology, Poland

• **Prof. Dr. Vera Karadjova,**

“St. Kliment Ohridski” University – Bitola, Faculty of tourism and hospitality – Ohrid, Republic of North Macedonia

• **Prof. Dr. Aleksandar Trajkov**

“St. Kliment Ohridski” University - Bitola, Faculty of tourism and hospitality – Ohrid, Republic of North Macedonia

• **Prof. Dr. Petar Pepur**

University of Split, Croatia

• **Prof. Dr. Korhan Arun**

Namik Kemal University, Tekirdağ, Turkey

• **Prof. Yuliya Yorgova, PhD**

Burgas Free University, Bulgaria

• **Prof. Claudia Popescu, PhD**

Bucharest University of Economic Studies, Romania

• **Prof. Dr. Gerhard Fiolka**

University of Fribourg, Switzerland

• **Prof. Haluk Kabaalioglu, PhD**

Yeditepe University, Turkey

• **Prof. Silva Alves, PhD,**

University of Lisbon, Portugal

• **Hanneke van Brugge, DHC mult**

Appeldoorn, The Netherlands

• **Prof. Nino Žganec, DSc**

President of European Association of Schools of Social Work, University of Zagreb, Croatia

• **Prof. Violeta Jotova**

Direction Pediatrics at St. Marina University Hospital - Varna, Bulgaria, Chair ESPE Postgraduate Qualification Committee

• **Prof. Tanya Timeva, MD, PhD**

Obstetrics and Gynecology Hospital "Dr. Shterev", Sofia, Bulgaria

• **Prof. Kiril Stoychev, PhD,**

Institute of Metal Science, Equipment and Technologies “Acad. A. Balevsci” with Haydroaerodinamics centre – BAS, Bulgaria

• **Assoc. Prof. Mark Shamtsyan, PhD**

Technical University, Saint Petersburg, Russia

• **Assoc. Prof. Oleksii Gubenia, PhD**

National University of Food Technologie, Kiev, Ukraine

• **Assoc. Prof. Olexandr Zaichuk, DSc**

Ukrainian State University of Chemical Technology, Dnepropetrovsk, Ukraine

• **Prof. Eugene Stefanski, DSc**

Samara University, Russia

• **Doc. Dr Tatiana Strokovskaya**

International University of Nature “Dubna”, Dubna, Russia

• **Prof. DSc. Petar Sotirow**

Maria Curie-Sklodowska University of Lublin, Poland

• **Prof. Papken Ehasar Hovsepian**

Sheffield Hallam University, Sheffield, UK

• **Accos. Prof. Krassimir Dochev Dochev, PhD**

University of Portsmouth School of Engineering, UK

• **Mariana Yordanova Docheva, PhD**

University of Portsmouth School of Engineering, UK

• **Assoc. Prof. Ivan Antonov Lukanov, PhD**

University of Botswana, Faculty of Engineering and Technology, Gaborone, Botswana

• **Assoc. Prof. Petko Vladev Petkov, PhD**

Research Associate Cardiff University, UK

• **Prof. Stepan Terzian DSc**

Bulgarian Academy of Science, Bulgaria

• **Prof. Dr. Gabriel Negreanu**

University Politehnica of Bucharest, Romania

ORGANISING COMMITTEE

♦ **ORGANIZED BY: UNIVERSITY OF RUSE (UR) AND UNION OF SCIENTISTS (US) - RUSE**

♦ **ORGANISING COMMITTEE:**

• **Chairperson:**

COR. MEM Prof. Hristo Beloev, DTSc – Rector of UR, Chairperson of US - Ruse

• **Scientific Secretary:**

Prof. Diana Antonova PhD,

Vice-Rector Research,

dantonova@uni-ruse.bg, 082/888 249

• **Members:**

▪ **Agricultural Machinery and Technologies, Agrarian Sciences and Veterinary Medicine**

▪ **Maintenance and Reliability**

▪ **Thermal, Hydro- and Pneumatic Equipment**

▪ **Ecology and Conservation**

▪ **Industrial Design**

Assoc. Prof. Plamen Manev,

pmanev@uni-ruse.bg, 082 888 542

▪ **Pedagogy, Psychology, and Teaching Methodology; (Silistra)**

Assoc. Prof. (Lina) Galina Lecheva, PhD,

glecheva@uni-ruse.bg, 088 540 0647

▪ **Humanities (Silistra)**

Assoc. Prof. Romyana Lebedova, PhD,

rlebedova@uni-ruse.bg

▪ **Technical Sciences (Silistra)**

Assoc. Prof. Evgenia Goranova, PhD,

egoranova@uni-ruse.bg

▪ **Chemical Technologies (06-07.11., Razgrad)**

▪ **Biotechnologies and Food Technologies (06-07.11., Razgrad)**

Assoc. Prof. Tsvetan Dimitrov, PhD,

conf_rz@abv.bg, 0887 631 645

▪ **Mechanical Engineering and Machine-building Technologies**

Assoc. Prof. Dimitar Dimitrov, PhD,

ddimitrov@uni-ruse.bg, 0886 474 834, 082/888 653

▪ **Electrical Engineering, Electronics and Automation**

Assoc. Prof. Boris Evstatiev, PhD,

bevstatiev@uni-ruse.bg, 082 888 371

▪ **Communication and Computer Systems**

Assoc. Prof. Galina Ivanova, PhD, giivanova@uni-ruse.bg, 082 888 855

Pr. Assist. Ivanka Tsvetkova, PhD, itsvetkova@uni-ruse.bg, 082 888 836

▪ **Transport and Machine Science**

Assoc. Prof. Simeon Iliev, PhD,

spi@uni-ruse.bg, 082 888 331

▪ **Sustainable and intelligent transport systems, technologies and logistics**

Prof. Velizara Pencheva, PhD,

vpencheva@uni-ruse.bg, 082 888 558, 082 888 608

▪ **Economics and Management**

Pr. Assist. Miroslava Boneva, PhD, mboneva@uni-ruse.bg, 082/888 776

Pr. Assist. Elizar Stanev, PhD, estanev@uni-ruse.bg, 082/888 703

▪ **European studies, security and international relations**

Prof. Vladimir Chukov, DSc, vlachu1@gmail.com, +359 82 825 667

Assoc. Prof. Mimi Kornazheva, PhD, mkornazheva@uni-ruse.bg, +359 82 825 667

▪ **Mathematics, Informatics and Physics**

Prof. Tsvetomir Vasilev, PhD,

tvasilev@uni-ruse.bg, 082/888 475

▪ **Education – Research and Innovations**

Assoc. Prof. Emilia Velikova, PhD,

evelikova@uni-ruse.bg, 0885 635 874

▪ **Pedagogy and Psychology**

Assoc. Prof. Bagryana Ilieva, PhD,

bilieva@uni-ruse.bg 082 888 219

▪ **History, Ethnology and Folklore**

Pr. Assist. Reneta Zlateva, PhD

rzlateva@uni-ruse.bg, 082/888 752

▪ **Linguistics, Literature and Art Science**

Assoc. Prof. Velislava Doneva, PhD,

doneva_v@uni-ruse.bg, 0886 060 299

▪ **Health Promotion**

Assoc. Prof. Stefka Mindova, PhD,

smindova@uni-ruse.bg, 0882 895 149

▪ **Social Work**

Prof. Sasho Nunev DSc,

snunev@uni-ruse.bg, 0886 802 466

▪ **Medical and clinical diagnostic activities**

Assoc. Prof. Nikola Sabev, DSc,

nsabev@uni-ruse.bg, 0882 123 305

▪ **Health Care**

Pr. Assist. Greta Koleva, PhD,

gkoleva@uni-ruse.bg, 0882 517 173

▪ **Law**

Assoc. Prof. Elitsa Kumanova, PhD,

ekumanova@uni-ruse.bg, 0884 980 050

▪ **National Security**

Assoc. Prof. Milen Ivanov, DSc,

poligon@abv.bg, 082 888 736

▪ **Quality of Higher Education**

Prof. Ivanichka Serbezova, PhD, iserbezova@uni-ruse.bg

Daniela Todorova, dtodorova@uni-ruse.bg, 082 888 378.

• **REVIEWERS:**

Assoc. Prof. Galina Lecheva, PhD

Assoc. Prof. Diana Zhelezova, PhD

Assoc. Prof. Evgenia Goranova, PhD

Assoc. Prof. Konstantin Koev, PhD

Assoc. Prof. Rumiana Lebedova, PhD

Assoc. Prof. Todorka Georgieva, DsC

PEDAGOGY, PSYCHOLOGY, AND TEACHING METHODOLOGY

Content

1.	FRI-ONLINE-PPTM(S) - 01	11
	Applicability of Electronic Platforms in Learning Romanian as a foreign language <i>Silvia Angelova</i>	
2.	FRI-ONLINE-PPTM(S) – 02	17
	The Professional Education of Trainee Teachers in Quarantine Conditions <i>Nevin Nida, Emridjan Ismail, Mirena Zaneva</i>	
3.	FRI-ONLINE-PPTM(S) – 03	28
	Application Of The methods: Audio-Lingual and Audio-Visual in foreign language teaching <i>Elena Kirova, Diana Zhelezova-Mindizova</i>	
4.	FRI-ONLINE-PPTM(S) – 04	34
	The Professional Education of Trainee Teachers in Quarantine Conditions <i>Mervin Murad, Melvin Murad, Rumyana Kaleva</i>	
5.	FRI-ONLINE-PPTM(S) – 05	41
	English Language Learning In Non-English Environment <i>Todor Todorov, Diana Zhelezova</i>	
6.	FRI-ONLINE-PPTM(S) – 06	47
	The contemporary roles of the English teacher <i>Irina Nedelcheva, Diana Zhelezova</i>	

HUMANITIES

Content

1. **FRI- ONLINE-SSH(S) – 01** 52
The Expression Of Retreating Semantics In Optics Of Linguistic Research
Donka Ilieva, Todorka Georgieva
2. **FRI- ONLINE-SSH(S) – 02** 59
The Biblical Holiness As Emotional And Social Intelligence
Ivelin Atanasov, Todorka Georgieva
3. **FRI- ONLINE-SSH(S) – 03** 64
Passive Voice In English And Bulgarian Language
Todor Todorov, Diana Zhelezova
4. **FRI- ONLINE-SSH(S) – 04** 70
The problem of human life's limits in "Trumpet in the night" and "Truthful cross" from Boris Hristov
Todor Todorov, Rummyana Lebedova

TECHNICAL SCIENCES

Content

1. **FRI- ONLINE-TS(S) – 01** 75
Investigation The Electric Energy Consumption of an Object of Metallurgical Industry
Svetlozar Grigorov, Konstantin Koev
2. **FRI- ONLINE-TS(S) – 02** 80
Exploration of a Dc Circuit in A Virtual Laboratory
Alexandar Kolev, Evgenia Goranova
3. **FRI- ONLINE-TS(S) – 03** 84
Advantages and Comparisons of Visual Basic for Application with Other Modern Platforms for Compiled Tests
Kristiyan Marinov, Evgenia Goranova
4. **FRI- ONLINE-TS(S) - 04** 87
Advantages and Principles of Operation of Electronic Tests Created in Visual Basic for Application
Marieta Tsvetanova, Evgenia Goranova
5. **FRI- ONLINE-TS(S) - 05** 91
One Virtual Advertising of Tourist Routes in Greece with The Powtoon Program

APPLICABILITY OF ELECTRONIC PLATFORMS IN LEARNING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE¹

Silvia Angelova, postdoc, lecturer, chief assistant

Department of Philological and Natural Sciences,
Silistra Branch University of Ruse "Angel Kanchev"

Spec. „Pedagogy of teaching Bulgarian language and foreign language “

Phone: +359 885 727978

E-mail: silvijabg@abv.bg

Abstract:

International education is currently in process of change. The rapid but urgent spread of the Internet and mobile technologies over the past ten years has also had an impact on the study of Romanian as a foreign language. All of them have proven to be quite practical and applicable. Until recently, e-learning was additional, but the permanent situation with Covid 19 has turned it into a basic instructional-educational web-based process, a universal and integrated solution for trainers and learners.

This report seeks to reveal how, following current trends in European education, there are opportunities to learn Romanian as a foreign language.

ВЪВЕДЕНИЕ

Човешкото съществуване е обусловено от ученето: за да оцелеем, трябва да се научим да познаваме околната среда, да познаваме близките си и в най-дълбока форма, да надминаваме себе си.

Началото на новото хилядолетие бележи, от технологична гледна точка, генерализиране на използването на Интернет. Така започва ерата на електронната търговия, електронното обучение, на електронния бизнес, електронния маркетинг, електронните книги, електронните резервации, електронните ресурси и др., съответно период в който www (World Wide Web) започва да се утвърждава осезаемо във всички области на човешката дейност.

Тази най-нова тенденция навлиза и в образованието, под формата на електронно обучение. Известна като „e-learning“ или в последно време като „e-education“, концепцията за електронно (или виртуално) обучение е представена от взаимодействието между процеса на преподаване-учене и информационните технологии. Понастоящем електронното обучение е нещо повече от концепция, то е част от сегашното образование и има тенденция да става все по-търсено заради спестяването най-вече на време. Електронното обучение е шанс за хората да се информират лесно, бързо, във всяка сфера, като не е обусловено от физически носител (материали на хартиен носител) или от посредник (учител). Тази концепция позволява гъвкавостта на образователния процес да предлага най-широка гама от електронни материали.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Професионалното развитие и обучението по традиционния модел вече отстъпват място на съвременните технологии - нещата се развиват бързо, учителите и учениците трябва да се обединят, за да създадат учебна среда. Разпространението на информация е по онлайн канали. Онлайн средата поддържа умения като сътрудничество, комуникация и креативност.

Културата на нашето общество се променя в отговор на технологичните иновации, а учителите и учениците трябва да се адаптират.

Онлайн ресурсите позволяват революция в образователната система не само защото са удобни и достъпни, но защото позволяват на целия процес на преподаване и учене да стане по-интересен и адаптиран към днешните ученици, завладяни от дигиталния свят. По този

¹ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021г. в секция „Педагогика, Психология, Методика на обучението по ...“ с оригинално заглавие на български език: „ПРИЛОЖИМОСТ НА ЕЛЕКТРОННИТЕ ПЛАТФОРМИ В ИЗУЧАВАНЕТО НА РУМЪНСКИЯ ЕЗИК КАТО ЧУЖД ЕЗИК ».

начин се постига персонализация на обучението. Днес учениците и учителите се възползват от безброй безплатни или платени онлайн ресурси. Всеки ученик предпочита различни ресурси в зависимост от интересуващите го теми и стила на обучение.

На фона на бързите промени и технологичния прогрес, както и на фона на тенденцията на глобализация и на университетското образование, и на премахване на бариерите между преподаватели и студенти, се отвориха нови перспективи за образователната практика, която се допълва от съвременни методи за преподаване-учене, методи, специфични за електронното общество.

В днешно време електронното обучение се превърна в жизнеспособна алтернатива на традиционните образователни методи, така че то бива възприето от много от образователните институции, особено поради предимствата, предлагани от възможността за непрекъснато обучение.

Обучението от разстояние в електронна среда е съвременна форма на обучение, при която обучаващият и обучаемите си взаимодействат в реално време, едновременно, присъствено, чрез визуален контакт през електронна платформа.

Компютърно подпомогнатото обучение има много предимства, включително предимството на потребителите да учат със собствено темпо, както и без да е необходим физически присъстващ инструктор. Много други предимства, свързани с компютърно базираното обучение, са: предоставя повече възможности за обучение на хора от неравностойно положение; обучаемите могат да учат с темпо, удобно за тях, за разлика от традиционната класна стая, на разположение е по всяко време. Компютърното обучение е рентабилно в много отношения, тъй като намалява времето за пътуване. Обучението също така предлага безопасност и гъвкавост, както и помага на обучаемите да проследяват своя напредък.

Много от наличните в мрежата източници могат да се използват като материали за учене или за преподаване и има впечатляващ брой онлайн курсове, уроци и други материали, специално създадени за използване в образованието. Тези материали присъстват основно на уебсайтовете на държавни организации, образователни институции и търговски корпорации.

Днес езиковото обучение предкомпютърно е масово и е чудесен избор за всеки, който иска да проговори бързо даден чужд език, да научи най-разпространените фрази и да общува без притеснения, осъществявайки интернет достъп до редица платформи

Един от бързо превръщащите се в привлекателен език за професионалисти и не само (преводачи, бизнесмени, учащи), активни в многоезичната и мултикултурна комуникация, най-вече в пограничния Дунавски регион, е румънският.

Що се отнася до възникването и развитието на преподаването на румънския език като чужд език, може да се каже, въз основа на данни на Виктория Молдован (Moldovan et al.: 2012), че в своята историческа еволюция румънският като чужд език е повлиян от международните тенденции на съвременната дидактика. Това развитие се изразява в преход от преподаване въз основа на печатни материали към електронни материали (CD-ROM, DVD) и до най-новите тенденции в компютърно-асистираното преподаване на езици, съответно на базата на електронни материали, достъпни на виртуални платформи „в облак“.

Изучаването на румънски език за говорещи други езици стана много по-достъпно поради внедряването на информационни технологии.

Обучението по румънски език в електронна среда от разстояние се извършва посредством няколко образователни платформи.

Това ново развитие на технологията www позволява създаването на нови учебни материали, достъпни за потребителите по целия свят безплатно. Многоезичните дидактически изследвания и проекти за преподаване на езици, предложени или от чуждестранни, или от румънски университети, включват и румънския език като чужд език, който с 2000 г. започва да придобива все по-голяма процъфтява в международен план и получава все повече внимание от езиковедите.

В този контекст е мястото на споменаване на европейския проект Europe Ensemble (<http://www.europensemble.eu/>), финансиран от европейски фондове и проекта AutoDidact

(<http://granturi.ubbcluj.ro/autodidact/>), проект с национално финансиране. И двата проекта водят до публикуване в Интернет на мултимедийни ресурси, създадени от специалисти по румънски като чужд език за преподаване.

Друга уеб страница, посветена на преподаването на румънския като чужд език, е онлайн курсът по румънски език (<http://www.dprp.gov.ro/elearning/>), създаден от Лигата за публична полезност (Liga pentru Utilitate Publică), по проект, финансиран от правителството на Румъния.

Тези онлайн курсове, дори и да са много полезни за изучаването на румънски език, както в клас, така и индивидуално, имат определени ограничения поради техническите ограничения на момента. По този начин представената информация позволява на обучаемите свободен достъп до учебни материали и им позволява да учат със свое собствено темпо, като могат да се върнат към въпросите, които искат да повторят няколко пъти. Въпреки това, онлайн материалите не са интерактивни, уеб страниците се изграждат статично (строго с цел предоставяне на знания и методи за развиване на умения за румънския като чужд език), без да се позволява на обучаемия да се намесва по какъвто и да е начин или да се ползва от преподавателски насоки е от интерактивна обратна връзка за придобитите умения.

Категорията на виртуалните мултимедийни платформи представлява най-новата тенденция в преподаването на румънския като чужд език, съответства на технологията, основана на "cloud".

Учебните материали в резултат на процеса на виртуализация са виртуалните мултимедийни платформи. Някои от причините, поради които тези материали представляват най-модерните учебни ресурси са:

- Пълно пренасяне на учебния процес „в облака“;
- Безплатен достъп до данни на платформата; □
- Възможност за повторно използване и адаптиране на материалите на платформата
- Възможност за създаване на ново дидактично съдържание;
- Възможност за използване на социалната мрежа на проекта;

Мултимедийното съдържание се отваря автоматично на платформата, без да са необходими специални програми за разглеждането му. Платформата също така зачита концепцията Web 2.0, която позволява на потребителя голяма свобода по отношение на разнообразието от електронно оборудване, от което той може да има достъп и да работи в съответната виртуална платформа: смарт телефон, таблет, нетбук, преносим компютър, настолен компютър, smartTV и др.

Достъпът както на обучители, така и на обучаеми не е ограничен по никакъв начин и не е необходимо удостоверяването на потребителите, които искат да използват учебните дейности на платформата. Учебните материали са достъпни и за всички потребители, както обучители, така и обучаеми, които могат да модифицират/създават/използват повторно данни и учебни материали според персонализираните учебни нужди. И двете категории потребители могат да предлагат нови учебни дейности, което им позволява да избират съвременно съдържание, което да ги мотивира да работят.

Комуникативният аспект на дейностите във виртуалните мултимедийни платформи се материализира чрез социална мрежа, която позволява управление на курсове, виртуални общности и на групи курсисти, както и съвместна реализация на упражнения, обмен на идеи и осигуряване на обратна връзка от преподавателя и колегите в групата.

Предвид всички тези функции, на виртуалните платформи се гледа като на най-сложния и модерен инструмент, използван днес за преподаване на езици.

Такъв работен инструмент е създаден в рамките на проект Clipflair (clipflair.net), освен други езици, той предлага и дейности, посветени на преподаването на румънския като чужд език.

Модулът румънски език като чужд език на проекта Clipflair предлага поредица от 24 учебни дейности, базирани на видеоклипове с продължителност няколко минути. Тримата автори на дейностите за този език, Анамария Колчеру, Александра Коток и Анамария Раду са засегнали богата и разнообразна тематика, предлагайки теми като: Моята стая, Фотографът, Сутринта, Ресторантът, Една паста, Първа среща, Дрехи и цветове, Двама съседи, На масата,

Двама съседни, Да пеem, Диалог между приятели, Спътник, Бягство, Моето семейство, Щастие, Пътешественик, Любовен танц, Добре дошли, Професии страсти, Връзки и тайни, В ложата, Модернизация, Моят град. Всички дейности са организирани около малък аудиовизуален текст, художествен филм или не, който се превръща в претекст за обучение на умения за писмена и устна комуникация на румънски език чрез аудиовизуални преводачески дейности. По този начин, след първи етап на осъществяване на контакт с филма, обучаемият се поставя в позиция да напише това, което е слушал и разбрал (чрез упражнения за попълване на празните места, множествен избор, подреждане на идеи), с които той може да се консултира с транскрипцията на аудиовизуалния текст при нужда. След този първи контакт с аудиовизуалния текст е възможно да се премине към развиване на други езикови умения, което може да се постигне чрез упражнения за четене, започвайки от преписване на оригиналните диалози от филма, продължаване на даден субтитър, коригиране на грешки в даден субтитър, създаване на диалог от предложения филм и записването му вместо оригиналния звук.

Всяка дейност включва упражнения с фонетични, правописни, морфологични, лексикални, синтактични аспекти, както и с културни аспекти. Те насърчават обучаемия да разбира и общува и го излагат директно на езика, който се говори в различни ежедневни контексти, като по този начин създава езикови и поведенчески модели, адаптирани към езика, културата и обществото. Дейностите са кратки, лесни за решаване и позволяват на обучаемия да учи със свое собствено темпо. По този начин всеки обучаем може да запази на локалния си компютър стартирана дейност и да я продължи от мястото, където я е оставил по-късно. Тази процедура също така позволява на учителя да използва дейностите на Clipflair като допълнителен материал към урок и да ги предлага като домашна работа, в допълнение към може би по-теоретичните аспекти, които той представя в клас.

Тук е позволено създаването на ново учебно съдържание или повторното използване на съществуващото. По този начин могат да бъдат създадени нови дидактически дейности, адаптирани към възрастта, нивото на езиковата компетентност, специализацията, областите на интерес и др. Също така възможността за използване на социалната мрежа на платформата за работа в групи, обмен на идеи, получаване на информация, качване и изтегляне на мултимедийни файлове, коригиране на домашна работа и фактът, че учителят може да управлява групите си от курсисти, използващи виртуалната общност на платформата, правят от Clipflair един усъвършенстван инструмент за преподаване на румънския като чужд език.

По-нататък представям на кратко и някои от най-използваните и полезни спомагателни средства при електронното изучаване на румънския като чужд език.

<http://dexonline.ro/>

Това е сайт на румънски език, който съдържа обяснителен онлайн речник, с дефиниции, значения, инструменти за изразяване, съкращения и др. за много думи. Първоначално DEX Online е имал за цел да предоставя интернет копие на DEX (тълковният речник на румънския език). Този проект е завършен през 2004 г. Впоследствие включва изцяло четири речника от издателство „Littera“ (синонимен, на антонимите, правописен и Нов тълковен речник), както и MDN (Голям речник на неологизмите, на издателство “Saeculum”). В по-малка степен дефиниции от много други източници също са използвани за обогатяване на базата данни и за по-голяма полза.

<http://www.webdex.ro/>

Сайт, създаден и поддържан от група доброволци, в който повечето дефиниции, включени в този румънски обяснителен речник, са взети от базата данни на DEX онлайн. Представени са речници на синоними, антоними, неологизми, архаизми и неологизми, правописен речник на румънския език, румънски етимологичен речник и малък академичен речник.

Добре известна местна платформа е платформата AEL, разработена от SIVECO, съвместима със стандартите MathML, SCORM, IMS.

Създадена от SIVECO и стартирана през 2001 г., AEL (AeL) е напълно интегрирана компютърно подпомогната платформа за обучение и управление на съдържанието, осигуряваща подкрепа за преподаване и учене, изпитване и оценяване, управление на

съдържанието, мониторинг на обучението и дизайн на учебната програма. Платформата AeL е предоставена на повечето училища и гимназии в Румъния по правителствен проект.

AeL може да се използва за обучение, ръководено от инструктори, или за самостоятелно обучение. Има внедряване на AeL за предуниверситетско образование, университетско образование, корпорации, изпълняващи вътрешни нужди от обучение. AeL е гъвкава система в пълния смисъл на думата, която може да се използва на различни езици, региони, по нива на обучение и видове образователни институции. В момента това решение за електронно обучение се прилага в над 15 000 училища в Европа, Близкия изток, Африка и Общността на независимите държави. Виртуалната библиотека AeL eContent е една от най-богатите и атрактивни колекции от образователно съдържание в света, включваща 45 000 учебни предмета за десетки учебни предмети.

Scoala Online: <http://www.e-scoala.ro>

Проектът „Scoala Online“ (онлайн училище) предлага безплатни ресурси, полезни за ученици, студенти, учители, хора, жадни за обучение и информация: речници, библиотеки, есета, статии, курсове, консултации за електронно обучение и др. Този сайт е проектиран да бъде отворена платформа, всеки може да допринесе за неговото развитие и разпространение в Интернет. Създаден е чрез сътрудничеството на екип от ученици, студенти и учители под координацията на Богдан-Андрей Гаврила, с подкрепата на група индустриални партньори. Целта на Scoala Online е да повиши ефективността на учебния процес в училищата чрез предоставяне на информация в подкрепа или допълване на преподаваните в клас, предоставяне на учителите на съвременни начини на преподаване и оценяване, насърчаване на комуникацията по учебни теми чрез форума. Сред най-важните и полезни раздели, които споменаваме: виртуални уроци, онлайн отчети, игри, безплатно изтегляне на мултимедийни дидактически презентации и програми, форум или помощ при използването на сайта.

С ясен и привлекателен външен вид, съдържанието на сайта непрекъснато се обогатява с помощта на многобройни сътрудници, всеки може да добави нови статии или програми от културен или образователен характер. Трябва да се отбележи обаче, че създателите на сайта не гарантират коректността на цялата информация. Също така би било желателно да има еднакъв дизайн на уроците в различни области, както и да се подобри дизайна на главната страница.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Както повечето неща, онлайн обученията и образованието също имат своите положителни и отрицателни страни. Обучаемите нямат възможност за физическо взаимодействие с учителите. Разработването на компютърно базирано обучение може да отнеме много време. Софтуерът или хардуерът, необходими за обучение, могат да бъдат скъпи. Освен това не всички предмети или дисциплини могат да бъдат подкрепени или подпомогнати от компютърно базирано обучение.

Въпреки тези недостатъци или ограничения, опитът на вече функционални платформи за електронно обучение показва, че участниците в образованието чрез нови технологии за електронно обучение бързо се запознават с виртуалната среда и сравнително бързо навлизат в естествения ритъм на модерното и ефективно преподаване и изучаване на чуждите езици, и в частност на румънския език.

REFERENCES

Dobrițoiu, M., Corbu, C., Guță, A., Urdea, Gh., Bogdanffy, L. *Instruire Asistată de Calculator și Platforme Educaționale On-Line*. ISBN 978-973-741-631-5. Editura UNIVERSITAS Petroșani, 2019. Available at: <https://www.upet.ro/proiecte/122596/2019/eBook%20IACPEO.pdf>

Moldovan, Victoria et al (2012), *Bibliografia românei ca limbă străină (RLS)*, Efes, ClujNapoca.

Prisecaru, C. 2015. *Avantaje si dezavantaje ale utilizarii IT&C in predarea limbilor straine*. Available at: <https://pdfslide.net/documents/avantaje-si-dezavantaje-ale-utilizarii-itc-in-predarea-limbilor-straine.html>

Surlea, A. 2011. *Invatarea limbilor straine prin utilizarea noilor tehnologii pentru formare*. Available at: <https://www.elearning.ro/invatarea-limbilor-straine-prin-utilizarea-noilor-tehnologii-pentru-formare>

Varga, C. 2014. *Limba română ca limbă străină. Platformă virtuală multimedia cu acces liber*. In book *Actele Conferinței aniversare 40 de ani de limba română ca limbă străină la UBB. 1974-2014* (pp.95), Publisher: Casa Cărții de Știință. Available at: file:///C:/Users/Dell/AppData/Local/Temp/Limba_romana_ca_limba_straina_Platforma.pdf

Varga, Cristina (2014), „Proiectul Clipflair. Prima platformă virtuală pentru predarea Limbii române ca limbă străină” in *New Trends in Language Didactics*. Conferința internațională Clipflair 2014, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 291-204.

THE PROFESSIONAL EDUCATION OF TRAINEE TEACHERS IN QUARANTINE CONDITIONS²

Nevin Nida, student - trainee teacher

Department of Philological and Natural Sciences,
Silistra Branch University of Ruse "Angel Kanchev"
Spec. „Pedagogy of teaching Bulgarian language and foreign language“
Phone: +359 899065768
E-mail: Nevin.nida97@abv.bg

Emridjan Ismail, student - trainee teacher

Department of Philological and Natural Sciences,
Silistra Branch University of Ruse "Angel Kanchev"
Spec. „Pedagogy of teaching Bulgarian language and foreign language“
Phone: +359 895021667
E-mail: chanlua@abv.bg

Senior Teacher Mirena Zaneva, teacher-mentor

Vasil Levski High School – Duloovo sity
Phone: +359 889731863
E-mail: mzanewa81@abv.bg

Abstract:

In their direct pedagogical activity each teacher uses knowledge from the field of didactics, pedagogy, psychology, sociology, methodology, etc. Professional knowledge, which mixes understanding and action, transforms scientific knowledge into maxims for the teacher. The harmonization of theory and practice is possible only with the participation of the subject, able to perceive and use both types of knowledge. Their compilation leads to the development of professional (pedagogical) competencies that answer the question "How to act here and now?".

This report is a shared good practice for a successful pedagogical internship in Bulgarian language and literature by a trainee teacher (author of the report) and his teacher-mentor at the Vasil Levski High School, Duloovo. Methodist: Assoc. Prof. Galina Lecheva, PhD

ВЪВЕДЕНИЕ

Динамиката на развитие на съвременното общество извежда на преден план нарастващата необходимост от **социално и технологично образовани личности**, способни да конструират личното си и професионално поведение и да вземат решения в полза на обществото. Всичко това налага **преосмисляне на методологичната основа на академично образование** в посока на **промяна на нагласите** от предметно ориентирано **към компетентностно ориентирано преподаване и учене**, преминаване от статичната концепция за овладяване на учебно съдържание и енциклопедичност на познанията към **ДИНАМИЧНОТО възприемане на компетентностите** като комплекс от знания, умения и нагласи, които **снабдяват младия човек с УМЕНИЯ за живот**, които да му послужат за пълноценна **личностна, социална и професионална реализация** и да гарантират устойчивото развитие на бъдещите поколения. (Лечева, Г. 2015)

Според доклада на ЮНЕСКО „все по-често на предприемачите е нужна не квалификация, която от гледната им точка се асоциира с умения за осъществяване на едни или други операции от материален характер, а компетентност, която се разглежда като своего рода котеил от навици, свойствени на всеки индивид, които съчетават квалификация в строия

² Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021г. в секция „Педагогика, Психология, Методика на обучението по ...“ с оригинално заглавие на български език: „ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТАЖАНТ-УЧИТЕЛИТЕ В КАРАНТИННИ УСЛОВИЯ“.

смисъл на думата, социално поведение, способност за работа в група, инициативност и любов към риска”.

Необходимостта от НОВО КАЧЕСТВО на образователните РЕЗУЛТАТИ е очевидна и налага все по-широко използване на компетентностния подход в образованието – основно, средно и висше; общо и професионално. Този подход съответства на ВЪЗПРИЕТАТА ВЕЧЕ И У НАС КОНЦЕПЦИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ ВЪВ ВИД НА КОМПЕТЕНТНОСТИ, разглеждани като „индикатор на човешкия капитал”. (Лечева, Г. 2020).

В пряката си педагогическа дейност всеки учител използва познания от областта на дидактиката, педагогиката, психологията, социологията, методиката и т.н. Пристъпвайки към решаването на възникнал проблем всеки използва комплекс знания и умения, които са персонални и често неосъзнавани. Така възниква професионалното познание, в което се смесват разбиране и действие; научното познание се преобразува в максими за преподавателя.

Ако теорията е „знанието за външното”, а практиката „знание в самото себе си” (Й. Кант) то хармонизирането на двете сфери е възможно само с участието на субекта, способен да възприема и използва двата типа познание. Смесването им води до появата на т.н. практическо или професионално познание. Ето защо професионалното познание се възприема като синоним на практическото познание, т.е. на знанието „как да действам тук и сега”. (Лечева, Г. 2015)

Така педагогическата практика е проекция на комплексното професионално познание. То е плод на собственото професионално израстване на учителя, на умението му да интерпретира научните факти и да създава ситуационно-адекватни предпоставки за обучение

ИЗЛОЖЕНИЕ

Професионалните знания се овладяват по „пътя на чиракуването” – „ученето чрез правене”. Важно средство за подготовка на студентите са практическите ПРОБЛЕМИ, създадени от реалния училищен живот, за чието решаване се изискват познания във всички области – специална, психологическа, социологическа, философска, педагогическа.

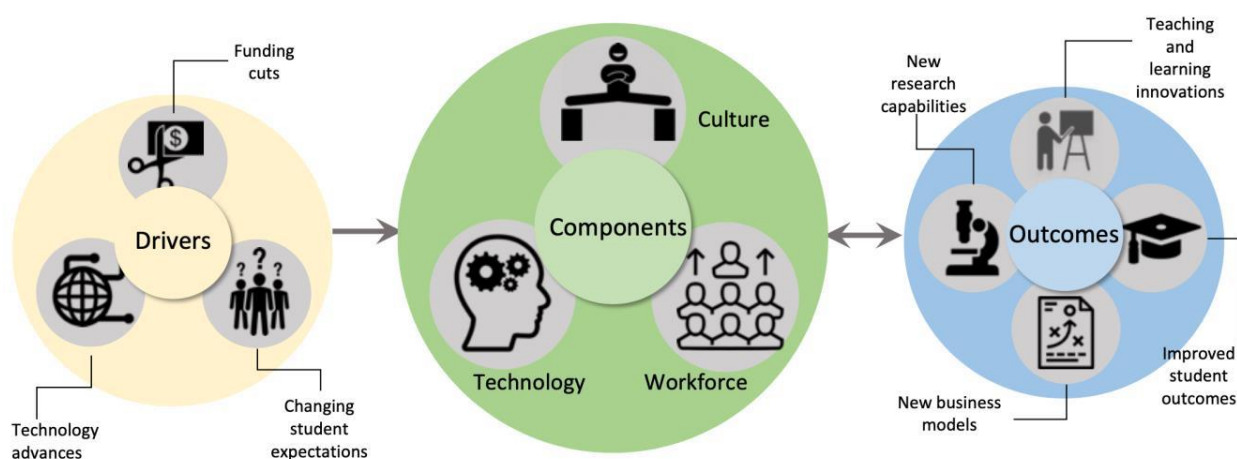
Стажантската практика е проекция на комплексното професионално познание. То е плод на собственото професионално израстване на учителя, на умението му да интерпретира научните факти и да създава ситуационно-адекватни предпоставки за обучение.

Изследвания на европейски институции показват, че едно от най-сериозните препятствия по пътя към модернизиранието на образованието е ЛИПСАТА на СПЕЦИФИЧНА ПОДГОТОВКА НА УЧИТЕЛИТЕ. На лице е и активна съпротива срещу реформирането на професионалното обучение на учителите. През XXI век, когато се е променила социокултурната ситуация, когато са се появили нови ценности, нови светогледни системи, когато се е ускорила социалната динамика на живота, функционирането и развитието на образователната система у нас и в Европа зависи най-много от ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ ВЪВ ВИСШЕТО ПЕДАГОГИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ – тези, които ще учат Новото поколение на Нов начин на живот! (Лечева, Г. 2020)

На основание НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител”, обн. - ДВ, бр. 89 от 11. 11. 2016 г., в сила от учебната 2017/2018 година; изм. и доп., бр. 105 от 18. 12. 2018 г., в сила от 18. 12. 2018 г., Обн. ДВ. бр. 89 от 11 ноември 2016 г., изм. и доп. ДВ. бр. 105 от 18 декември 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.10 от 5 февруари 2021 г.; НАРЕДБА № 15 от 22. 07. 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, издадена от министъра на образованието и науката, обн., ДВ, бр. 61 от 2. 08. 2019 г., в сила от 2. 08. 2019 г. Стажантската практика по Български език и литература е системообразуващ компонент в професионалната подготовка на бъдещите учители от специалността „Педагогика на обучението по български език и чужд език”. Тя е ориентирана към формиране личността на бъдещия учител, прилагане на теоретичните знания в практическата педагогическо-методическа работа, развиване и усъвършенстване на специфичните психолого-педагогически компетентности, изучаване, анализ и прилагане на добрия педагогически опит.

Дистанционно обучение в условия на карантина

Електронното обучение се основава на технологии, тясно свързани с педагогическите аспекти на образованието, свободен достъп до образователни ресурси и услуги, насочени към крайните потребители на образователни услуги и използване на мултимедийни технологии. Асинхронната комуникация може да се осъществи, дори ако ученикът и учителят са офлайн. Домът и цялата комуникация като цяло се предават чрез имейли, съобщения, форуми. При асинхронното обучение учениците обикновено подготвят свои уроци и почти не използват Интернет като допълнителен инструмент. Това е най-добрият вариант за потребители, които предпочитат да изследват темата сами или имат повече ежедневни задачи. Синхронната онлайн комуникация използва инструменти в реално време - инструменти, които позволяват на учителите и учениците да комуникират едновременно. Това избягва чувството на изолация, което може да се почувства при някои ученици, които са избрали асинхронна онлайн комуникация. От друга страна, синхронната онлайн комуникация не е толкова гъвкава по отношение на времето, което учениците могат да учат. (Лечева, Г. април 2020) (фиг. 1.)

Фиг. 1. Дигитална трансформация на образованието – училищно и академично

През пролетта на 2019 г., карантинните условия на работа (COVID-19) принудиха нашите методици доц. Г. Лечева (Български език и литература) и доц. Д. Железова (Английски език да проведат педагогически експеримент „Онлайн хоспитиране“. Прилагайки метода на активното учене, чрез платформите Shkolo.bg (СУ „Васил Левски“ – Дулово) и Zoom (ОУ „Отец Паисий – Силистра) ние, студентите от III курс, спец. Педагогика на обучението по български език и чужд език, наблюдавахме и конферирахме Е-уроци. „В движение“ усвоявахме спецификата на обучението от разстояние, чрез използване на ИТ-технологии. Не предполагахме, че видяното, чуто и преживяното през месеците март и април на 2019 год. ще ни е жизнено необходимо за Стажантската ни практика по Български език и литература.

През м. март – април 2021 г., училищата в Р България отново провеждаха обучителен процес „от разстояние“ - в карантинни условия. След инструкцията на методика – доц. д-р Г. Лечева, (проведена в платформата Big Blue Button, използвана от Русенския университет за синхронно дистанционно обучение), през WEB-базирания курс Стажантска педагогическа практика по Български език и литература в E Learning Shell 2 (платформата на РУ за асинхронно дистанционно обучение), Facebook – като резервен вариант (план В), получихме достъп до виртуалните класни стаи (в Shkolo.bg) на двете паралелки VI „б“ и VI „в“ клас, към които бяхме закрепени и се запознахме (през екрана) с нашия учител-наставник ст. учител Мирена Занева. Тя ни посвети в „тайните“ на платформата Shkolo.bg – раздел „Виртуално училище“, предостави ни Е-базираните учебници по Български език и по Литература за VI клас, с които работехме в СУ „Васил Левски“, даде ни насоки за дизайна на първите ни Е-уроци с VI „б“ и VI „в“ класове. Научи ни да работим в **електронна среда IZZY**. В карантинни условия Е-часовете в Средното училище се провеждаха онлайн (синхронно).

Е-стажантската практика по Български език и литература в VI клас

„Стажантската педагогическа практика ОСИГУРЯВА РЕАЛЕН ПРАКТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ за целите на професионалната подготовка на стажант-учителите, ако дизайнът на урока стимулира критическото мислене, екипната работа, творчеството, предприемчивостта, емоционалната интелигентност, вземането на решения – умения, които са жизнено необходими през 21. век.

Интегрирането на знания, умения и отношения от една предметна област в друга е важна особеност на компетентностния подход. Излизането от сферата на конкретния учебен предмет предполага въвеждане на контекст на ученето на основата на общочовешки глобални теми. Изграждането на урока върху глобални теми и осъществяването на връзки с другите предмети изисква целенасочени усилия от страна на учителя и екипна работа на учениците. Интердисциплинарното обучение улеснява формирането на отделните ключови компетентности и в крайна сметка води и до интегрираното им придобиване. Това допринася за многопластовото мислене и формиране на интегративни качества на личността, които мобилизират и ангажират изцяло и осъзнато нейния личностен потенциал.“ (Лечева, Г. ноември 2020)

Ориентацията към изграждане на компетентности би била смислена и ефективна, ако подпомага решаването на задачи в различни житейски ситуации... при компетентностния подход образоваността се свързва със способността на базата на придобитите знания ДА СЕ ДЕМОНСТРИРАТ УМЕНИЯ, ДА СЕ РЕШАВАТ ПРОБЛЕМИ с различна сложност и в непознати ситуации от ежедневието.

Училищният учебен план по Български език и литература в VI клас на СУ „В. Левски“ регламентира 2 часа БЕ и 2 часа Литература (задължителна подготовка), 1 час БЕ/Л (разширена подготовка), 1 час РКК БЕ/Л (развитие на комуникативните компетентности) – общо 6 часа седмично Стажантска практика по БЕЛ в VI клас.

Това количество часове бяха разпределени по следния начин:

Таблица 1. Извадка от Годишно тематично разпределение по БЕЛ – VI клас

Български език	Брой часове	Литература	Брой часове
Употреба на минало неопределено време У	2	III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков) Любовта към ближния НЗ/У	1+2
Минало предварително време НЗ	2	III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков) Характеристика на героите в разказа „Серафим“	2
Употреба на минало предварително време НЗ/У	2+2	III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков) Ролята на повествователя в разказа „Серафим“	1
		РКК Сбит преразказ III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков)	2
		РКК Характеристика на герой III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков)	1

Стажант - учителите работиха усърдно за развиване на следните компетентности по теми от учебното съдържание по **български език** ООП и РП:

Учебно съдържание Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Методи и форми на работа	Нови понятия
Минало неопределено време	Разпознава и образува формите за минало неопределено време. Употребява правилно и уместно минало неопределено време в речевата си практика. Практически прилага актуални правописни правила за миналото неопределено време – за отрицателната частица, за учтивите форми, за променливо Я и пр. Прави морфологичен анализ.	Да се усъвършенстват рецептивните и репродуктивните умения на учениците чрез извличане и обработване на информация от текст. Извлича и обработва информация, за да подготви презентация по даден проблем.	минало неопределено време
Минало предварително време	Разпознава и образува формите за минало предварително време. Употребява правилно и уместно минало предварително време в речевата си практика. Практически прилага актуални правописни правила за миналото предварително време – за отрицателната частица, за учтивите форми, за променливо Я и пр. Прави морфологичен анализ.	Извлича и обработва информация от художествен текст. Пресъздава сбито основната информация от художествен текст.	минало предварително време

Стажант-учителите работиха усърдно за развиване на следните компетентности по теми от учебното съдържание по **литература** ООП и РП:

Учебно съдържание Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Методи и форми на работа
III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков) Любовта към ближния	Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Серафим“. Различава и тълкува в „Серафим“ действията и разкриването на героите в сюжета. Обяснява значенията на характеристика на герой в „Серафим“. Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в „Серафим“.	Беседа Устно изложение Дискусия Работа с IZZI електронни учебници на КЛЕТ Работата по групи
Характеристика на героите	Обяснява значенията на характеристика на герой в „Серафим“.	Индивидуални задачи
Ролята на повествователя в разказа „Серафим“	Обяснява функциите на повествователя за изобразяването на човека и света в „Серафим“.	Презентиране

Темите за **развиване на комуникативните компетентности** в компонента **ЛИТЕРАТУРА** бяха насочени към развиване на следните компетентности като очаквани резултати от обучението:

Учебно съдържание Тема	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Характеристика на герой III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков)	Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни на събеседник мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя. Спазва книжовни езикови правила	
Сбит преразказ III. Човекът и другите 4. „Серафим“ (Й. Йовков)	Създава в писмена форма сбит преразказ с цел да информира някого, който няма достъп до текста, за сюжета и за героите на текста. Спазва книжовни езикови правила.	сбит преразказ

Процесът на работа по време на стажантската практика се ръководи от целта да се **развиват и повишават следните ключови компетентности у учениците:**

Дигитална компетентност;

Умения за учене;

Социални и граждански компетентности;

Социокултурни компетентности;

Литературни компетентности;

Комуникативни компетентности;

Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество.

Подготовката на стажант-учителите за ефективна работа в условия на ОРЕС целеше да се преодолее липсата на специфична подготовка чрез включването им в **работа по проекти в учебния процес в условия на ОРЕС в качеството на наставници на учениците, изпълняващи проектни задачи.**

Учителят-наставник прилага тази практика в работата си с ученици в 6. клас в СУ “Васил Левски”, гр. Дулово и преценява, че е приложима за ученици, които не са склонни да влагат повече усилия, отколкото са преценили за необходимо. Приложима е и за ученици с висока мотивация за успех и с интерес към учебния предмет, като ги мотивира възможността да получат по-висока образованост и оценка. Тази добра практика е приложима и за «неохотни» ученици.

Базирана на опита на учителя-наставник, изпълнението на проектната задача е предпоставка за натрупването на нов опит, неговото осмисляне и използване в обучението, както на ученици, така и на стажант-учители, защото:

Ученето чрез работа по проекти

- развива изключително много умения и нагласи и зависи от целите, които са поставени;
- дава възможност за усвояване на теми, които да интегрират дисциплини от различни учебни области и насърчава сътрудничеството между ученици и учители;
- стимулира и мотивира учениците и учителите да бъдат креативни и иновативни, като мислят за усвояване и прилагане на знанията в дългосрочен план;
- е забавен начин учителите да направят ученето достъпно и учениците активни и отговорни към процеса на собственото си обучение.

Изпълнението на задачата за изготвянето на проект за мултимедийна презентация на тема “Характеристика на Серафим” бе ръководено от стажант-учителите. Целите, по които се

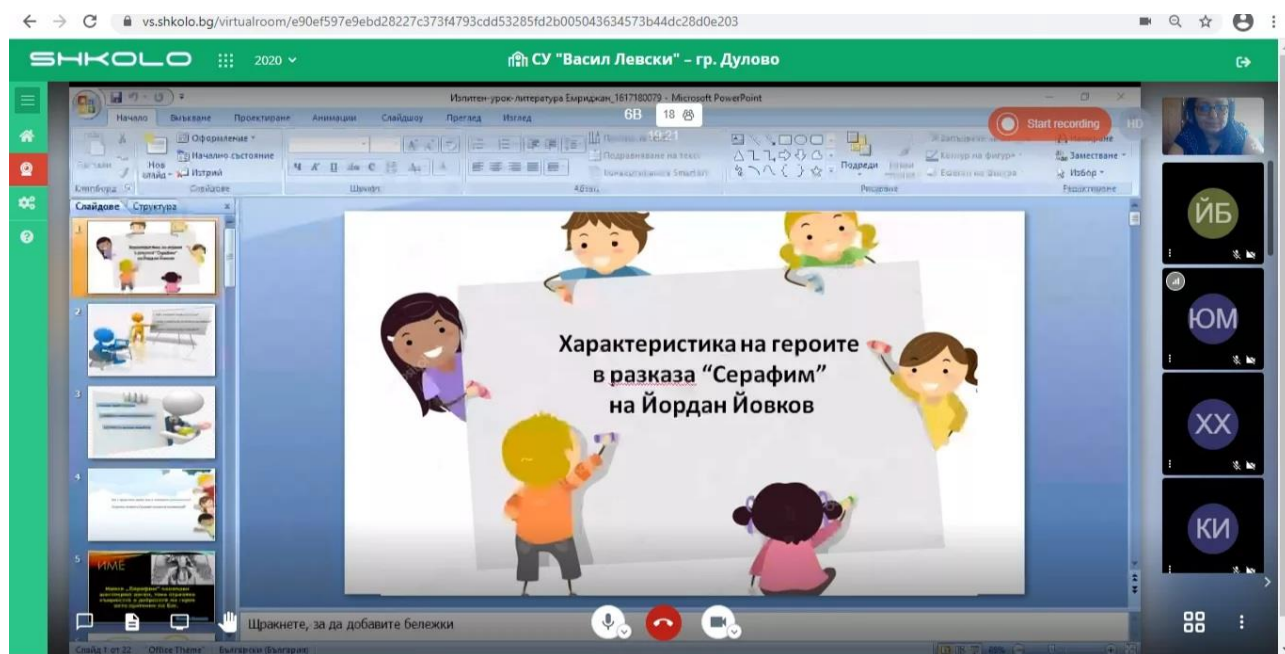
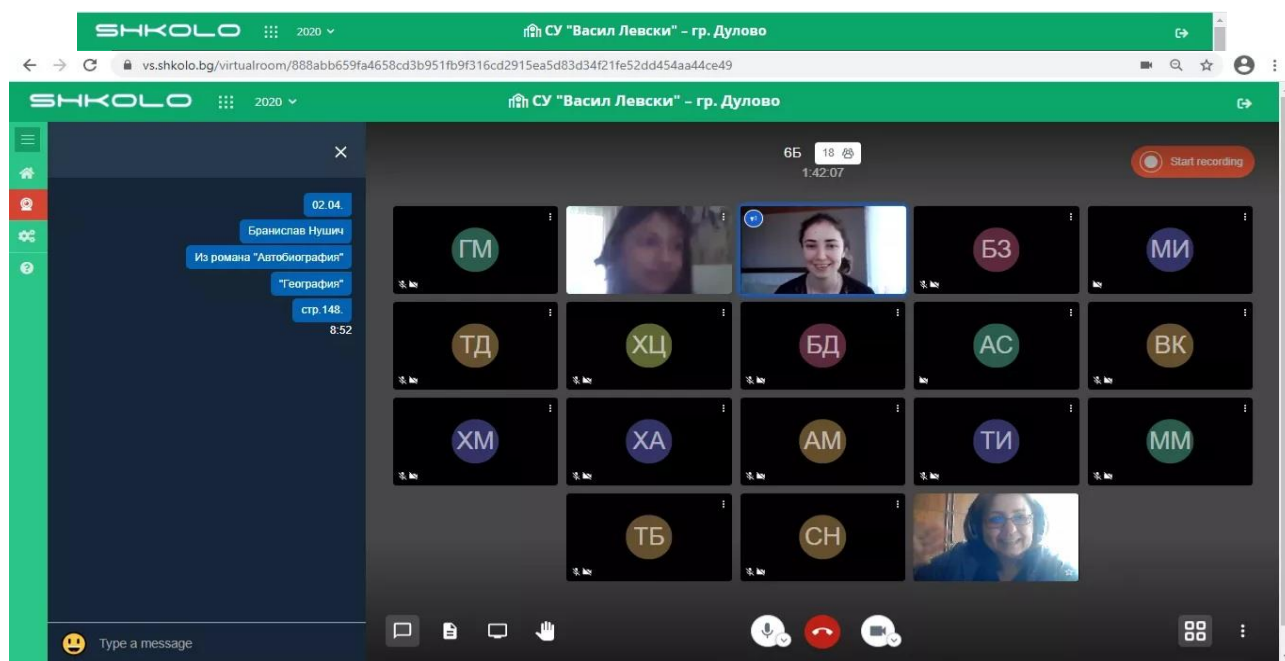
водиха стажант-учителите при изпълнението на поставената задача от учителя-наставник бяха:

- да затвърдят знанията на учениците върху разказа „Серафим” на Йордан Йовков, включен в програмата за НВО след 7. клас;
- да подготвят целенасочено и последователно учениците при изпълнението на задачата за създаване на характеристика на герой с цел ученикът да: обясни на събеседник мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя; спазва книжовни езикови правила и др.
- да формират у себе си компетентност за работа в условия на ОПЕС чрез поставяне на задача за развиване на умения за самостоятелно учене у учениците в условия на ОПЕС.

Изпълнението на задача бе успешно и ползотворно..

ЗА и ПРОТИВ професионализацията на стажант-учителите в условията на „обучение от разстояние“

<p>ЗА професионализацията на стажант-учителите в условията на „обучение от разстояние“</p>	<p>ПРОТИВ професионализацията на стажант-учителите в условията на „обучение от разстояние“</p>
<p>Чрез осъществяването на стажантската практика дистанционно се предлага нова и модерна форма на обучение, която предоставя широк кръг от възможности, които правят обучението по-иновативно и функционално. Развиват умения и способности за иновационни преподавателски дейности в условия на ОПЕС, отговарящи на държавните образователни стандарти; Получават знания и развиват практически умения за работа в условия на ОПЕС, което води до повишаване на професионалната компетентност на стажант-учителите. Професионализацията на стажант-учителите в условия на „обучение от разстояние” развива притежаваните от стажант-учителите специализирани познания в областта на българския език и литературата и методиката на преподаване. В условия на пандемия това е най-разумния вариант за протичане на образователен процес.</p>	<p>Възможност да не се постигне 100 % качество на професионализация поради различни причини – напр. техническо оборудване, слаб Интернет, нивото на самия стажант-учител и неговото умение да се приспособи към обучение от разстояние. Минус е и липсата на практически занятия в университета за подготовка за изпълнение на стажантска практика в такива условия. Практиката показва, че при дистанционното обучение обучаемите бързо се демотивират от ученето в електронна среда и се натрупва бързо психическа умора от стоенето пред устройствата, което може да доведе до затруднения в качествено изпълнение на стажантската практика на студентите.</p>

ПРОФЕСИОНАЛНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧИТЕЛЯ е водеща категория в съвременните изследвания. Нейната важност произтича от институционалната роля на учителя като „представител“ и „посредник“ на държавната политика – от една страна и като фактор за стимулиране на активността на ученика. (Лечева, Г. 2020)

Промяната на фокуса от преподаване към активно учене променя РОЛЯТА НА УЧИТЕЛЯ, който от източник на информация се превръща в МЕДИАТОР на информационния поток в условията на променени взаимодействия в класната стая.“

Възприетият като основополагащ за НОВАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПАРАДИГМА компетентностен подход повлиява и педагогическото образование. Постиганията на студентите от направление 1.3. Педагогика на обучението по... се оценяват през призмата на компетентността“.

Фокусирайки се върху РЕЗУЛТАТА като комплекс от умения за действие в различни нестандартни ситуации, наставлявах прикрупените към мен стажант-учители Невин Нида и Емриджан Сали. В работата си с тях използвах техниката **Придружаване (съпътстване)** за оказване на подкрепа във всяка една ситуация. Придружаването е поемане на ангажимент по един грижовен начин, което включва участие в процеса на обучение рамо до рамо с обучаемия, даването на преки съвети и насоки, пряко показване как да се работи в ситуация на ОРЕС.

Етапите на протичане на стажантската практика по български език и литература в СУ «Васил Левски», гр. Дулово” бяха тясно свързани с отношенията между учителя- наставник и стажант-учителите.

1. *Първи етап* – определяне на отговорностите на учителя–наставник и стажант-учителите, с цел ефективност. Учителят-наставник е мотивиран, желае да изпълнява тази роля, притежава необходимите знания, умения и опит. Стажант–учителите ясно разбират необходимостта да има наставник и приемат предложения от методиста си.

2. *Втори етап* – уточняват се детайли за работа в условия на ОРЕС; разработва се схема за комуникация и обратна връзка между учителя-наставник и учителите–стажанти; определят се гъвкави условия и за двете страни.

3. *Трети етап* – подпомагане на стажантската практика в процеса на изпълнението ѝ:

- учителят- наставник предоставя необходимите учебни пособия на стажант-учителите (в условия на ОРЕС – кодове за електронни учебници, електронночетими помагала и др. под., подходящи за онлайн обучение на ученици дидактични материали, разработени от учителя); съветва, насочва, поощрява, изказва градивна критика при необходимост;

- стажант-учителите – вземат активно участие в процеса, допринасят за ефективното обучение на учениците; търсят решение на възникнали въпроси; приемат и размишляват върху градивната критика.

4. *Четвърти етап* – приключване в стажантската практика. Резултатът от Стажантска практика по Български език и литература в СУ «Васил Левски», гр. Дулово” се изразява в поставянето на средноаритметична количествена оценка. Оценката се определя съвместно от методиста и учителя-наставник.

Провеждането на стажантската практика по български език и литература за периода от 15. 03. 2021г. до 02. 04. 2021г. предположи скорошна адаптация от страна на стажант-учителите към спецификата на работа в СУ „Васил Левски”, гр. Дулово в ситуация на ОРЕС (обучение от разстояние в електронна среда).

Приложихме следния тесен кръг от професионални задачи за адаптация на стажант-учителите в условия на ОРЕС:

Онлайн запознаване с учителя–наставник и постоянна връзка чрез средствата на електронното общуване;

Ускорен процес на професионално развитие на стажант-учителите, за да развият способността самостоятелно и ефективно да изпълняват задълженията си във виртуалната класна стая в SHKOLO;

Успешно адаптиране на стажант-учителите за усвояването на способността да работят самостоятелно и ефективно в електронна среда **IZZY**, с електронни ресурси, учебници и учебни помагала с марките **Анубис**, **Булвест 2000** на издателство „КЛЕТ България“ ООД.

Форми на реализиран процес на наставничеството по време на стажантската практика по български език и литература в СУ «Васил Левски», гр. Дулово”:

Групова – чрез средствата на електронното общуване се поддържа постоянна тясна връзка с учителите-стажанти – групово консултиране, обзор на допълнителната литература, подходяща да се използва в учебните часове като илюстративен материал или като част от урочните единици; психологическа помощ за вдъхване на смелост за успешна реализация на стажантската практика в условия на ОРЕС;

Индивидуална – индивидуални консултации (проектиране на етапи от урока, методически насоки за съставяне на мултимедийни презентации към уроци; съвместна проверка на домашна работа).

ИЗВОДИ

Стажантска практика по Български език и литература в СУ «Васил Левски», гр. Дулово, се проведе успешно, защото за стажант-учителите процесът на адаптация за работа в ОРЕС, макар и кратък, бе ползотворен. Стажант-учителите разработиха своите уроци и преподаваха във виртуалната класна на SHKOLO общо тридесет и четири учебни часа по седмичното разписание на учителя-наставник в прогимназиален етап с ученици от VI „б” клас (19 ученици) и VI „в” клас (21 ученици). Мултимедийните презентации (планове на уроци) на стажант-учителите са приложени в секция „Учебни материали” в SHKOLO (електронен дневник на СУ „Васил Левски”, гр. Дулово), секция „Учебни материали” с цел взаимна подкрепа между колегите и споделянето на добри практики. Стажант-учителите създадоха приятелски отношения с учениците.

В края на стажантската практика ясно пролича придобитата увереност и дори желанието на студентите стажант-учители да станат част от екипа на СУ „Васил Левски”, гр. Дулово.

REFERENCES

Banova, M. 2020. CHARACTERISTICS OF LITERARY HEROES AND ARTISTIC IMAGES from the Bulgarian works in 5., 6., and 7. Class Ed. BG Textbook EOOD. (*Оригинално заглавие: Банова, М. 2020. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЛИТЕРАТУРНИ ГЕРОИ И ХУДОЖЕСТВЕНИ ОБРАЗИ от българските произведения в 5. , 6., и 7. Клас Изд. „БГ Учебник” ЕООД*)

Dimitrova, D. 2019. READ, UNDERSTAND, RECREATE. Textbook in Bulgarian for elective classes for 6th grade. Anubis Publishing House, KLET BULGARIA OOD. (*Оригинално заглавие: Димитрова, Д. 2019. ПРОЧЕТИ, РАЗБЕРИ, ПРЕСЪЗДАЙ. Учебно помагало по български език за избираемите часове за 6. клас. ИК „Анубис”, „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ” ООД.*)

Georgieva, M. V. Gabrovska, F. Mehmed. 2017. WE ARE LEARNING BULGARIAN FOR 6th grade. Textbook for elective classes for students for whom Bulgarian is not their mother tongue. Anubis Publishing House OOD, KLET BULGARIA OOD (*Оригинално заглавие: Георгиева, М. В. Габровска, Ф. Мехмед. 2017. УЧИМ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК за 6. клас. Учебно помагало за избираемите часове за ученици, за които българският език не е майчин. ИК „Анубис” ООД, „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ” ООД*)

Georgieva, M., V. Zhobov, D. Dimitrova, V. Gabrovska. 2017. Textbook in Bulgarian for 6th grade. Anubis Publishing House OOD, KLET BULGARIA OOD (*Оригинално заглавие: Георгиева, М., В. Жобов, Д. Димитрова, В. Габровска. 2017. Учебна тетрадка по български език за 6 клас. ИК „Анубис” ООД, „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ” ООД*)

Gerdjikova, M., Olga Popova, Iliana Krasteva. 2017. Textbook of literature for 6th grade. Bulvest 2000 Publishing House, KLET BULGARIA OOD (*Оригинално заглавие: Герджикова, М., Олга Попова, Илияна Кръстева. 2017. Учебник по литература за 6 клас. Издателство „Булвест 2000”, „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ” ООД*)

Lecheva, G. 2009. Learning styles as pedagogical competence for diversification of teaching strategies. NT of RU, volume 48, series 6.2. Available at: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp09/6.2/6.2-9-n.pdf>. See in more detail: The children we work with. (https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html) In: Lecheva, G. 2015. Educational learning in the "Europe of Knowledge" or the magic of sowing wisdom. Silistra / Ruse. 2015. RITT Publishing = Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_96.html) (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2009. Стилoвете на учене като педагогическа компетентност за разнообразяване на преподавателските стратегии. НТ на РУ, том 48, серия 6.2. Достъпен на: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp09/6.2/6.2-9-n.pdf> . По-подробно виж: Децата, с които работим. (https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html) В: Лечева, Г. 2015. Възпитаващото обучение в „Европа на познанието“ или магията да сееш мъдрост. Силистра / Русе. 2015. Издателство RITT. Достъпен на: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_96.html)

Lecheva, G. 2010. Synergetic methods (interactive model of permanent pedagogical practice). Silistra. RITT Publishing House. Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. Синергетични методи (интерактивен модел на перманентна педагогическа практика). Силистра. Издателство RITT. Достъпен на: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html

Lecheva, G. 2015. The professional education of students - future teachers (European directives and national reality). Silistra. RITT Publishing House. Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_14.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2015. Професионалното образование на студентите – бъдещи учители (европейски директиви и национална действителност). Силистра. Издателство RITT. Достъпен на: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_14.html

Lecheva, G. November 2020. Report on the results of work on a research project, funded by the Research Fund of the University of Ruse - 2020 - FSs - 01 "Building professional competencies in students-future teachers, in the Workshop on pedagogical skills. Silistra. Available at: https://drive.google.com/file/d/1A0w3Zjz_UFsHbVJvJ_hTL3CnpNzXu3Ze/view (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. ноември 2020. Отчет на резултатите от работата по научноизследователски проект, Финансиран от фонд „Научни изследвания“ към Русенския университет - 2020 - ФСс – 01 „Изграждане на професионални компетентности у студентите–бъдещи учители, в Работилница по педагогическо майсторство. Силистра. Достъпен на: https://drive.google.com/file/d/1A0w3Zjz_UFsHbVJvJ_hTL3CnpNzXu3Ze/view

Protophristova, K., Sv. Cherpokova, A. Strandzheva, D. Nikolova, N. Daskalov. 2018. NEW LIBRARY OF LITERATURE 5. - 7. GRADE. IC "Anubis" Ltd., "CLOTH BULGARIA" Ltd.) (**Оригинално заглавие:** Протохристова, К., Св. Черпокова, А. Странджева, Д. Николова, Н.

APPLICATION OF THE METHODS: AUDIO-LINGUAL AND AUDIO-VISUAL IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING³

Elena Kirova – Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: +359 899 666 428
E-mail: kirovae@abv.bg

Assoc. Prof. Diana Zhelezova-Mindizova

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: +359 898 585 210
E-mail: dmindizova@uni-ruse.bg

Abstract: *In today's dynamic, digital world, modern technologies have an extremely active application in foreign language teaching. Nowadays, the search for an effective formula for teaching a foreign language continues to grow. In view of this, the following methods are presented in turn in the report: Audio-Lingual Method and Audio-Visual Method. The aim is to outline the main characteristics of the training with a view to integrating modern techniques in learning a foreign language. They are analyzed in terms of the possibility to combine with modern language technologies and methods of teaching a foreign language that meet modern conditions.*

Keywords: *methods, visualization, foreign language learning*

ВЪВЕДЕНИЕ

Един от малкото случаи в новата история на езиковото обучение, когато технологичният напредък повлиява значително върху методическото развитие, е публикуването на „Видимият свят в картини“ (Orbis sensualium pictus) на Я. Коменски, първата напълно разгърната програма за преподаване на лексика с картини. Много скоро става първият широко използван детски учебник със снимки, публикуван първо на латински и немски, а по-късно преиздаден на много европейски езици. „Orbis Pictus“ оказва силно влияние върху образованието и става предшественик, както на аудио-визуалните техники, така и на лексикалния подход при изучаването на езици. [1]

ИЗЛОЖЕНИЕ

Както преди, така и сега, изучаването на език било то роден или чужд, е свързано с прилагането на подходящи и функционални методи. Преподаването на език е сложна, комплексна дейност, насочена към усвояване на разнообразен набор от умения и компетентности. С течение на времето са предлагани и внедрявани в практиката различни методи за обучение, променят се изискванията към чуждоезиковото обучение, а с тях се появява и необходимостта от нови методи за преподаване и начини за успешно усвояване на знания и умения. Една от не леките задачи е да се намери вярната посока и да се помисли, с какво новото обогатява традицията без да я зачерква или как новото продължава развитието и допринася за качествено променено обучение. Тук на помощ идват различните методи и похвати, които могат да бъдат използвани в обучението.

Аудио-лингвалният метод възниква през 40-те и 50-те години на XX век в САЩ, разработен от преподаватели в университета в Мичиган (Фрийз, 1945; Ладло, 1964). Аудио-

³ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021 г. в секция „Педагогика, Психология, Методика на обучението по ...“ с оригинално заглавие на български език: „ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ: АУДИО-ЛИНГВАЛЕН И АУДИО-ВИЗУАЛЕН ПРИ ПРЕПОДАВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ“.

лингвалният метод представлява метод на обучение на устна реч по чужд език, който се базира върху многократно слушане и изговаряне на речеви модели. Лингвистичната основа на метода се базира върху теоретичните концепции на дескриптивната, респ. дистрибутивната лингвистика, разработени от лингвистичната школа на Л. Блумфийлд. Психологическата основа на метода се основава върху бихейвиоризма, респ. върху теорията на поведението. Бихейвиористите изказват тезата, че по своята същност поведението представлява съвкупност от навици, реакции на организма в отговор на външни дразнители. Всеки навик е съвкупност от връзките „стимул – реакция“. Именно схемата „стимул – реакция“ е в основата на концепцията за изучаване на чужд език. С това се обяснява интересът на представителите на този метод към упражненията, предполагащи механично повтаряне. Развитието и формирането на аудио-лингвалния метод се определят от комбинацията от структурно-лингвистични модели, контрастивен анализ, слухово-произносителни похвати, както и от поведенческата психология. Учениците имитират своя учител или записите, които той/тя им предоставя. Произнасят и повтарят многократно след своя диктор предварително подготвени фрази и кратки диалози до тяхното пълно автоматизиране. При аудиолингвалния метод се разделят четири езикови умения, а изучаването на езика става чрез овладяване им в следната последователност – слушане, говорене, четене и писане.

В методически аспект концепцията на аудио-лингвалния метод се основава на следните принципи:

1. Принцип за практическа насоченост на обучението. Този принцип предполага:

- изучаване на звуковата система на езика върху ограничен лексикален материал
- усвояване на структурните средства на езика и тяхното свеждане до автоматизъм
- запознаване с културата на народа, чийто език се изучава
- използване на по-голямата част от учебното време (85 %) за речева практика и само 15 % за обясняване и коментари.

2. Принцип за предимство на устната реч спрямо писмената. Ч. Фрийз пише: „Речта – това е езикът. Писането е само вторично изобразяване на езика“ (Фрийз, 1967, с. 37). Според Р. Ладо езикът най-пълно се проявява в устната реч поради това, че в писмената реч не са представени произношението, интонацията, ритъмът, ударението.

3. Принцип за работа по модели. Целта на обучението по модели е обучаемите да се научат да съставят изречения по образец (модел). Навиците се придобиват в резултат на многобройни повторения на модели и речеви образци до постигането на пълната им автоматизация.

4. Принцип за влиянието на родния език. Този принцип се изразява в това, че при изучаването на чуждия език се отчитат особеностите на родния език. Определят се както най-трудните, така и най-лесните теми за дадения контингент учещи, обемът и количеството упражнения, а учебният материал се систематизира по принципа „от по-лесното към по-трудното“.

5. Принцип за използване на технически средства за обучение. Аудио помощните средства помагат да се развие умението за слушане. За формирането на речевата автоматизация в учебния процес се използва звукозаписваща и звуковъзпроизвеждаща апаратура и нагледни средства. [2]

Примери за такива видове помощни средства включват радио, аудио касети, аудио CD, както и някои съвременни приложения, които биха могли да се използват за активно слушане от изучаващите (чужд) език. Например: **Google Play Books**, също и **Audible: audiobooks, podcasts & audio stories** (аудиокниги, аудио истории). **Audible** е най-големият производител и търговец на аудио книги в САЩ [3];.

Аудио-лингвалният метод оказва своето влияние върху системата на обучение по чужд език. На базата на този метод, се разработват учебници, както по английски език като чужд, така и по много други езици. Форматът на учебниците включва работа върху произношение, морфология, граматика и накрая упражнения за затвърждаване.

Аудио-визуалният метод е разработен във Франция през 50-те години на XX век едновременно с разработването на аудио-лингвалния метод в САЩ, но не е повлиян от американските разработки (Нойнер и Хунфелд, 1996: 63 – 75). Прието е за негови създатели да се смятат П. Ривенк и П. Губерина от Загребския университет. По своята същност аудио-визуалният метод представлява метод на обучение в устна реч по чужд език и се базира върху ефективното използване на средства за зрително и слухово онагледяване на преподаваното съдържание. Акустичният и визуалният материал се представят едновременно и това е съществена разлика между аудио-лингвалния и аудио-визуалния метод на обучение.

Основавайки се на концепцията на Ф. де Сосюр, привържениците на аудио-визуалния метод определят речевата дейност като обект на чуждоезиковото обучение. Неминуемо се стига и до значителна промяна на системите и помагалата, които се използват при преподаването на чужд език. Те започват да се характеризират с практическа насоченост и още от първите страници наблягат значително на речевите умения и на устното общуване.

Съгласно К. Пюрен (Пюрен, 1988, с. 288) в аудио-визуалната методика откриваме всички методи, познати от директната методика.

- **Директният метод** присъства чрез изображенията, служещи за отправна точка, без да се ползва майчин език. Както директният метод, така и АВМ се опира на основен документ в диалогична форма, който да представи новата лексика и изучаваните структури.
- **Лингвалният метод** използва аудио-визуален материал, който замества текста.
- **Активният метод** е застъпен чрез необходимостта обучаемият да участва, мотивиран от изображенията.
- **Аудио-визуалната методика** се различава от директната по забраната да се обяснява граматиката. Структурните упражнения се изпълняват, прилагайки интуитивния метод.
- **Интерогативният метод** се прилага, като обучаемите не зависят изцяло от посочените въпроси на преподавателя, а се дава възможност и за творчество.
- При приложението на аудио-визуалната методика откриваме **имитативния и репетитивния метод** в упражненията за запаметяване и драматизация на основополагащи диалози и в структурните упражнения, реализирани в езиковите лаборатории или в писмените упражнения.

Методическата концепция на аудио-визуалния метод се основава на следните принципи:

1. Принцип за зрително-слуховия синтез. „Това ще рече: в диалогична ситуация съдържанието на ситуацията се представя най-напред чрез зрително-нагледни средства и едва след това се изяснява и съответния езиков изказ“ (Нойнер, Хунфелд, 1996, с. 66). При това средствата за слухова (аудиозапис) и зрителна (картина, диафилм, видеофилм и др.) нагледност се използват синхронно. Значението на новия материал се разкрива с помощта на изображения, а звучащият текст спомага за по-точното разбиране на ситуацията.

2. Принцип за опора върху разговорната реч. В чуждоезиковото обучение се използват материали от разговорната реч в диалогична форма, а не литературни текстове.

3. Принцип за устната основа на обучението и за предимството на устната реч пред писмената. Последователността на обучението по този метод е следната: слушане – говорене – четене – писане.

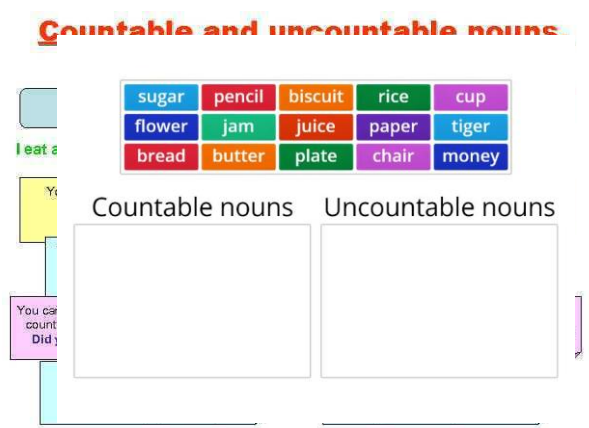
4. Ситуативен принцип. Обучаемите се запознават с автентични ситуации от ежедневието под формата на диалози.

5. Принцип за функционалността. Граматичният материал се представя във функционален аспект.

6. Принцип за глобалността. Въвеждането и възприемането на езиковия материал се осъществява слухово във вид на цялостни структури (глобално).

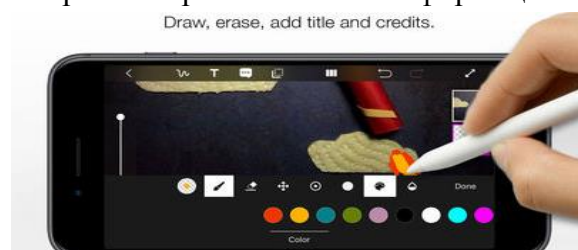
7. Принцип за отказ от превод. Както при директния, така и при аудио-визуалния метод родният език на обучаемите максимално се елиминира от процеса на преподаване. [4]

В помощ на процеса на обучение, преподавателите по (чужд) език могат да използват: комикси или графични романи, книжки с картинки, вестници, брошури, плакати, презентации, флаш карти[5], електронни книги, публикации в социалните медии, анимация, уебстраници, реклами, документални филми, музикални видеоклипове.[6] Също тук могат да се включват: телевизионни програми, видео филми, синхронизирани аудио-слайд проектори, употребата на компютри, таблети, смартфони и т.н. С помощта на всички тях участват, както способностите за слушане, така и за виждане.

На съвременните преподаватели, които експериментират с новите информационни технологии, могат да бъдат предложени и следните приложения, с които може да се надгради аудиов-изуалният метод:

Stop Motion Studio (позволява да създавате красиви анимационни филми, теми, заглавия и звукови ефекти).

Educreations е интерактивен инструмент за бяла дъска (учителите могат да създават кратки обучителни видеоклипове, кръстословици, игрословици и да ги споделят незабавно с ученици или да помолят учениците да покажат, какво знаят и да помогнат на приятелите да научат нещо ново) [7]

Pixton (Pixton Edu е сайт за създаване на комикси за класни стаи, където учители и ученици могат както да правят, така и да споделят своите комикси. След като учителите влязат, създават своя аватар и класна стая, след това въвеждат имената на своите ученици). [8]

Целево организираният избор на правилните средства, е първата част от адекватната учебна концепция. Учебните материали и дейности трябва да бъдат така подбрани и структурирани, че да предлагат индивидуален път на обучение, възможности за отворени отговори, решаване на автентични задачи и социална интерактивност. Всичко това трябва да се обвърже с опита на обучаемите, уменията за използване на компютър, специфичните езикови познания (съответното езиково ниво), техническото оборудване, уменията за самостоятелно и кооперативно учене. Като цяло иформационните и комуникационни технологии навлизат активно в езиковото обучение и се превръщат в съществен елемент на учебната среда. В изключително голямото разнообразие от литература, предназначена за учителите по чужд език, се вижда, че компютърът е обект на много научни статии, конференции и публикации от различен тип. В свой труд, посветен на езика и технологиите, М. Леви и П. Муър (2017: 19 – 34) систематизират следното: „Идеята за използването на технологии е важна, за да мотивира и обогати учебния опит. Смесеното обучение (blended learning), обърнатото обучение (flipped learning) и мобилното обучение (mobile

learning) изискват необходимите технологични познания, за да са ефективни и да отговорят на очакванията. Няма съмнение, че проучване в областта на машинния превод, добавената реалност (augmented reality), разпознаването на реч, изкуствения интелект и др. ще повлияят по различни начини на нашите цели“.

Според доклад на Националния статистически институт (2017: 2) – Основни резултати от изследването на информационното общество в домакинствата през 2017 година – най-активно работят с компютри младежите на възраст между 16 и 24 години, като съответно 82.8% и 88.1% от тях използват компютър или интернет всеки ден или поне веднъж седмично. Наследник на езиковото обучение с помощта на компютър е езиковото обучение с помощта на мобилни устройства. Голяма част от издателите на помагала по чужд език разработват приложения за смартфони, електронни учебници и тетрадки, при които част или цялото съдържание на преподавания материал може да бъде изтеглено на мобилните устройства на всеки ученик. Компютърните приложения придобиват все по-компактни размери и са все по-мобилни. Посочва се, че масовото навлизане на мобилните устройства (мобилни телефони, компактни преносими компютри) прави (уеббазираните) езикови приложения още по-привлекателни за огромен брой потребители (Коева, 2009: 54 – 75). Днес учениците са компютърно грамотни още от ранна детска възраст, тъй като са израснали в среда, в която дигиталните технологии са навсякъде около тях. Поради тези причини в момента преносимите устройства се превръщат в популярно средство за усвояване на знания и преподаване за тези, които са склонни да експериментират.

За да може използването на новите средства да донесе на учебния процес функционално по-висока стойност, е необходимо да се разработят, подготвят и поставят съответните съобразени с методите задания, чиято ефективност може да се разкрие при работа с тях. Поставянето на задачата за презентиране на дадена тема или обект ще бъде решена по-бързо и по-задълбочено, ако се използва информация от интернет пространството, вместо да се прелистват остарели книги от наличния фонд на определена библиотека. На практика информацията ще бъде неограничена и актуална, а достъпът до нея ще бъде далеч по-приемлив като времеви ресурс и пространствена рамка.

Отправна точка в действията на преподавателите по чужд език е анализът на способностите на неговите ученици и техните предварителни езикови познания. Търсят се начини за тяхната мотивация, като се осмисля каква част от техните предварителни езикови познания да се запази и каква да се трансформира. В процеса на планиране на учебната програма се изхожда от учебните цели, планират се съответните умения, които обучаемите трябва да развият, както и начини за тяхното подпомагане. Може да потвърдим, че разнообразието от съвременни технологии внасят интерактивност и динамичност в час и са средството, което би скъсило дистанцията между дигиталното поколение и предходните поколения и би усъвършенствало процеса на учене и преподаване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да подчертаем, че представените разнообразни методи, подходи и съвременни технологии в часовете по чужд език се подчиняват на един общ принцип – принципа на активната комуникация, реализирана в разнообразни езикови ситуации (от социално-битови до проблемно ориентирани и професионално насочени). Важни акценти в съвременното чуждоезиково образование са:

- умението да се работи в група
- наличието на „психологически комфорт“ при комуникацията, на условия за разбиране на събеседника и за взаимодействие с него
- нагласата за споделяне не само на определена информация, но и на емоции
- създаването на мотивация и заинтересованост от резултатите на обучението по чужд език.

Наличието на някои общи принципи обаче не омаловажава спецификата на различните методи и подходи. Всеки един от тях има своите положителни черти и неизбежни недостатъци, което подсказва невъзможността за абсолютизиране на кой да е от тях. Най-правилният път

може би е в търсенето на необходимия баланс при използването на разнообразни методи и подходи, както и в задълбоченото изследване на образователните сегменти, при които по-добре „работи“ един или друг метод.

Важно е да се отбележи, че изборът на адекватен метод на обучение се определя не само от предпочитанията на преподавателя, а преди всичко от възрастта, способностите, интересите и психологическите особености на обучаваните.

Личностните качества, които той се стреми да изгражда или толерира у обучаваните, могат да бъдат обобщени като самостоятелност, креативност и толерантност към другостта. Азбучна истина е, че универсален метод не съществува. Можем да говорим само за комплексно прилагане и обединяване на определени методи и подходи, подчинено на нуждите на обществото и на съвременните парадигми на научното знание.

REFERENCES

Modern Methods And Information And Communication Technologies In Foreign Language Teaching <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Съвременни методи и информационно-комуникационни технологии в обучението по чужд език“)

B: https://www.researchgate.net/publication/313114501_SVREMENNI_METODI_I_INFORMACIONNO-KOMUNIKACIONNI_TEHNOLOGII_V_OBUCENIETO_PO_CUZZD_EZIK

Application of modern technologies in language learning <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Приложение на съвременните технологии в езиковото обучение. Българска академия на науките“.)

B: <https://ibl.bas.bg/wpcontent/uploads/2020/11/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%94%D0%B6%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%B2.pdf>

Irregular Verbs <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Неправилни глаголи“)

B: <https://www.youtube.com/watch?v=OfEm3iEgRDQ>

Audible (service) <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** B: <https://www.audible.com/>

Colors (Sing-along) <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Цветовете“)

B: <https://www.youtube.com/watch?v=gYxNgULtfiw>)

Orbius sensualium pictus <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Видимият свят в картини“ B: https://en.wikipedia.org/wiki/Orbis_Pictus)

Pixton Edu <09.03.2021> B: <https://edu.pixton.com/educators/>)

Whiteboard App for iPad and Android Tablets <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** „Бяла дъска за iPad и Android таблети“ B: <https://www.youtube.com/watch?v=ENvdGaRv8cY>)

Flash cards <09.03.2021> (**Оригинално заглавие:** Флаш карти

5.1. B: <https://rosesunrise65.wordpress.com/2014/09/06/%D1%84%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/>

5.2. <https://rosesunrise65.wordpress.com/2014/09/06/%D1%84%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/>)

THE PROFESSIONAL EDUCATION OF TEACHERS TRAINEE IN QUARANTINE CONDITIONS⁴

Mervin Murad, student - teacher trainee

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch
University of Ruse "Angel Kanchev"
Phone: +359885439549
E-mail: mervin.murad97@gmail.com

Melvin Murad, student - teacher trainee

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch
University of Ruse "Angel Kanchev"
Phone: +359892324745
E-mail: melvinmurad@gmail.com

Senior Teacher Rumyana Kaleva, mentor-teacher

"Vasil Levski" High School – Dulovo
Phone: +359895688019
E-mail: rumqna_kaleva@abv.bg

Abstract: Research by European institutions shows that one of the most serious obstacles to modernizing education is the lack of specific teacher training. In the XXI century, when the sociocultural situation has changed, when new values have appeared, new worldview systems, when the social dynamics of life has accelerated, the functioning and development of the educational system in our country and in Europe depends mostly on the training of specialists in higher pedagogical education.

This text shares good practices for professional training of teachers trainee from the specialty "Pedagogy of teaching Bulgarian language and foreign language" Silistra Branch, University of Ruse during an internship in Bulgarian language and literature at the high school "Vasil Levski", Dulovo city, with the specialist in educational methods of Assoc. Prof. Galina Lecheva, PhD.

Key words: Professional training of the teacher trainee

ВЪВЕДЕНИЕ

Ефективността на обучението зависи от много фактори, един от които е ангажираността на ученика в учебния процес, активността му в обучението. Традиционната образователна парадигма вече отстъпва пред конструктивизма като образователна философия и конструктивисткия подход в обучението.

Предизвикателствата пред съвременното общество - в динамичния глобализиращ се свят, и пред образователната система в частност, изправят днешния учител пред нелеката задача да търси ефективни и нестандартни решения, гъвкави и креативни структури, устойчиви и адекватни модели на взаимодействие за успешна реализация на най-важната инвестиция в бъдещето – личността на детето, неговия уникален потенциал и неповторима индивидуалност. (Лечева, Г. 2015)

Динамиката на развитието на съвременното общество извежда напреден план нарастващата необходимост от социално и технологично образовани личности, способни да конструират личното си и професионално поведение и да вземат решения в полза на обществото. Всичко това налага преосмисляне на методологичната основа на училищното и академично образование в посока на **промяна на нагласите от предметно ориентирано към компетентностно ориентирано преподаване и учене**, преминаване от статичната концепция

⁴ Докладът е представен на "Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени" във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021 г. в секция „Педагогика, Психология, Методика на обучението по ...“ с оригинално заглавие на български език: „ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТАЖАНТ-УЧИТЕЛИТЕ В КАРАНТИННИ УСЛОВИЯ».

за „овладяване на учебно съдържание“ и енциклопедичност на познанията към **ДИНАМИЧНОТО възприемане на компетентностите** като комплекс от знания, умения и нагласи, които се развиват в училище, обогатяват се в университета и се развиват през целия живот; към „**снабдяване**“ на младия човек с **УМЕНИЯ за живот**, които да му послужат за пълноценна личностна, социална и професионална реализация и да гарантират устойчивото развитие на бъдещите поколения. (Лечева, Г. 2020)

Необходимостта от **НОВО КАЧЕСТВО** на образователните **РЕЗУЛТАТИ** е очевидна и налага все по-**широко използване на компетентностния подход в образованието** – основно, средно и висше; общо и професионално. Този подход съответства на **ВЪЗПРИЕТАТА ВЕЧЕ И У НАС КОНЦЕПЦИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ ВЪВ ВИД НА КОМПЕТЕНТНОСТИ**, разглеждани като „индикатор на човешкия капитал”.

Компетентностите не са вродени способности. Те се развиват чрез качествено учене, в подходяща педагогическа среда и чрез придобиване на сериозен **ПРАКТИЧЕСКИ ОПИТ**. Свързват се основно с поведението на личността – не сами по себе си знания, умения и нагласи, а подходящи **ПОВЕДЕНИЯ**, демонстрирани в конкретни учебни ситуации и необходими за **ПОСТИГАНЕТО НА РЕЗУЛТАТИ** в конкретна дейност или при определена професионална роля. (Лечева, Г. 2020)

ИЗЛОЖЕНИЕ

Изследвания на европейски институции показват, че едно от най-сериозните препятствия по пътя към модернизиранието на образованието е **ЛИПСАТА НА СПЕЦИФИЧНА ПОДГОТОВКА НА УЧИТЕЛИТЕ**. На лице е и активна съпротива срещу реформирането на професионалното обучение на учителите. През XXI век, когато се е променила социокултурната ситуация, когато са се появили нови ценности, нови светогледни системи, когато се е ускорила социалната динамика на живота, функционирането и развитието на образователната система у нас и в Европа зависи най-много от **ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ ВЪВ ВИСШЕТО ПЕДАГОГИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ** – тези, които ще учат Новото поколение на Нов начин на живот! (Лечева, Г. 2020)

Професионалните знания се овладяват по „пътя на чиракуването” – „ученето чрез правене”. Важно средство за подготовка на студентите са **практическите ПРОБЛЕМИ**, създадени от реалния училищен живот, за чието решаване се изискват познания във всички области – специална, психологическа, социологическа, философска, педагогическа.

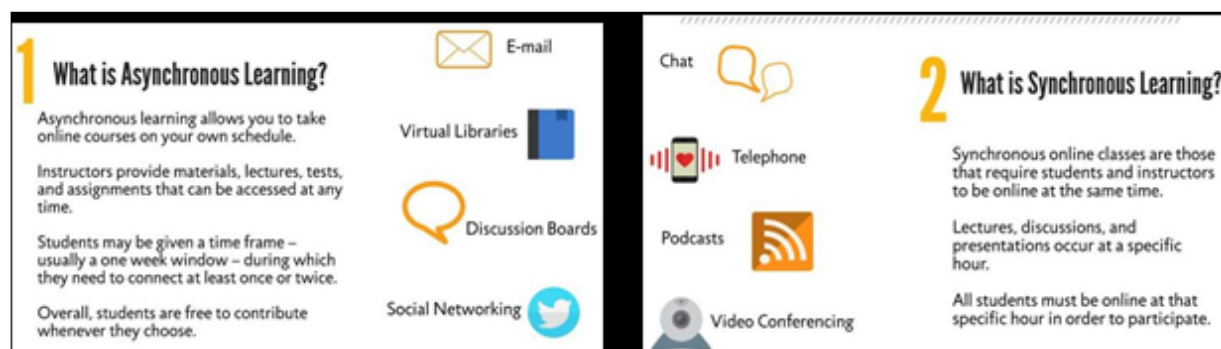
Стажантската практика е проекция на комплексното професионално познание. То е плод на собственото професионално израстване на учителя, на уменията му да интерпретира научните факти и да създава ситуационно-адекватни предпоставки за обучение.

На основание **НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител”**, обн. - ДВ, бр. 89 от 11.11.2016 г., в сила от учебната 2017/2018 година; изм. и доп., бр. 105 от 18.12.2018 г., в сила от 18.12.2018 г., Обн. ДВ, бр. 89 от 11 ноември 2016 г., изм. и доп. ДВ, бр. 105 от 18 декември 2018 г., изм. и доп. ДВ, бр. 10 от 5 февруари 2021 г.; **НАРЕДБА № 15 от 22.07.2019 г.** за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, издадена от министъра на образованието и науката, обн., ДВ, бр. 61 от 2.08.2019 г., в сила от 2.08.2019 г. Стажантската практика по Български език и литература е системообразуващ компонент в професионалната подготовка на бъдещите учители от специалността „Педагогика на обучението по български език и чужд език”. Тя е ориентирана към формиране на личността на бъдещия учител, прилагане на теоретичните знания в практическата педагогическо-методическа работа, развиване и усъвършенстване на специфичните психолого-педагогически компетентности, изучаване, анализ и прилагане на добрия педагогически опит.

Дистанционно обучение в условия на карантина

Електронното обучение се основава на технологии, тясно свързани с педагогическите аспекти на образованието, свободен достъп до образователни ресурси и услуги, насочени към крайните потребители на образователни услуги и използване на мултимедийни технологии.

Асинхронната комуникация може да се осъществи, дори ако ученикът и учителят са офлайн. Домът и цялата комуникация като цяло се предават чрез имейли, съобщения, форуми. При асинхронното обучение учениците обикновено подготвят свои уроци и почти не използват Интернет като допълнителен инструмент. Това е най-добрият вариант за потребители, които предпочитат да изследват темата сами или имат повече ежедневни задачи. Синхронната онлайн комуникация използва инструменти в реално време - инструменти, които позволяват на учителите и учениците да комуникират едновременно. Това избягва чувството на изолация, което може да се почувства при някои ученици, които са избрали асинхронна онлайн комуникация. От друга страна, синхронната онлайн комуникация не е толкова гъвкава по отношение на времето, което учениците могат да учат. (Лечева, Г. април 2020) (фиг. 1.)

Фиг. 1. Дистанционно обучение – асинхронно и синхронно

През пролетта на 2019 г., карантинните условия на работа (COVID-19) принудиха нашите методици доц. Г. Лечева (Български езици и литература) и доц. Д. Железова (Английски език да проведат педагогически експеримент „Онлайн хоспителиране“. Прилагайки метода на активното учене, чрез платформите Shkolo.bg (СУ „Васил Левски“ – Дулово) и Zoom (ОУ „Отец Паисий – Силистра) ние, студентите от III курс, спец. Педагогика на обучението по български език и чужд език, наблюдавахме и конферирахме Е-уроци. „В движение“ усвоявахме спецификата на обучението от разстояние, чрез използване на ИТ-технологии. Не предполагахме, че видяното, чуто и преживяното през месеците март и април на 2019 год. ще ни е жизнено необходимо за Стажантската ни практика по Български език и литература.

През м. март – април 2021 г., училищата в Р България отново провеждаха обучителен процес „от разстояние“ - в карантинни условия. След инструкцията на методика – доц. д-р Г. Лечева, (проведена в платформата Big Blue Button, използвана от Русенския университет за синхронно дистанционно обучение), през WEB-базирания курс Стажантска педагогическа практика по Български език и литература в E Learning Shell 2 (платформата на РУ за асинхронно дистанционно обучение), Facebook – като резервен вариант (план В), получихме достъп до виртуалните класни стаи (в Shkolo.bg) на двете паралелки VIII клас, към която бяхме закрепени и се запознахме (през екрана) с нашия учител-наставник ст. учител Румяна Калева. Тя ни посвети в „тайните“ на платформата Shkolo.bg – раздел „Виртуално училище“, предостави ни Е-базираните учебници по Български език и по Литература за VIII клас, с които работехме в СУ „Васил Левски“, даде ни насоки за дизайна на първите ни Е-уроци с VIII б и VIII в класове. В карантинни условия Е-часовете в Гимназията се провеждаха онлайн (синхронно).

Е-стажантската практика по Български език и литература в VIII клас

Държавният образователен стандарт за общообразователна подготовка (№ 4.) определя очакваните резултати от обучението в края на всеки етап, по всеки учебен предмет под формата на компетентности, като се акцентува на ключовите компетентности. Именно Държавният образователен стандарт за общообразователна подготовка стандартизира очакванията какви знания, умения и нагласи са необходими на младия човек в България.

„Интегрирането на знания, умения и отношения от една предметна област в друга е важна особеност на компетентностния подход. Излизането от сферата на конкретния учебен предмет предполага въвеждане на контекст на ученето на основата на общочовешки глобални теми. Изграждането на урока върху глобални теми и осъществяването на връзки с другите предмети изисква целенасочени усилия от страна на учителя и екипна работа на учениците. Интердисциплинарното обучение улеснява формирането на отделните ключови компетентности и в крайна сметка води и до интегрираното им придобиване. Това допринася за многопластовото мислене и формиране на интегративни качества на личността, които мобилизират и ангажират изцяло и осъзнато нейния личностен потенциал.“(Лечева, Г. ноември 2020)

Ориентацията към изграждане на компетентности би била смислена и ефективна, ако подпомага решаването на задачи в различни житейски ситуации... при компетентностния подход образоваността се свързва със способността на базата на придобитите знания **ДА СЕ ДЕМОНСТРИРАТ УМЕНИЯ, ДА СЕ РЕШАВАТ ПРОБЛЕМИ** с различна сложност и в непознати ситуации от ежедневието.

Стажантската педагогическа практика **ОСИГУРЯВА РЕАЛЕН ПРАКТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ** за целите на професионалната подготовка на стажант-учителите, ако дизайнът на урока стимулира критическото мислене, екипната работа, творчеството, предприемчивостта, емоционалната интелигентност, вземането на решения – умения, които са жизнено необходими през 21. век. (Лечева, Г. ноември 2020)

Училищният учебен план по Български език и литература в VIII клас на СУ „В. Левски“ регламентира 2 часа БЕ и 2 часа Литература (задължителна подготовка), 1 час БЕ/Л (разширена подготовка) – общо 5 часа седмично Стажантска практика по БЕЛ в VIII клас.

Това количество часове бяха разпределени по следния начин:

Таблица 1. Извадка от Годишно тематично разпределение по БЕЛ – VIII клас

Български език	Брой часове	Литература	Брой часове
Вид на глагола	1	Азбучна молитва	2
Вид на глагола-упражнение	1	Азбучна молитва-РП	1
Вид, време и наклонение на глагола	1	За буквите	2
Вид, време и наклонение на глагола-упражнение	1	Ренесанс	2
Глагол-РП	1		
Сложно съставно изречение	1		
Сложно съставно изречение-упражнение	1		
Сложно съставно с различни подчинени изречения- РП	1		

В часовете по Български език трябваше да изградим/развием у учениците компетенции за: да задълбочава знанията си за лексикални и за граматични особености на книжовния български език; да познава особеностите на глагола; да различава глаголи от свършен и от несвършен вид .

Схема за вид на глагола

В часовете по Литература трябваше да изградим/развием у учениците компетенции за: Да идентифицира и оценява специфични начини на въздействие в изучените творби от Средновековието и Ренесанса; да тълкува изучените творби от Средновековието и Ренесанса съобразно културно-историческите им характеристики.

На 1.04.2021г. проведохме урок по Литература на тема „Ренесанс“. Учениците се запознаха с особеностите на ренесанса. Учениците гледаха и слушаха анализа на картината „Атинска школа“ на Рафаел Санцио, от д-р Стивън Зукър и д-р Бет Харис-преподаватели в Khan Academy, Калифорния, САЩ.

ЗА и ПРОТИВ

професионализацията на стажант-учителите в условията на обучение от разстояние

Предимства на дистанционното обучение

1. Гъвкавост- вместо едно обучение да се преминава в определено фиксирано място и време, с помощта на високите технологии то може да се премине от всяко място и по всяко време.

2. Адаптира се към нашите нужди- Онлайн платформите за обучение се опитват всички свои потребители да научат по най-добрия възможен начин и чрез множество мултимедийни ресурси съдържанието, което се работи по лесен и забавен начин.

3. Нови форми на комуникация и взаимодействие- Благодарение на включването на нови технологии в образователната среда е възможно да се използват инструменти като: видеоконференции, чатове, електронна поща и др. както за решаване на съмнения, така и за съвместна работа с колеги и с учители.

Недостатъци

1. Липса на личен контакт.

2. В сравнение с книгите, четенето от монитор е много по-нездравословно и изморително за очите.

3. Възможни технически неизправности- Те могат да бъдат прехвърлени от усложнения с нашия лаптоп или с интернет връзка, до откази в самата платформа или в съдържанието, което учителите са качили на нея.

ИЗВОДИ

ПРОФЕСИОНАЛНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧИТЕЛЯ е водеща категория в съвременните изследвания. Нейната важност произтича от институционалната роля на учителя като „представител“ и „посредник“ на държавната политика – от една страна и като фактор за стимулиране на активността на ученика. (Лечева, Г. 2020)

Промяната на фокуса от преподаване към активно учене променя **РОЛЯТА НА УЧИТЕЛЯ**, който от източник на информация се превръща в **МЕДИАТОР** на информационния поток в условията на променени взаимодействия в класната стая.“

Възприетият като основополагащ за **НОВАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПАРАДИГМА** компетентностен подход повлиява и педагогическото образование. Постиганията на студентите от направление 1.3. Педагогика на обучението по... се оценяват през призмата на компетентността“.

Фокусирайки се върху **РЕЗУЛТАТА** като комплекс от умения за действие в различни нестандартни ситуации, наставлявах прикрупените към мен стажант-учители Мервин и Мелвин Мурад притежават умения за планиране на образователния процес. Ориентират се в държавните образователни стандарти /ДОС/. Показват умения за планиране на образователния процес, съобразно тематичното разпределение по учебния предмет. Умеят да общува с учениците на различни равнища. Прилагат книжовно-езиковите норми на съвременния български език. Демонстрират познаване на учебното съдържание по български език и по литература като балансирано прилагат различни форми на организация: фронтална, групов и индивидуална. Планират разнообразни учебни ситуации с цел активно учене на ученици с различни когнитивни възможности/компетентности в условия на ОРЕС. Имат подход към деца със затруднения. Прилагат интерактивни методи на педагогическо взаимодействие – презентации по отделните теми в различните урочни единици. Създават целенасочена и безопасна учебна среда, която съответства на актуалните законови изисквания и националните политики, така че учениците да се чувстват в безопасност и достатъчно уверени, за да участват активно в учебния процес. Аргументирано оценяват знанията и уменията на учениците. Постигат качество на проверката и оценката на знанията и уменията, овладени от учениците, чрез използване на мултимедийно представени задачи с разнообразен формат. Умело осъществяват ефективни междупредметни връзки.

REFERENCES

Grigorov, Il., Ineva, V. Worksheets in Bulgarian Language and Literature. BG Textbook Publishing House. (**Оригинално заглавие:** Григоров, Ил., Инева, В. *Работни листи по Български език и Литература*. Издателство БГ Учебник.)

Inev, Iv., Bakardzhieva, M. Student's book of Literature for 8th grade. BG Textbook Publishing House. (**Оригинално заглавие:** Инев, Ив., Бакърджиева, М. *Учебник по Литература за 8. клас*. Издателство БГ Учебник.) *Достъпен на:* https://bguchebnik.com/bel/teachers/ebooks/lit_8

Inev, Iv., Bakardzhieva, M. Anthology of Literature for 8th grade. BG Textbook Publishing House. (**Оригинално заглавие:** Инев, Ив., Бакърджиева, М. *Христоматия по Литература за 8. клас*. Издателство БГ Учебник.)

Khan academy, California, USA <https://www.khanacademy.org/> **Access on** : 24.04.2021

Lecheva, G. 2009. Learning styles as pedagogical competence for diversification of teaching strategies. NT of RU, volume 48, series 6.2. Available at: <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp09/6.2/6.2-9-n.pdf>. See in more detail: The children we work with. (https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html) In: Lecheva, G. 2015. Educational learning in the "Europe of Knowledge" or the magic of sowing wisdom. Silistra / Ruse. 2015. RITT Publishing = Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_96.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2009. *Стиловете на учене като педагогическа компетентност за разнообразяване на преподавателските стратегии*. НТ на РУ, том 48, серия 6.2. *Достъпен на:* <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp09/6.2/6.2-9-n.pdf> . По-подробно виж: *Деца, с които работим*. (https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html) В: Лечева, Г. 2015. *Възпитаващото обучение в „Европа на познанието“ или магията да сееш мъдрост*. Силистра/Русе. 2015. Издателство RITT. *Достъпен на:* https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_96.html)

Lecheva, G. 2010. Synergetic methods (interactive model of permanent pedagogical practice). Silistra. RITT Publishing House. Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. *Синергетични методи (интерактивен модел на перманентна педагогическа практика)*. Силистра. Издателство RITT. *Достъпен на:* https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html)

Lecheva, G. 2015. The professional education of students - future teachers (European directives and national reality). Silistra. RITT Publishing House. Available at: https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_14.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2015. *Професионалното образование на студентите – бъдещи учители (европейски директиви и национална действителност)*. Силистра. Издателство RITT. *Достъпен на:* https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_14.html)

Lecheva, G. November 2020. Report on the results of work on a research project, funded by the Research Fund of the University of Ruse - 2020 - FSs - 01 "Building professional competencies in students-future teachers, in the Workshop on pedagogical skills. Silistra. Available at: https://drive.google.com/file/d/1A0w3Zjz_UFsHbVJvJ_hTL3CnpNzXu3Ze/view (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. ноември 2020. *Отчет на резултатите от работата по научноизследователски проект, Финансиран от фонд „Научни изследвания“ към Русенския университет - 2020 - ФСс – 01 „Изграждане на професионални компетентности у студентите – бъдещи учители, в Работилница по педагогическо майсторство*. Силистра. *Достъпен на:* https://drive.google.com/file/d/1A0w3Zjz_UFsHbVJvJ_hTL3CnpNzXu3Ze/view)

Markova, P., Varbanova, P. Student's book of Bulgarian language for 8th grade. BG Textbook Publishing House. (**Оригинално заглавие:** Маркова, П. , Върбанова, П. *Учебник по Български език за 8. клас*. Издателство БГ Учебник.) *Достъпен на* : https://bguchebnik.com/bel/teachers/ebooks/be_8

ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN NON-ENGLISH ENVIRONMENT⁵

Todor Todorov – Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: +359 877 822 900
E-mail: ghz123@abv.bg

Assoc. Prof. Diana Zhelezova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 0898585210
E-mail: dmindizova@uni-ruse.bg

Abstract: *In this paper we will cover what is language learning, we will review the input-output theory of second language learning and acquisition, and some socio-cultural factors that influence the process of learning in both native conditions and non-English environmental classroom. Research results on the effects of abroad studying are given and discussed. The student's progress in foreign and domestic atmosphere is compared through the research papers of different scholars. Along with the conclusion, a SWOT analysis will be conducted to show the positives and negatives of native and non-native environment language learning for English. At the end, variants for betterment of ELT and ELL in non-native atmosphere are given.*

Keywords: *language, environment, efficiency, method, learning, acquisition*

INTRODUCTION

It is well known that English language teachers, who have English as a foreign tongue, stumble upon a difficult task when teaching students in non-native conditions. For the educational process to be successful every teacher and guide need to establish communication with students who probably share their own mother language. They need to navigate the learners' attention on the unique features of English grammar and pragmatic usage, to teach students how to model the speech, motivate and organize the given knowledge, to explain the tongue's workings. As for the students, they must learn to understand and use texts (verbal or written), as well as context – the non-textual elements of the speech acts (when they are not expressed through signs in writing), such as speed, stress, tempo, melodicity, pauses; the non-verbal elements, as a whole, such as body language, gestures, eye-movement; the situational elements – sphere of communication, formality requirements, space-time whereabouts, social hierarchy of the participants in the communicational act, etc. That being said, there are many theories about the best and most natural way of teaching and learning a new language, in this case – English. The language methodological science studies different processes, happening in the course of one's education and induces the common cognitive laws that govern them. On that basis, methodologists recognize two main processes of language learning – *acquisition*, and actual *learning*.

EXPOSITION

Learning and Acquisition

First of all, we need to differentiate the term *learning* from *acquisition*. According to scholars in the fields of linguistics, pedagogy, psychology and neuro-linguistic disciplines, language *acquisition* is an activity, which takes place unconsciously. When children, exposed naturally and organically to specific spoken and written language, instead of intentionally and systematically, begin

⁵ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021 г. в секция „Педагогика, Психология, Методика на обучението по ...“ с оригинално заглавие на български език: „Изучаването на английски език в неанглийска езикова среда“.

to practice that language – as mental thinking and as speech, we say that the process of *acquisition* has taken place and it shows its results. This phenomenon occurs through participation in the native language situations, through growing up with the native culture and stereotypes. In the *acquisition* process the learner receives indirectly the grammar rules, the vocabulary and the language unique features. Almost always children's first (or mother) language is assimilated via the process of *acquisition*.

On the other side, language *learning* is very systematic and intentional activity. It occurs consciously, and it is performed in an artificially created environment, specifically designed for the learning tasks. Grammar, vocabulary, semantic colouring, etiquette, gesture meaning, intonational peculiarities, etc. are taught explicitly with the instructions of the teacher. Most often, when the child (or adult, for that matter) is learning in this context, it is a second (foreign) language and he/she is not exposed to the same influencing factors as the native speaker. That, of course, does not apply when a person, for example, goes in a foreign country to live and begins to understand, as well as speak, the country's tongue due to organic exposure. [8]

The input-output theory about second language learning

Ellen Bialystok's – a Canadian psychologist and researcher in the field of bilingualism and cognitive development of children – developed a model of second language (L2) learning in an attempt to explain why language learning proceeds for different individuals at different rates. The model functions on three levels: input (language exposure), knowledge (the stored information – linguistic and extralinguistic), and output (understanding and production), based on the previous two. [2]

The *input* refers to the situational exposure of the person to the new, unknown speech and writing. This *input* might be from linguistic nature or non-linguistic. Furthermore, the received linguistic information is *explicit* – the conscious knowledge of the person about the rules and mechanisms of the tongue, or *implicit* – the automatic and unaware obtainment of rules and functions, and their organic usage in real-life occasions. Since fluency depends on subconscious reactions, the aim of the teacher and the educational methods are to increase the learner's *implicit* knowledge.

The *output* level is connected to the product of the *input* and *storage*. There are two types of output: (1) spontaneous and organic (2) deliberate, with effort. The first occurs in speaking, and it is a requirement for wholesome conversation. The second, most often, is associated with writing, where there is a time delay, and redaction can be afforded. While in the traditional classroom the emphasis is on the input of explicit knowledge (grammar rules are taught step-by-step, vocabulary is given directly), there are programs that recreate communicative settings and immerse the students in the them, so they can actively extract the principles in function.

The *output* process manifests in understanding and response in the foreign tongue. And since proper communication is spontaneous, effortless (at least it should be) and situation-unique, it requires *implicit* knowledge reactions. Thus, the processes and strategies involved in L2 *learning* should be the same for all children, as far as the cognitive factors are concerned, **not** as methods and techniques for teaching the educational data. Prepositions for different learning rate and achievement are differences in individual characteristics - attitude, personality, motivation. [6]

English learning in native and non-native environment

Based on Bialystok's theory, different environments affect the efficiency of the students' progress. We distinguish two kinds of environments:

- (1) native, or natural language environment
- (2) non-native, or foreign language environment

James Collentine has said that since the 1980s, a large number of projects have been organised to examine the effects of the learning context in the language learning process. The aim of researchers was to describe the linguistic positives gained from the abroad experience in terms of the betterment of communicative or pragmatic competence in the target language. The majority of studies that evaluate the effects of abroad studying on verbal proficiency have agreed on the idea that this

approach helps to improve fluency, the speed of speech, grammatical correctness, pronunciation, and richness of vocabulary used.

Since language study abroad experience (in terms of *input* and cognitive processing, as was stated earlier) ought to be the same, or at least approximately the same, for most European and American languages, here are given the *results* of different study abroad (SA) research papers. [7]⁶

Speaking skills (Фиг.1) have been carefully observed in the study abroad (from here on SA) research and authors have demonstrated significant improvement in verbal fluency and could sustain more comprehensive discourse after a SA program (*See Lennon (1990), Freed (1995), Lapkin et al. (1995), Freed et al. (2004), Segalowitz and Freed (2004), and Llanes and Muñoz (2009, 2012)*). [7]

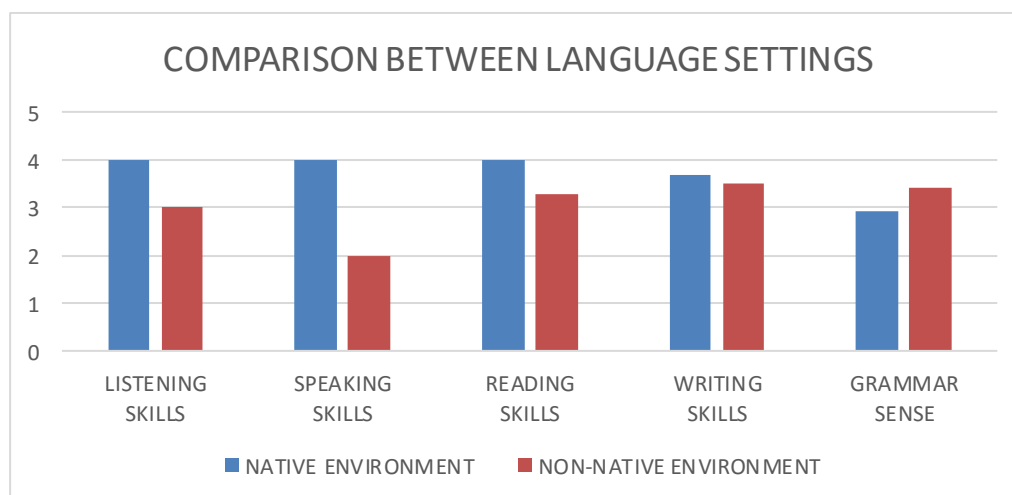
In terms of **listening skills** (Фиг.1) there were significant gains for SA students compared to study-at-home (from here on SAH) students. One of the researchers found the result independent of the target languages, which were Spanish, French and German. However, another arrived at similar conclusion for SA and SAH students, exception was those who had natural inclination to ‘deeper sense of hearing’. They obtained better results in the SA context (*See Dyson (1988) and Cubillos et al. (2008)*). [7]

Regarding **writing skills** (Фиг.1), the study showed no relevant improvement compared to oral fluency in L2 (in this case, French). However, another few studies found differences between SA and SAH students, where SA students manifested the ability to write more versatile. Finally, in 2009 two scholars confirmed the positive effect of study abroad on writing competency. (*See Freed et al. (2003); Sasaki (2004, 2007, 2009) and Pérez-Vidal and Juan-Garau (2009)*). [7]

A comparison of **reading abilities** (Фиг.1) from domestic immersion program and a SA program for Japanese learners showed a higher degree of confidence for SA students (*See Dewey (2004)*). [7]

In regards to grammar acquisition (Фиг.1) in a SA context, Collentine (2004) found no significant increase in grammatical skills. Although, a 2003 paper found the SAH students gained a better mastery of grammar (*See Freed, So, and Lazar (2003)*). In opposition to the above, a comparative study paper from 2004/2005 proved that studying in a natural context allowed students to develop more grammar awareness than in an artificially designed context (*See Isabelli (2004), Isabelli and Nishida (2005)*). [7]

In their ELT research paper Zöe Handley and Haiping Wang, came to the conclusion that English abroad studying atmosphere contributed very much for comprehension and speech, as well as contextual language awareness and usage. [4] (Фиг.1)

Фиг.1 Comparing diagram between the different values in natural and non-natural environment

According to Burt and Dulay (1981) natural language environments are necessary condition for optimal acquisition and assimilation. In such environments the focus is on content rather than on the

⁶ for more detailed information on these research papers, see Pinar’s bibliography

language itself. Exposure to the language is natural, as in ordinary conversation, purposeful reading or watching television and movies. The obtainment of the tongue's inner mechanics is not the aim, but just a tool, a device for execution of the communicative and actional task. Attaining the linguistic information has fallen upon the subconscious mind, the conscious level deals with the desired result of speech or writing. This very much copies the process, happening in juniors, when they learn to interact with the external world. From the 2nd to the 5th year children use speech not for speech's sake, only as a tool for expressing their desires, needs, emotions. That objective factor changes with time. When they grow up, youths realize that language can be taught and learnt not just on-the-go for expressing basic needs, but gradually and systematically for exploring different concepts and maintaining social and institutional relationships. We see then that in this early stage of growth, children are given more *implicit* data via the *input* process, only later they begin to understand and produce.

In non-native language environment children study targeted languages in classrooms with artificially created conditions, modulated to simulate the original English everyday interaction. Methods vary, but there's a common err trend: English is being 'forced' to connect somehow to the previous known one. Instead of full immersion, the teacher either tries to translate the content taught in the children's mother tongue, or gives direct instructions and explanation about the morphological structure and syntactic arrangement (e.g. *grammar translation method*). Trying to think in the new mindset is replaced by mental translation of every sentence between languages. This brings heaviness to the assimilation process. Students learn abstract rules and miss the chance to experience them directly in the communicative act and acquire them *implicitly* (as in Bialystok's theory, [2]). Organic exposure is limited to the few moments in the classroom, if at all. There are no outside situations to provoke the comprehension and usage – be it everyday speech or more complex conversations. If the child does not take the initiative to study more on its own, to find ways in which he/she can practice the *output* process periodically and for an extensive period of time, his/her skills for communication will be left unutilized.

Again, Burt and Dulay [3] note that environmental input is an important part of the language *acquisition* process. Communicative interaction has to be exercised in its three aspects: one-way, two-way, and full-way aspect. In the first the teacher speaks, the student listens; in the second the teacher speaks, the student answers in his/her first language; in the last one, which is the most proficient, the teacher and student both interact in the new language. In the traditional model of teaching, which more and more loses its actuality, in foreign environment the first or second type of interaction is a norm. However, that, as it was stated before, doesn't develop optimally crucial parts of a student's language competency – fluency, context awareness, wide-range vocabulary. Especially for younger students it is very important that the method chosen stimulates growth, instead of creating barriers for further learning and self-perfection. As it is written in Burt and Dulay's Optimal language learning environments. The second language classroom: directions for the 1980s: "*Matching the type of communicative interaction with the learners' level of language development appears to maximize the students' likelihood for success*". [3]

CONCLUSION

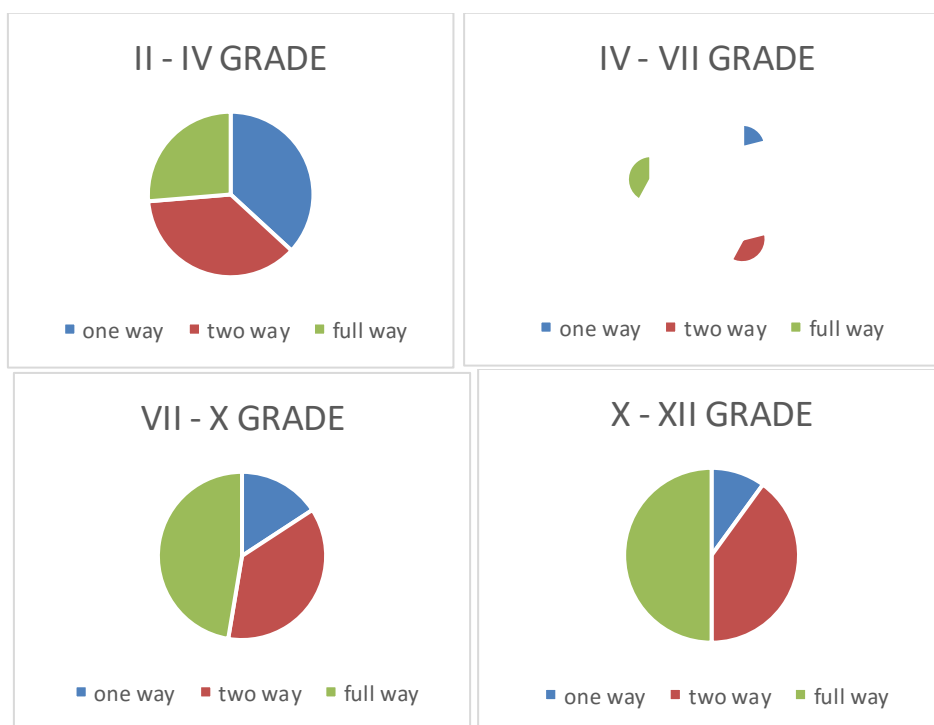
We see that natural English environment contribute for development of better thought process in L2, speaking skills, confidence in conversations, faster switching between L1 and L2, richer vocabulary in wide range of subjects. This skills manifest in more oral fluency. Furthermore, the real language experience develops context awareness of the different social and institutional spheres of communication and most of all – cultural understanding of the country, its nation and history, mindset and stereotypes.

Nevertheless, sometimes trainees in non-English conditions can excel in grammar competency, due to their strong occupation with grammar mechanisms. Despite that, natural environment brings live interaction with the language, and is best for fast and effective L2 *acquisition* and *learning*. Frequent usage is a key factor for remembrance and production, which lacks in a foreign-speaking country. (Ta6. 1) So, what EL teachers can do in their non-native environment for better and more lasting effect on L2 acquisition?

They can:

- **try to recreate the native conditions**, i.e. to create the best possible language atmosphere with immersion techniques;
- **encourage children to seek information in the target language outside the classroom** – in literature, films, magazines, other media. They should not do the activity for *explicit* language knowledge. Instead, the students can search for content that has their interest. That way, the conditions will simulate the abroad studying, where they acquire language information on-the-go. Extralinguistic knowledge expands the student's capabilities of creating mental relations between words and ideas, moreover, help him/her navigate better in the actual language situations;
- **increase the *input* for younger children and the *output* for elder ones** (mimicking the model of first language *acquisition* in early child development); (Фиг.2)
- **use the communicative interaction model, stated above**, according to the child's age and capabilities to further develop his/hers speaking skills (which suffer the most from traditional education methods). Potential correlations are given below (Фиг.2)

EXAMPLIFIED RELATIONS

Фиг.2 Potential relations between the three types of communication in the non-native classroom from II to XII grade

SWOT analysis

	Strengths	Weaknesses	Opportunities	Threats
Non-native environment	Stronger grammar sense, due to the extended study periods	Weaker speaking skills, vocabulary and cultural understanding	Better involvement with the academic side of the language, learning its linguistic mechanisms	No real-life experience with the language, leading to poor communication
Native environment	Noticeably better listening and speaking skills, better cultural literacy	Lesser grammar knowledge	Chance for real-life practice and interaction, which, ultimately, is the main aim of language education	Mistaking the everyday (pragmatic) speech for a norm in a formal situations; giving less attention to proper grammar and syntax

Таблица 1 Comparative analysis (SWOT analysis) of the natural and foreign learning environments

REFERENCES

- Barrera, F. *Student Performance in The School of International Liberal Studies' Spanish Study Abroad Program*. Chukyo University, 2019
- Bialystok, E. *A theoretical model of second language learning*. 1978
- Burt, M. & Dulay, H. *Optimal language learning environments. The second language classroom: directions for the 1980s*. New York, Oxford University Press, 1981
- Handley, Z., Wang, H. *What is the impact of study abroad on oral fluency development? A comparison of study abroad and study at home*. British Council. University of York, 2018
- Krashen, S.D. *The input hypothesis. Current issues in bilingual education: proceedings of the Georgetown Round Table on Languages and Linguistics*. Georgetown University Press, Washington, D.C., 1980
- Krashen, Stephen. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. University of Southern California, 1981
- Pinar, A. *Second Language Acquisition in a study abroad context: Findings and research directions*. Colomb. Appl. Linguist. J., 18(2), p. 83-94. 2016.
- Zhelezova, D. *Foreign language learning and acquisition. E-lecture*. Silistra, University of Ruse-Silistra Branch, 20xx

THE CONTEMPORARY ROLES OF THE ENGLISH TEACHER

Irina Nedelcheva – Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”

Tel.: +359 894 254 163

E-mail: inkaned@yahoo.com

Assoc. Prof. Diana Zhelezova-Mindizova

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”

Phone: +359 898 585 210

E-mail: dmindizova@uni-ruse.bg

Abstract:

The teacher is an indispensable part of the existence and development of the human personality in different epochs. That is why it is necessary to consider and study his role in modernity in order to expand the knowledge of the qualities and skills that he must possess and master in modernity. The main aim of this abstract is to present Teacher's roles in the classroom and the process of learning, student's role in the classroom, communicative approach, Teacher as action researcher and what is important and up to date.

Keywords: teacher's role, classroom, methods, student's, action research, communicative method

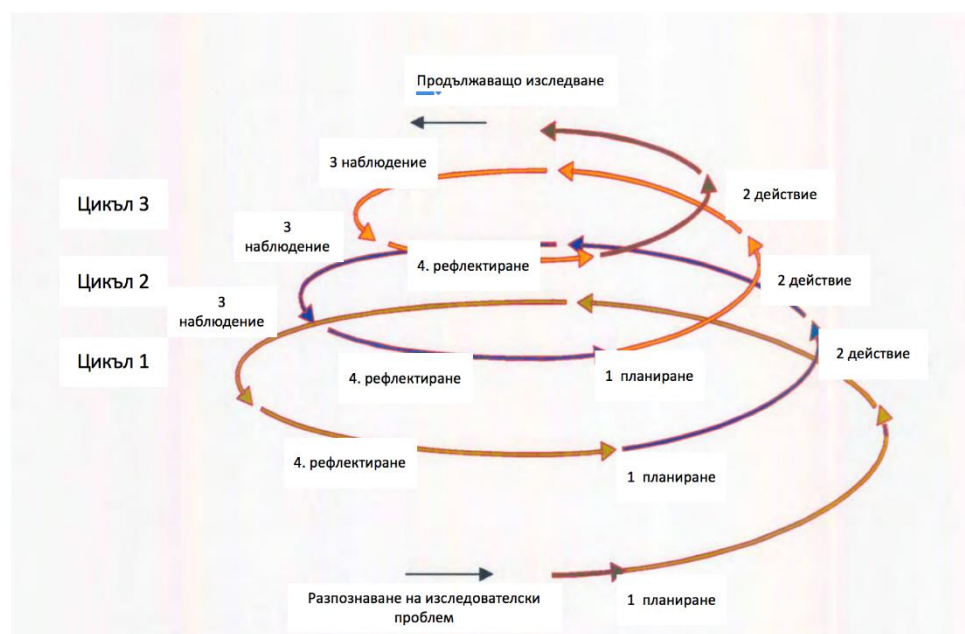
ВЪВЕДЕНИЕ

Учителят е незаменима част от съществуването и развитието на човешката личност в различни епохи. Ето защо е необходимо да се разгледа и проучи неговата роля в съвременността, за да се разширят знанията за качествата и уменията, които той трябва да притежава и да владее в съвременността. Основната цел на този абстракт е да представи ролята на учителя в класната стая и процеса на обучение, ролята на ученика в класната стая, комуникативния подход, учителя като изследовател на действията и какво е важно и актуално.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Изследователят в действие – Action research

Спиралата за изследователски действия

Стартът на спиралата за изследователски действия може да бъде труден за определяне и би могъл възможно е да започнем с непринудена дискусия за дадена ситуация опит на работното място (Stinger, 1996). Независимо от произхода на проект, той ще започне с група, която го обявява за споделена грижа. Групата или индивидите може дори да не могат да определят конкретно своята загриженост, но въпреки това цикълът на изследователските действия е започнал.

- *Фаза планиране*

Планирането в научните изследвания е конструктивно и възниква по време на дискусия от участниците. Планът трябва да обхваща критично разгледано действие от всеки от участниците и включва методите за оценка на промените приложени за решаване на проблемната ситуация или загриженост.

- *Фаза действие*

Действие се вижда, когато планът се прилага на практика и очаквания относно подобрене на ситуацията възникне. Това действие трябва да бъде умишлено и стратегическо.

- *Фаза наблюдение*

Наблюдението на изследването на действието е частта от действието изследване, където са промените, очертани в плана, за да се определят техните ефекти върху контекста на ситуацията. В това поетапно събиране на данни, като инструменти могат да се използват въпросници и методи за наблюдение, за да се гарантира, че подходящите научни методи са използвани и са приложени като осигуряват значими резултати. Наблюдение и действие може да възникне едновременно.

- *Фаза рефлексия*

В рамките на фазата на размисъл участниците в изследването изследват и конструират, след това оценяват и реконструират. Рефлексията включва превантивни дискусии на участниците там, където те идентифицират споделена загриженост, проблем или резултат и резултати от внедрените решения.

Участниците в изследването на действията определят тематична загриженост чрез дискусия и размисъл и тези опасения са интегрирани в колектив или обща цел. По този начин участниците в изследователската група за действие са оправомощени да планират и действат, за да доведат до промяна в работата.

Какво е важно и актуално?

За да расте и се развива човек, той не трябва да спира да се движи. Особено силно важи този принцип за учителят. За да иска да е ефективен и да постига резултати, учителят, а именно, учителят по английски език не трябва да спира да се развива. Това включва преквалификации, да участва в различни семинари, да си набавя още литература, да комуникира и обменя опит с други колеги по предмета. С напредване в годините, английският език е станал интернационален език за комуникация, затова е силно препоръчително, особено младото поколение да умее да го владее и познава уверено. Имайки на разположение огромен запас от ресурси – литература, медия, Интернет, учителят по английски може да направи уроците по английски достъпни, разбираеми и развлекателни за децата, пречупени през тяхната призма, достигайки ги с нещата, методите, които тях ги влекат. Важно и актуално е учителят по чужд език да се “актуализира” според времето, в което живее и по колението деца, което обучава.

Какви са те? – ролите на учителя-изследовател

Целта и ролята на учителят не е да създаде ученици по свое подобие, а да създаде ученици, които имат собствено виждане и мислене.

Преподавателят се превръща във фасилитатор, който помага на студентите да намерят решение на проблем. Той дава задача, обяснение на начина за изпълнение на задачата, мотивиране на учениците, насочване на учениците при завършване на задачата, контролиране на клас, водене на класа, оценка на дейностите и резултата от обучението и тяхното тестване.

Представата на повечето учители за учителството е да подготвят урока си, като планират добре часа, да оценят знанията или пропуските на децата и да преподават нови знания. Тези точки са неотменимо задължение за учителят по английски. Ролята на учителят по английски отвъд не е само това. Считайки, че английският език се явява втори език за голяма част от обучаемите, учителят трябва да е много прецизен и чувствителен в работата си. Необходимите качества и способности, които трябва да притежава са изключително важни.

Учителят по английски език в класната стая е *настойник и възпитател*. Той е учител на целият клас, но и възпитател и важна фигура в развитието на всяко дете на територията на класната стая по отделно. Ако ученикът намира трудности в разбирането на дадена концепция, учителят по чужд език трябва да е до него, за да го напътства, съветва и наставлява.

Учителят е *участник*. Учителят трябва да се включи в определени дейности със своите ученици, за да изгради хармония и добри отношения с тях. Това е чудесен начин да има взаимодействие с тях, като все още доминират, но не са прекалено властни.

Учителят е *организатор*. Това е една много важна роля на учителят. Ако той не организира добре часа, като предварително планира и подготвя всяка минута и дейност от часа, е обречен на сигурен провал. Учениците бързо разпознават, когато учителят не е подготвен и лесно губят своя интерес и внимание. Като организатор, тъй като неговият начин на организиране определя успеха на учениците в определени дейности.

Важна роля за учителят по английски език е да умее да *оценява*. Учителят трябва да види как се представят учениците му в неговия клас, за да извърши обратна връзка или корекция и да знае дали има някакъв сериозен въпрос относно представянето, който трябва да бъде незабавно разгледан. Трябва да умее и да разпознава силните и слабите страни в един ученик и да се старае да надгражда и изгражда уменията във всяко едно дете.

Учителят по английски език има и *ресурсна роля*. Той не само трябва да снабдява нуждите на учениците за знания, но и добрият учител е приятел за учениците. Той може да изгради душевна връзка с тях, като се свърже емоционално и да ги предразположи да споделят неща, които те дори не смеят да споделят със своите родители. Така той, учителят, може да повлияе положително за личностното развитие на детето, а също по този начин, като се свърже с него емоционално, разпалва вниманието на детето към предмета на учителя.

Комуникативен подход – ролята на учителя като изследовател в комуникативната класна стая

• Дейвид Нуан (1991:279) изброява пет основни характеристики на Комуникативността в езиковото обучение:

- (1) Акцент върху научаването на комуникация чрез взаимодействие в целта език.
- (2) Въвеждането на автентични текстове в учебната ситуация.
- (3) Предоставяне на възможности за учащите да се съсредоточат не само върху езика но и върху самия процес на обучение.
- (4) Подобряване на личния опит на обучаемия като важен допринасящи елементи за обучението в класната стая.
- (5) Опит за свързване на изучаването на езици в класната стая с активирането на езика извън класната стая.

• Подходът на PPP към комуникативното преподаване на езици

„PPP“ (или „3Ps“) означава „Презентация, практика и производство“ - често срещан подход към комуникативното преподаване на език, който работи чрез прогресията от три последователни етапа.

Презентацията представлява въвеждането в урок и задължително изисква създаване на реалистична (или реалистично усещаща) „ситуация“, изискваща целевия език да бъдат научени. Това може да се постигне чрез използване на картини, диалози, въображение или действителни „ситуации в класната стая“. Учителят проверява дали учениците са разбрали естеството на ситуацията, след това изгражда "концепцията", лежаща в основата на език, който трябва да се научи с малки парчета език, които учениците вече знаят.

Практиката обикновено започва с това, което се нарича „механична практика“ - отворена и затворена двойка. Учениците постепенно преминават към по-„комуникативна практика“ включващи процедури като дейности с информационна пропаст, създаване на диалог и контролиран ролеви игри. Практиката се разглежда като честотно устройство за създаване на познание и увереност с новия език и измервателна пръчка за точност. Учителят все още насочва и коригира на този етап, но класната стая започва да става по-ориентирана към ученика.

Производството се разглежда като кулминацията на процеса на изучаване на езици, при което обучаемите са започнали да стават независими потребители на езика, а не ученици на езика. Ролята на учителя туке по някакъв начин да улесни реалиста ситуация или дейност, при която учениците инстинктивно изпитват необходимост от активно кандидатстване езика, който са практикували. Учителят не поправя и не става участва, освен ако учениците директно не го призовават да го направи.

Ролята на ученика

Учениците трябва да бъдат активни участници в обучението си. Като активно, това означава, че учениците трябва да допринасят за дискусии в класната стая, като не само отговарят на директни въпроси, зададени от учителя, но и отговарят на въпроси, зададени от техните връстници. Това отново не е всичко, което ученикът трябва да прави. Учениците трябва да се чувстват свободни да задават въпроси или да изразяват свои собствени идеи по даден предмет не само на своя учител, но и на своите връстници. Това позволява на учениците да изградят свои собствени знания за своето обучение и да се прилагат за тяхното образование.

Ролята на ученика също е да бъде мотивиран за своето обучение. Тази роля също е обвързана с ролята на учител. Ако обаче учениците наистина се интересуват от учене, тяхната работа е да мислят. Когато мислят, учениците трябва да могат да намерят предишен опит или знания, за да приложат това ново обучение. Правейки това, те трябва да се подготвят психически, за да научат повече за тази нова концепция или идея.

Тъй като ролята на учителя сега е фасилитатор (или би трябвало да бъде), ролята на ученика е да вземе дадена информация или инструкции и да координира тази задача за себе си или членовете на групата и да започне задачата. Ученикът трябва да бъде наблюдател на задачите, като проверява себе си по отношение на времето за изучаване на задачата, нивото на шума и качествената работа. Той или тя трябва да отговаря за събирането на материали, необходими за дадено задание, когато се дават указания къде могат да бъдат намерени ресурси. Той или тя също трябва да върнат материали, когато приключат. Това са опростени роли, но роли, които използвам в класната си стая като учител за съвместно обучение. Учениците поемат ролята на координатори, ръководител на задачи, следи за нивото на шума в класната стая, почистване / поддръжка. Докато всички ученици поемат различни основни роли, от всички ученици все още се изисква да участват в заданието и в самото обучение. Например, само защото един ученик е монитор на шума, не означава, че неговата / нейната единствена роля е да каже на екипа си да поддържа подходящо ниво на шум в класната стая. Той / тя също трябва да участва в задачата, която координаторът му е възложил, и да си сътрудничи с членовете на екипа за изпълнение на тази задача.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да подчертаем, че представените многообразни роли на преподавателя по английски език са от висока важност да бъдат правилно разбрани и приложение в действие в класната стая и часовете по чужд език. Неговата роля е да фасилитира, наблюдава, проверява и оценява развитието на всеки ученик. Ученикът от своя страна също трябва да кореспондира и участва активно в поставените от учителя дейности и задачи.

REFERENCES

Chapter 3, An experiential learning process for the advancement of previously disadvantaged employees in an industrial context - W.J. Cilliers [pdf]

Lecheva, G. 2015. The children we work with. At: The educational training in "Europe of knowledge" or the magic of sowing wisdom. Available at: https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2015. *Децата, с които работим. Във: Възпитаващото обучение в "Европа на познанието" или магията да сееш мъдрост. Силистра. Издателство RITT. Достъпен на:* https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2_09.html

Lecheva, G. 2015. The effective Teacher. At: The educational training in "Europe of knowledge" or the magic of sowing wisdom. Available at: <https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2.html> (**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. 2015. *Ефективният преподавател. Във: Възпитаващото обучение в "Европа на познанието" или магията да сееш мъдрост. Силистра. Издателство RITT. Достъпен на:* <https://lechevag.blogspot.com/2011/03/2.html>

Roles & Responsibilities of Students in Classroom Management. Available at: <https://www.kickboardforschools.com/classroom-behavior-management/roles-responsibilities-of-students-in-classroom-management/>

The Role Of Student In The Classroom. Available at: <https://mskbailey.wordpress.com/2009/10/10/the-role-of-student-in-the-classroom/#:~:text=A%20student's%20role%20is%20also,apply%20this%20new%20learning%20to> O.

Zhelezova. D. L3_ELT methods and approaches [pdf]

HUMANITIES

FRI-ONLINE-SSH(S)-01

THE EXPRESSION OF RETREATING SEMANTICS IN OPTICS OF
LINGUISTIC RESEARCH⁷

Donka Radeva Ilieva, doctoral student

Vasil Levski High School – Dulovo

Phone: +359 88 636 8008

E-mail: drilieva@uni-ruse.bg

Assoc. Prof. Todorka Yordanova Georgieva, Supervisor

Department of Philological and Natural Sciences,

Silistra Branch University of Ruse “Angel Kanchev”

Phone: +359 88 780 0271

E-mail: knidor@abv.bg

Abstract:

Retreating relations in the Bulgarian language are a linguistic phenomenon that has been relatively little studied. Information about it can be found in various linguistic studies: both in works dealing with more general linguistic issues, where the discount is only marked, and in studies specifically related to the problem. In the Bulgarian linguistic literature, studies related to the retreat attitude appeared relatively late. The interest in it is manifested in two directions: in connection with the clarification of specific circumstances related to the action in the simple sentence or as a syntactic-structural and semantic relation in the complex compound with the subordinate circumstantial sentence. The report aims to trace the understanding and highlighting of the semantics of retreat relations and its reflection in linguistic research. The development of linguistic thought on this problem is followed, presenting some of the studies on the problem.

Key words: syntax, concessions, linguistic studies

ВЪВЕДЕНИЕ

Отстъпителните отношения в българския език са езиков феномен, който е сравнително малко проучен. Сведения за него могат да бъдат открити в различни езиковедски изследвания: както в трудове, в които се разглеждат по-обща лингвистични въпроси, където отстъпката е само маркирана, така и в проучвания, конкретно свързани с проблема. В българската езиковедска литература сравнително късно се появяват изследвания, свързани с отстъпителното отношение. Интересът към него се проявява в две насоки: във връзка с изясняване конкретни обстоятелства, свързани с действието в простото изречение или като синтактично-структурно и семантично отношение в сложното съставно с подчиненото обстоятелствено изречение.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В първите граматики преди Освобождението не се среща информация за отстъпителните отношения, което се обяснява със спецификата на този тип отношения, както и с особеностите на отстъпителните свързващи средства. Първите възразденски автори на помагала и учебници (Неофит Рилски; Й. Груев; д-р Васил х. Ст. Берон; Ив. Момчилов и др.) показват интерес към конкретни езикови явления, което е отражение и на процесите в обществения живот. В граматичната литература се срещат само откъслечни сведения за изреченията и съюзите, като се правят само бегли опити за тяхната класификация.

⁷ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021г. в секция „Хуманитаристика“ с оригинално заглавие на български език: „ИЗРАЗЯВАНЕТО НА ОТСТЪПИТЕЛНА СЕМАНТИКА В ОПТИКАТА НА ЛИНГВИСТИЧНИТЕ ПРОУЧВАНИЯ“.

Постепенно в граматиките през този период се появяват първите описания и характеризирания на отстъпителните отношения, появяват се наченки на разграничаването на отстъпителните съюзи и стремеж за обособяването им сред останалите класове подчинителни съюзи. Името на Йоаким Груев се свързва с първото по-задълбочено наблюдение на отстъпителното отношение и открояването му като специфично езиково явление със своя собствена визия и значимост. Описанието на функцията на отстъпителните съюзи като свързващи средства, отличаващо се със стегнатост и лаконичност на изказа, посочва, че съюзите служат като връзка между „членовестна сложния период“. Тук не е налична цялостна синтактична характеристика на употребения термин „период“, но написаното ни дава основание да говорим за употреба на термин, който наименова смислово-синтактична цялост с отстъпителна семантика (т.е. маркирана е идеята за изречение като смислово-семантична конструкция). Максимална е конкретизацията на поднесената информация, според която авторът групира свързващите средства. В резултат на наблюденията си, авторът обособява отстъпителните съюзи като отделна група сред останалите видове.

Следващ акцент в граматиките, който визуализира напредъка на научната мисъл в областта на лингвистиката, е включването на по-подробна информация за подчинените изречения и за съюзите като свързващи елементи. Правят се и първите опити за класифициране и систематизиране на различните видове подчинени изречения, като в някои от граматиките (на Т. Икономов, на Ив. Момчилов, П. Калканджиев и др.) все още не е обърнато специално внимание на отстъпителните изречения. През този период се правят първите стъпки и за разграничаването между условните и отстъпителните съюзи, отчитайки семантичната близост между тях.

Постижение през периода след Освобождението е появата на редица граматики и учебници, представящи опити за класификации на подчинените обстоятелствени изречения, сред които място намират и изреченията за отстъпка. Учебникът на Атанас Илиев, визуализиращ теоретичните виждания на автора, включва и класификация на подчинените обстоятелствени изречения, която в голяма степен съответства на съвременната. В оптиката на представяне в Синтаксиса попада и открояването на семантичните спецификации и синтактичната структура на изреченията за отстъпка. Системата от отстъпителни съюзи постепенно се попълва чрез включването на някои от най-важните съюзи за отстъпка: ако, ако и да (макар), да, колкото и да, дорде, дори, даже.

Списъкът на езиковедските проучвания през периода се попълва и с изследването на Ст. Младенов. Широка панорама на историята на българския език, в книгата отчетливо е демонстрирана връзката му със старобългарския, като зараждането на различни езикови явления от съвременността се търси още в старобългарската епоха. В изследването прозира идеята на автора, според която развитието на езика е непрекъснат процес. На този фон авторът откроява и приемствеността, визирайки ролята на старобългарския език като благоприятна основа, на която книжовният език не само се доизгражда в семантично и структурно отношение, а и развивайки се бурно, се обогатява.

В ползването на автора попадат и отстъпителните (концесивните) изречения, чиито особености са изведени в отделен параграф (§ 189). Изложението визира теоретична обосновка на начин за разграничаване на отстъпителните отношения от останалите подчинени изречения, и по-конкретно от „условните и каузалните“. В изследването е поставен акцент на няколко основни момента: открити са съюзите като формални показатели на вида на подчиненото изречение, базирайки се на тяхната свързващата функция; вниманието се насочва към наличието на специфичната за българския език да-конструкция и теоретически се обосновава възможността различни по вид изречения: „относителните“, „локалните“, „темпоралните“ и „модалните“, да придобият отстъпителна семантика посредством използването на да-конструкцията и превръщането ѝ в подчинено изречение. Открит е и още една особеност при новосъздадените отстъпителните отношения, визуализирани по-горе – възможността за включването и на усилителната частица и в сложните отстъпителни съюзи. Ст. Младенов е един от първите изследователи, който посочва наличието на безсъюзни конструкции, в които се наблюдават отстъпителни отношения

Името на П. Калканджиев е сред авторите на граматика през разглеждания период. На фона на постигнатото до момента в областта на езикознанието относно семантиката на отстъпителните отношения, открояването на отстъпителната функция на предлозите без и при в граматиката е новост, изясняваща спецификата на отстъпката в простото изречение. Но за пълнота на изследването на този тип отношения не може да се говори, защото обстоятелството за отстъпка не е отбелязано като част от групата на обстоятелствените пояснения. Включването на наречния предлог въпреки в системата на свързващите средства („Българска граматика”) обогатява отстъпителната семантика и способства за оформяне облика на отстъпителните отношения.

„Нова българска граматика” заема особено място в граматичното ни наследство – в нея, наред с другите теоретични постановки, са представени и възгледите на А. Теодоров-Балан за изречението, като съществено внимание е обърнато на частите на простото изречение. Теоретичните му схващания са маркирани с изключителна самобитност, демонстрирана в намерението и амбицията му към обновяване на езиковедската терминология и нейното побългаряване. Въвеждането на собствена синтактична терминология също е съществен отличителен белег на автора – той прилага своя системата от термини, заместваща различни езикови наименования, като такова ново наименование е въведено и за отстъпката.

Предлогът въпреки е посочен като отстъпително свързващо средство и в граматиката на Л. Андрейчин.

Интересът към различни езикови явления и процеси, и в частност – към отстъпителните отношения, не стихва и в следващите години. В резултат на граматичните изследвания са отчетени постижения в различни насоки.

Цялостен и сравнително завършен облик на отстъпката за първи път изгражда К. Попов. Задълбочеността и широтата на наблюденията, които представя видният езиковед, им отреждат особено място по значимост, а книгата придобива значение на основополагащ труд в областта на синтаксиса на книжовния български език. Очертаването на цялостната визия на отстъпителните отношения е своеобразно постижение на автора. Той описва и характеризира структурно-семантичните особености на отстъпителните отношения, проследявайки ги в два отделни аспекта: и в простото, и в сложното изречение. Включената класификация на обстоятелствените пояснения визуализира езиковедските идеи на автора и мотивира обособяването на обстоятелствени пояснения за отстъпка. Авторът дава своя дефиниция за отстъпителното отношение в простото изречение. Авторът подчертава, че този тип изречение е „сродно“ с подчиненото обстоятелствено изречение за условие, като маркираният паралел откроява и прави видими семантичните специфики на отстъпката. Ценен момент в книгата е акцентът, който се поставя върху свързващите средства в подчинените обстоятелствени изречения за отстъпка. За първи път авторът въвежда и свои критерии, които детайлизират спецификите на отстъпителните изречения, класифицирайки ги в две основни групи. Постигане на автора е именно изборът на критериален принцип за групиране на подчинените изречения за отстъпка (формално-семантичните характеристики на изреченията), както и въвеждането на терминологичния израз „препятствие от най-висока степен“ като базисен белег на подялбата. Класифицирането на изреченията в две основни групи е „според значението и според синтактичните връзки“.

Отстъпителните отношения и средствата за тяхното изразяване са включени и в Граматиката, издание на БАН. Прави впечатление, че в академичния труд изложението за отстъпителните отношения в простото изречение е фрагментарно маркирано – липсва открито обстоятелственото пояснение за отстъпка. То не е описано като възможен (самостоятелен) елемент от семантично-синтактичната конструкция на простото изречение – разгледано е като част от обстоятелствените пояснения за условие. Подчертана е и близостта на подчинените отстъпителни изречения с условните изречения. И тук присъства подялбата на подчинените отстъпителни изречения (еднотипна с въведената от К. Попов в неговия Синтаксис), като е запазен критериалният маркер – „степената на отстъпването, което съдържат“. Новост тук е, че първата група отстъпителни изречения вече имат свое име: „обикновени“, а за втората група авторите запазват наименованието, дадено от К. Попов –

„обобщено отстъпителни“.

Ценни са разработките на всеки един от авторите, дали своя принос за очертаване на смисловите граници на отстъпителните отношения и представили семантичното и структурното многообразие на изреченията, чрез които те се визуализират. Зара Геннадиева – Мутафчиева поставя в центъра на своите наблюдения отстъпителните съюзи. Тя е автор на цялостно изследване върху „единствения по рода си и най-важен подчинителен съюз в съвременния български език – съюзът да“. Монографията е своеобразен завършек на проучване, част от което изследователката концентрира в статията „Отстъпителните съюзи в съвременния български език“, публикувана две години по-рано. Спазвайки хронологичен порядък, фокусът на изложението проследява приносните моменти в статията. Предимствата на статията могат да се потърсят в два основни ракурса: първият е отграничаването на подсистемата на съюзите за основание (между които авторката поставя и отстъпителните съюзи) като част от системата на подчинителните съюзи. Като причина за обособяването на съюзи за основание в автономна група авторката изтъква възможността им да показват, че „подчиненото изречение съдържа в една или друга степен основание за извършване на действието в главното изречение“.

Вторият ракурс в статията поставя акцент и на възможността на отстъпителните съюзи да изразяват и различни видове модалност – тази функция на отстъпителните съюзи е пряко обвързана с възможността им да представят дали действието в подчиненото изречение (схващано като недостатъчно условие), е реално осъществимо или е иреално от гледище на лицето, което говори. Не на последно място като достойнство на статията може да се изтъкне графическото визуализиране на структурата на отстъпителните съюзи посредством схеми.

Интерес представлява и книгата на Елена Георгиева (предхождана от изследването ѝ „Обособени части в българския книжовен език“), която поставя отстъпителните отношения в контекста на усложненото просто изречение. Съсредоточие на трудовете на авторката е изясняването същността на обособените части, а впоследствие обособяването се илюстрира като „резултат от синтактично преустройство на изречението“. Постигане е дефинирането на обособените части и включената класификация, изградена на основата на синтактичната им функция. Поставен е акцент и на функционирането им в речта. В контекста на изследването са открити отстъпителните отношения, наблюдавани при употребата на „обособени обстоятелства“ като част от езиковата изреченска реализация. Авторката ги подразделя на две групи: „уточняващи“ и „квалифициращи“ обособени обстоятелства.

В същия период от време се появяват няколко изследвания („Граматика на старобългарския език“ и книга на Румяна Златанова „Простото изречение в старобългарския език“, както и речник на старобългарския език – дело на авторски колектив и др.) в чиято оптика е поставен старобългарския език.

През 1984 г. излиза едно от най-обстойните изследвания на отстъпителните отношения в старобългарския език. В книгата „Обстоятелствените изречения в книжовния старобългарски език“, чийто автор е проф. Екатерина Дограмаджиева, задълбочено се описва старобългарският синтаксис, като се поставя акцент върху различните видове подчинени обстоятелствени изречения. Постигане на авторката е разгънатото на широка основа представяне на семантиката на подчиненото изречение за отстъпване. Тръгвайки от синтактичната връзка с главното изречение, авторката наслагва и информация за семантиката и строежа на съюзните средства, въвеждащи отстъпителното изречение.

Успоредно с по-големите по обем изследвания се появяват и статии, в които са изследвани отделни частни проблеми, чийто контекст се съотнася с изразяването на отстъпително отношение. Подредени по хронология, статиите разглеждат следните проблеми (освен акцента, който поставят върху отстъпката): същност и специфика на деепричастието, съставните относителни местоимения от типа „който и да“, изпълняващи ролята на свързващо средство, сигнализиращо отстъпително отношение, проучване на обстоятелственото пояснение за отстъпване, както и на обобщено отстъпителните изречения, на базата на сравнение и съпоставка между български и руски език, изразяване на отстъпка в простото изречение и др. Всяка от статиите има свой индивидуален контекст, на фона на който се

откроява отстъпителното отношение – обединяващо звено между всички тях е експлицитното изразяване на отстъпката в рамките на синтактично-семантичната структура на изречението, както и наличието на свързващо средство, което допълнително уплътнява отстъпителното отношение.

Отстъпителните отношения са своеобразен център и на проучването на Бистра Милчева. Изследвайки отстъпката в простото и сложното изречение, тя изтегля отстъпителното отношение на плоскостта на философското осмисляне на изреченския смисъл. Приносен момент в изследването е акцентът, поставен върху речевата интерпретация на отстъпването в допълнение към неговата езикова интерпретация.

Проф. Иван Недев е сред авторите, допринесли чрез изследванията си за цялостното осветляване на отстъпителните отношения. В „Синтаксис на българския книжовен език“ авторът е открил смислово – синтактичните особености и на отстъпителните изречения. И в двете издания на изследването, подобно на изложението на К. Попов, акцент е поставен върху открояване спецификите на отстъпителните отношения и в простото изречение, и в подчиненото обстоятелствено изречение за отстъпка, а също така и върху свързващите средства-формални изразители на тези отношения в изреченските структури. Разглеждайки подчинените обстоятелствени изречения за отстъпка, проф. Недев позиционира вниманието върху тях дефинирайки ги, след което откроява особеностите им на базата на паралел с подчинените изречения за условие и със съчинителните изречения за противопоставяне. В съпоставка с изложението на К. Попов за видовете подчинени обстоятелствени изречения за отстъпка, Ив. Недев ги подразделя на констативни и обобщителни.

Изключително ценни са наблюденията на Ив. Недев, представени в книгата „Безсъюзните сложни изречения в съвременния български книжовен език“. Интересна е идеята му, залегнала в изследването – поради невъзможността да се използва „структурно-семантичният подход, тъй като безсъюзните сложни изречения не притежават формалните средства за връзка“ е необходимо „разкриването на логико-семантичната природа на тези единици на свързаната реч и техните структурно-интонационни особености“. Прилагайки различни методи на изследване: наблюдение, съпоставяне и синонимно преобразуване – авторът успява да се открие специфичните характеристики, които ги разграничават от съюзните изречения, подреждайки ги в „стройна система“.

В резултат на заключенията си, авторът акцентира на имплицитната природа на отстъпителните отношения, достигайки до извода, че „отстъпителните смислови отношения могат да се срещнат само като съставка на комплекс от различни смислови отношения“. Авторът посочва като „основно синтактично средство за връзка, чрез което могат да се експлицират отстъпителните смислови отношения в безсъюзните сложни изречения“ – съюзът „макар че“ („макар да“). Затова при тях синтактичното средство за връзка (макар че, макар да, въпреки че и др.) може да се замени със съюза но – „специализиран за изразяване на противопоставителни смислови отношения.

Яна Пометкова е автор на монографията „Синонимни синтактични конструкции за изразяване на обстоятелствени и определителни отношения в съвременния български език“, в която е отделено специално внимание на отстъпителните отношения. Приносен момент в книгата е открояването на синонимията като явление в българския език – авторката визуализира спецификата на семантичните идентичности и представя механизмите на взаимната им замяна: в сложното изречение с помощта на отстъпителни съюзи, в усложненото с КОСИ на -не просто изречение – чрез предлози с отстъпителна функция. Акцент е поставен на синонимните конструкции за изразяване на отношения за отстъпване (стр. 141), като се обръща внимание на факта, че поради спецификата на обобщеноотстъпителните изречения, те не могат да се заменят с КОСИ на – не.

Различен е ракурсът, от който е погледнато към отстъпителните отношения във втората книга на доц. Яна Пометкова „Изречения с усложнена семантична структура в българския език“. Определяйки ги като особен тип изречения, авторката не само локализира мястото им – на границата между простите и сложните, но и прави свой прочит на дефинирането им, акцентирайки съответно и на формалната им структура, която, изградена около едно

предикативно ядро, ги характеризира като прости, и на семантиката, според която изразяват същия обем и съдържание, каквото имат и сложните изречения.

Приносен момент на изследването е подробното описване на конструкциите, чрез които се извършва усложняването на изречението – изложението върви в две насоки, като акцент се поставя на деепричастните конструкции и на конструкциите с отглаголно съществително на - не. Авторката въвежда термините номинализация и адвербиализация, демонстрирайки спецификите на номинализациите във функция на обстоятелствено пояснение за обусловеност – и в частност - с отстъпително значение, и на адвербиализациите с отстъпително значение.

Информация за отстъпителните изречения е представена и в две книги, публикувани в последните години: първата – „Български синтаксис. Учебно помагало за студенти“ издаден през 2016 г. е с автори Ивелина Савова и Снежана Добрева, а втората – „Синтаксис на съвременния български език“ с автор Елена Каневска-Николова. Изложението в помагалото е структурирано в два отделни плана, като всяка тема съдържа и теоретическа, и част. Сред видовете подчинени обстоятелствени изречения е открито и изречението за отстъпка (стр. 287). Посочени са видовете отстъпителни изречения: за обикновено и за обобщено отстъпване, като особено внимание е обърнато на разликата в семантиката на съюзните връзки когато – когато и да. Приносен момент в помагалото е наличие на упражнения върху отстъпителните отношения, с което се цели усвояване на теоретичната изформация и изграждане на умения за синтактичен анализ върху този изреченията за отстъпка.

Във втората книга – Учебникът по синтаксис е отделено сравнително малко място за отстъпителните отношения. Интерес представлява представянето и на обстоятелственото пояснение за отстъпка (стр. 95), и подчинени обстоятелствени изречения за отстъпка (стр.133) като разновидност съответно: на обстоятелственото пояснение за условие и на подчинените обстоятелствени изречения за условие.

ИЗВОДИ

Както показва краткият библиографски обзор, досегашните изследвания върху изреченията за отстъпка разкриват различни аспекти от тяхната семантика и са ограничени върху отделни проблеми или върху частичен материал. Непълнотата и разнородността на извършените проучвания налага необходимостта от тяхното задълбочено обследване с цел създаване на цялостно изследване на отстъпителните изречения като единна система.

REFERENCES

Andreychin, L. *Basic Bulgarian grammar*. S., 1942. (**Оригинално заглавие:** Андрейчин, Л. *Основна българска граматика*. С., 1942)

Dogramadzhieva, Eq. *Circumstantial sentences in the literary Old Bulgarian language*, BAS, S. 1984. (**Оригинално заглавие:** Дограмаджиева, Ек. *Обстоятелствените изречения в книжовния старобългарски език*, БАН, С. 1984)

Genadieva - Mutaftchieva, Z. *The Retreating Unions in the Modern Bulgarian Language* // In: *Proceedings of the Institute of Bulgarian Language*, vol. XVI, S., 1968, pp. 639 – 649. (**Оригинално заглавие:** Генадиева – Мутафчиева, З. *Отстъпителните съюзи в съвременния български език* // В: *Известия на Института за български език*, кн. XVI, С. 1968, с. 639 – 649)

Genadieva-Mutaftchieva, Z. *The subordinate union in the modern Bulgarian language*. Ed. BAS, S. 1970. (**Оригинално заглавие:** Генадиева-Мутафчиева, З. *Подчинителният съюз да в съвременния български език*. Изд. БАН, С. 1970)

Georgieva, E. *The separate parts of the sentence from a syntactic and stylistic point of view*, DI "Narodna prosveta", S. 1983. (**Оригинално заглавие:** Георгиева, Е. *Обособените части на изречението от синтактично и от стилистично гледище*, ДИ „Народна просвета“, С. 1983)

Grammar of the modern Bulgarian literary language. Volume III. Syntax. Edition of BAS, S., 1983. (**Оригинално заглавие:** *Граматика на съвременния български книжовен език. Том III. Синтаксис*. Издание на БАН, С., 1983)

Ikonov, T. *Bulgarian Grammar (BG)*, Plovdiv - Sofia - Ruschuk, 1881. (**Оригинално заглавие:** Икономов, Т. *Българска граматика (БГ)*, Пловдив – София – Русчук, 1881)

- Илев, Ат. Syntax. Plovdiv, 1888. (**Оригинално заглавие:** Илев, Ат. Синтаксис. Пловдив, 1888)
- Kalkandjiev, P. Bulgarian grammar. Plovdiv - Sofia. Second edition. 1938. (**Оригинално заглавие:** Калканджиев, П. Българска граматика. Пловдив – София. Второ издание. 1938)
- Kanevska-Nikolova, E. "Syntax of the modern Bulgarian language", Smolyan, 2020. (**Оригинално заглавие:** Каневска-Николова, Е. Синтаксис на съвременния български език, Смолян, 2020)
- Kostov, N. Bulgarian grammar. S., 1939. (**Оригинално заглавие:** Костов, Н. Българска граматика. С., 1939)
- Mladenov, St. History of the Bulgarian Language, Publishing House of the Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, 1929/1979, pp. 336. (**Оригинално заглавие:** Младенов, Ст. История на българския език, Издателство на БАН, С., 1929/1979, стр. 336)
- Momchilov, Iv. Grammar of the modern Bulgarian language. Phototype edition. S., 1988. (**Оригинално заглавие:** Момчилов, Ив. Граматика на новобългарския език. Фототипно издание. С., 1988)
- Nedev, Iv. The non-union complex sentences in the modern Bulgarian literary language, Ed. and RITT Printing House, S. 2006. (**Оригинално заглавие:** Недев, Ив. Безсъюзните сложни изречения в съвременния български книжовен език, Изд. и печатница РИТТ, С. 2006)
- Pometkova, J. Sentences with a complicated semantic structure in the Bulgarian language, Ed. "Lenny Ann", Ruse, 2012. (**Оригинално заглавие:** Пометкова, Я. Изречения с усложнена семантична структура в българския език, Изд. „Лени Ан“, Русе, 2012)
- Pometkova, J. Synonymous syntactic constructions for expressing circumstantial and definite relations in the modern Bulgarian language. Ed. LENI AN, Ruse, 2003. (**Оригинално заглавие:** Пометкова, Я. Синонимни синтактични конструкции за изразяване на обстоятелствени и определителни отношения в съвременния български език. Изд. ЛЕНИ АН, Русе, 2003)
- Popov, K. Contemporary Bulgarian language. Syntax, S. 1963, pp. 177. (**Оригинално заглавие:** Попов, К. Съвременен български език. Синтаксис, С. 1963, с. 177)
- Savova, Iv., Sn. Dobрева. "Bulgarian syntax". Ed. Faber, WT, 2016. (**Оригинално заглавие:** Савова, Ив., Сн. Добрева. Български синтаксис. Изд. Фабер, ВТ, 2016)
- Teodorov - Balan, A. New Bulgarian grammar. S., 1940. (**Оригинално заглавие:** Теодоров-Балан, А. Нова българска граматика. С., 1940)
- Zlatanova, R. Structure of a simple sentence in the literary Strabo -Bulgarian language. IM "Cl. Ohridski", S. 1990. (**Оригинално заглавие:** Златанова, Р. Структура на простото изречение в книжовния страобългарски език. УИ „Кл. Охридски“, С. 1990)

THE BIBLICAL HOLINESS AS EMOTIONAL AND SOCIAL INTELLIGENCE⁸

Ivelin Atanasov Iliev, doctoral student

Vasil Levski High School – Dulovo

Phone: +359 89 369 8841

E-mail: iiliev@uni-ruse.bg

Assoc. Prof. Todorka Yordanova Georgieva, Supervisor

Department of Philological and Natural Sciences,

Silistra Branch University of Ruse “Angel Kanchev”

Phone: +359 88 780 0271

E-mail: knidor@abv.bg

Abstract:

The Bible creates a special type of emotional and social intelligence. Holiness, as a basic concept of Christian Orthodox thought, is also the bearer of this type of intelligence. This is due not only to God's inspiration and the philosophy of the biblical text, but also to the special evocative-olfactory environment it creates. The only one of all living nature, man is interested in holiness and the afterlife. For the most part of the human society shares this pursuit of godliness. Mankind also uses the vast intellectual resource of patristics and holy intercessors to upgrade its emotional and spiritual world. Man is the only living being who can perceive, comprehend, and interpret the miracles that God performs. This is due to the fact that he finds his own way to God, which requires a specific emotional and social attitude. Man is blessed to be holy and through this holiness he can regain his Eden intellect.

Key words: Christianity, holiness, emotional intelligence, social intelligence

ВЪВЕДЕНИЕ

Една от най-старите патристични метафори на термина „святост“ е свързана със слънцето. Тя се усеща на тактилно и интуитивно ниво. В стих (1 Йоан. 1: 5) е дадена дефиниция:

"Бог е светлина, и няма никаква тъмнина в Него."

Освен това светлината може да бъде източник за съпреживяване на цялото човечество, да концептуализира цялата му духовна и материална дейност. Именно това е имал предвид Цицерон, който е създал термина култура. По подобен начин св. Йоан Дамаскин разяснява святостта и триединството на Бог:

„Тъй като огънят и излъчващата се светлина съществуват заедно – няма първо огън, а след това светлина, а огън и светлина заедно, светлината винаги се ражда от огъня и винаги обитава в него и по никакъв начин не е отделена от него: така се ражда и Синът от Отца, като по никакъв начин не се отделя от него“.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Светлината и топлината илюстрират Божията благодат, като Χάρις /древногр./- дар от Бога, помазаност и нетварна енергия. Именно това го свързва със старозаветното „кадош“. В християнството святостта е онтологична еклесийна характеристика на човешкото съ-битие. Тя предполага дълбока психологическа трансформация на „отделянето“ на човека от падналия свят. Завръщането на човека към еденската му същност. Това е един духовен напредък, визуализиран в иконографията, като изкачване по лестницата към Божия Йерусалим. Това е и духовен напредък и самонадскачане на човека, който е в основата на всички авраамистични религии и е ясен израз на социална и практическа интелигентност. По време на еденския период Адам и Ева са получавали своите знания от Бог. Едно от последствията на първородния

⁸ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021г. в секция „Хуманитаристика“ с оригинално заглавие на български език: „БИБЛЕЙСКАТА СВЯТОСТ – КАТО ЕМОЦИОНАЛНА И СОЦИАЛНА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ“.

грех е тяхното проглеждане, в което ясно проличава Божията идея за осъзнато приобщаване към доброто. Идеята за човешката святост, като осъзнато присъединяване към доброто е в основата на човешката цивилизация. Тя е „крайгълният камък, за който говори Иисус” и е смисълът на човешкото битие. Православието наследява източната култура и начина на мислене и, освен че насочва човека към правилния път, то осигурява едно интелектуално предизвикателство – да откриеш мъдростта на другия. Заедността винаги е носител на интелектуален заряд и отправя предизвикателства пред личността. Нека да си спомним притчата за таралежите на Шопенхауер – те са изправени пред дилема: или да умрат самотни от студа, или да се доближат, за да се стоплят и да се нанижат на бодлите си. Тази притча посочва част от практическата интелигентност, която човек придобива чрез заедността. А последното е ключовото значение на всеки еврейски, християнски и мюсюлмански храм. Всъщност, пътят е ясно посочен в иконата на Богородица Одигитрия – тя сочи Иисус, който сам казва:

„Аз съм пътят и истината, и животът...” Йоан 14:6

Именно иконата и Светото писание може да бъде емотивен, реално съществуващ мост към душата на човек. Отец Павел Флоренски нарича иконата „прозорец към душата на човек“. Тя е мястото, където „хомо сапиенс“ се превръща в „homo liturgus“. Това е лимесното измерение на пречупване на физиката в метафизика. Несъвършената „детска природа” на вярващия се нуждае от специални „физически патерица”, чрез които да прогледне в сложната материя на духовността. Жестът с допрените три пръста и изпънати два на Иисус ни напомня за сложната материя на святостта като логика. От една страна неговата троична ипостасност, а от друга страна тленно-нетленната му природа. Всяка една човешка дейност, може да бъде обяснена със Светото писание. Логиката на святостта е звездообразен модел на споменатите емоционална, практическа и социална интелигентност. Кръстовидният модел на еклесийността е опознаване на духовния мир по вертикала и по хоризонтала, като неговата среда е духовното съпреживяване на Аза и срещата му с тленно-нетленната природа на Иисус. Вярващият съпреживява реални, до които човешкият разум трудно може да се докосне. Дори, използвайки разума си, ние не можем да обхванем цялата тази палитра на взаимозависимостта между емоционалната, практическата и социалната интелигентност на човека, при това озарена от Божията благодат. Единствен Мойсей може да престъпи чертата, която сам е начертал по заповед на Бог. Но той трябва да се събуе, защото земята под него е свещена. За разлика от старозаветната святост, до която единствени пророците се докосват, до тази Божествената святост, човешката природа на Иисус, позволява на всеки един от нас да се устреми към Бог. При това изпитвайки духовната подкрепа на своите застъпници светците. Можем да говорим за специална евокативно-олфактивна среда, която може да се отдаде и на определено имплицитно очакване. От друга страна имаме двойна ескпикативност на Божието слово – това са думите на свещеника, а от трета – иконите и цялото устройство и литургична организация на храма.

Старозаветното, еврейското разбиране за святост. Произходът на думата שָׁרָא „кадеш“ е изгубен във времето (твърди се, че думата е образувала от сливането на думите שָׂרָא „горящ огън“). Еврейските екзегети, следвайки традициите на галахическия Мидраш (Сифра Лев. 19:2), тълкуват глагола שָׁרָא (кдш) като „да бъдеш отделен“, „обособен“. Онова, което е предназначено за отдаване на Бога, по един начин свързано с Него, се е смятало за свещено. Именно това определя *святостта* като катафична определеност на Бога, който изразява това си качество в идеята за висшето човешко благо.

„И викаха един към други и думаха: свет, свет, свет е Господ Саваот! Цяла земя е пълна с Неговата слава! И разклати се горниците на вратите от гласа на викащите, и домът се напълни с дим. И казах: горко ми! Загинах! Защото съм човек с нечисти уста и живея сред народ също с нечисти уста - и очите ми видяха Царя, Господа Саваота” Исая (6:3-5)

Свят е Бог и всичко, което се е докоснало до него. Имаме пряка и непряка връзка при комуникация на Бог с човечеството чрез пророците. В повечето случаи при тази йерофания те изпитват благоговение и страхопочитание към Всевишния. В Стария Завет Бог се проявява в цялата си строгост и на места дори суровост.

„Божe от светилищата Си се явяваш страшен; Израилевият Бог е, Който дава сила и мощ на людетe Си. Благословен да е Бог. Псалми (68:35)

Човекът в най-добрият случай е богоизбран или помазан. Имаме и богоизбран град /Йерусалим/ и богоизбран народ /евреите/. Но те трябва да спазват определени ритуални действия и чистота на храната и душата, за да се докоснат дори в мислите си до него. Свети са нещата от храма и небесния свят начело с ангелите. Думата „кадош“ сама по себе си е оксиморон, изразяващ нуминозността на тези, които са виждали Бог. От една страна трепет, вълнение и възхищение, а от друга – плахост и богобоязън. Срещата на хората с Бог и святостта е посредством чудото, което изживяват пророците. „Кодексът на святостта“ на Левит формира една деонтологична рамка и нова философия на живота. Божията святост е несъизмерима с човешката и непостижима за човека. Тя е абсолютна, еврейският народ освещава Бог, точно както Бог освещава хората. Именно затова можем да говорим за святостта като емоционална и социална интелигентност. За разлика от святостта на Бог, святостта на еврейския народ не представлява неговата същност, а зависи от изпълнението на мицвот от тях.

„Извикай и възкликавай, сионска жителко, Защото Светият Израилев е велик всред тебе,“ Исаия (12:6)

В юдаизма епитетът „свят“ се използва с повишено внимание по отношение на човека. Според мидраша, ангелите искат да го възпеят като свято същество по време на сътворението на Адам, но когато Бог му изпратил сън, те разбрали, че Адам е смъртен и изоставили намерението си (Битие 8:10).

Новият завет представя святостта като общочовешка цел. Затова и стилистиката на това понятие в различните езици се допълва взаимно. В древногръцкия святостта се изразява в три направления, изразяващи идеята за святостта, а също и емоционалният и социалният живот на средновековния човек. Те са в основата на православната философия за святостта - **ἱερός** (hieros), **ἅγιος** (agios), **οσιος** (osios):

- **ἅγιος** обозначава святостта на самия Бог, както и *предназначен за Бог*, пречистен за това;

- **ἱερός** означава *свещен, принадлежащ на Бог*, и е свързан с понятията храм (**ἱερόν**) и свещеник (**ἱερέας**).

- **οσιος** се използва като морална характеристика на хората, означава *морално чист, всеотдаен* - може да се преведе като *благочестив*.

В паметниците на оригиналната християнска античност, до средата на IV век и дори до V век, както сред източните, така и сред западните християни, думата свети е гръцка. **ἅγιος**, лат. *Sanctus* - според Мартиниус „Dictionnaire des antiquites“/Речник на антиките/. Той разглежда и сродните думи като неприкосновеност на храма *religio* (*deorum religio ac sanctimonia*; *fani*, *sacrarii*; *sacramenti* – свещенна клетва, *foederis* – за договор; *religionem pertimescere* – чистота на духа, страх от оскверняване, целомъдреност – *sanctitas*; благочестие – *pietas erga deum*; да запазиш святостта. Латинската дума „*sanctus*“ не е употребявана в ранното християнство за така наречените канонизирани светци.

При древните славяни първоначалните разбирания за святост произхождат от индоевропейските им корени. Преди всичко това са думите с *sv^t-*, производна от индоевропейския корен *k'uen-*, *k'ven-i*. Доказателство за това са праосновите с този елемент, които съществуват в иранския и в някои от балтийските езици. Сравнителният анализ на общите езикови семейства на авестийския, ведическия и гръцкия език ни отвежда към значението на „препълване“ (изобилие, благодат). Иранският език развива думата, като ѝ прибавя религиозно значение. Това е качеството на божеството да увеличава и наспорява божествената благодат и плодородие – съотнесено към реалния живот.

Корените на понятието "святост" от Новия Завет се осмислят от старозаветната традиция. Тук богоизбраният социум се разширява в богоизбрано общество от хора, както ги наричат апостолите – светии, употребяван в смисъл на християни. Известният библийски стих от Стария Завет „*Освети се и бъди свят, защото Аз, Господ, твоят Бог, съм свят*“ (Левит 20: 7)

Той е цитиран директно и в първото послание на апостол Петър:

„Бъдете свети, защото аз съм свят“ (1 Пет. 1:16)

Можем да разграничим следните разбирания за святост в Новия завет, които подпомагат емоционалното и социално ангажиране на личността и превръщането и в „хомо литургикос“ в досег със светите реалии :

- Името Божие и самият бог в триипостастността си:

- *„Задето Силният ми стори велико нещо, и свето е името Му“ (Лука 1:49)*

- Светите ангели на Църквата Божия. Известни са имената на седем първенстващи ангели, които винаги стоят пред престола на Господа. Всеки от тях има свое особено служение, т.е. има свой ареал на действие.

- Светото Предание представлява цялата съвкупност от писмени и устни източници, чрез които се предава християнската вяра от поколение на поколение. Под „слово“ тук се разбира устното Предание, а под „послание“ – писменото. Към устното предание Св. Василий Велики отнася прекръстването, обръщането при молитва на изток, епиклезата в Евхаристията, чиновите по освещаване на вода при кръщение и елея при миропомазването, трикратното потапяне във вода при кръщение и т.н.

- Християнска църква (Светата църква). Христовата невеста и някои от нейните управляващи структури (Свети синод, Свети престол) се наричат свети. Най-важните тайнства често се наричат свети (Свето Причастие, Свето Кръщение, Света Сватба), а също и дванадесетте празника, например: Свети Великден, Свето Възкресение. В Тайнствата човек се освещава, става „ново обожествено творение Христос“ (2 Кор. 5:17).

- Светите места са белязани от присъствието на Бог: Светая Светих (вътрешната част на храма на Соломон), Светия православен храм - в Новия Завет, Светата планина Синай, Светата земя (Палестина, по-точно според Библията- Израел), Светите места (християнски паметници и реликви на Палестина), светият храм. В Библията Йерусалим се нарича „свещения град“.

- Човешката святост, която предполага възможността за спасение:

- Свети апостоли – първоначално дванадесет. След това седемдесет апостола, колкото са и седемдесетте преводачи (на лат. "Septuaginta").

- Човек Божий /праведен човек/ - първоначалните праведници по времето на Апостолите, някои от които са признати за светци /Алексей Човек Божи/, понякога това понятие включва и Апостолите.

"И тъй, вие не сте вече чужди и пришълци, а съграждани на светиите и свои на Бога" (Ефес. 2:19)

- Светци – хора, възсияли и придобили святост.

- Светии – в ранното християнство (I- III в.) така се наричали хората, вярващи в Христос.

"Цяла година те се събираха в църква и поучаваха доста народ; и първом в Антиохия учениците бидоха наречени християни" (Деян. 11:26)

- Свети предмети – те имат уникални и полезни свойства. Светият кръст, светите мощи, светена вода, светите икони. Един предмет може да придобие святостта само благодарение на освещаването. Светият предмет може да се нарича и „светиня“. Това изразява по-особено отношение и го отделя от другите свети предмети.

Всичките тези форми на светостта произтичат от Бог и е изпратена или дадена от Него чрез Светият Дух. По логиката на триипостастността и светостта се разделя и обединява едновременно в едно. Като всека святост- характеризира и допълва другите. Ипостасът на Бог Отец и неговата святост се разкрива главно в Стария завет и се предава чрез ипостаса на възплътения Иисус в Новия завет. Човешката святост произхожда и е свързана с Божия Син в образа му на Богочовек, роден от Богородица. В Новия Завет думата „свят“ продължава да се свързва преди всичко с Бог Отец (Лука 1:49; Йоан 17:11 и други).

Новозаветният акцент е възплътването на святостта, която олицетворява Иисус. По този начин „отделеността“ е на нов етап. Новият момент в, че нейното достигане е възможно от човека при изпълнение на определени условия. Отците на Св. Църква често споменават фразата, която разкрива святостта в Новия Завет, произнесена от Атанасий Велики:

„Святият Бог става човек, за да може човекът да стане светия.“

ИЗВОДИ

Единствено човекът от цялата жива природа, се интересува от святостта и задгробния живот. Още по- важно е, че той, не е самотен сред себеподобните си в този си стремеж към богоподобие. Той е и единственото живо същество, което може да възприеме и да вникне в чудесата, които Бог извършва. Човекът единствен е благословен, да бъде свят.

REFERENCES

John of Damascus, "An Accurate Statement of the Orthodox Faith," vol. 1, ch. 8, pp. 20-21; ch. 13, pp. 46. (**Оригинално заглавие:** Йоан Дамаскин, „Точно изявление на православната вяра“, кн. 1, гл. 8, стр. 20-21; гл. 13, с. 46.)

Karyabkina, IN Review of the concept of "concept" in modern linguistics and the principles of selection of ethical concepts // Language. Myth. Ethnoculture / Отв. ed. Л.А. Шарикова. Кемерово: ИПК "Graphics", 2003, pp. 145- 152. (**Оригинално заглавие:** Карябкина, И.Н. Обзор понятия «концепт» в современной лингвистике и принципы выделения этических концептов // Язык. Миф. Этнокультура / Отв. ред. Л.А. Шарикова. Кемерово: ИПК «Графика», 2003, с. 145-152.)

Stoyanova, G. Toposi and prototypes in the old Bulgarian original hagiography. UI "Bishop Konstantin Preslavski", Shumen, 2020 (**Оригинално заглавие:** Стоянова, Г. Топоси и прототипи в старобългарската оригинална агиография. УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2020)

Toporov, V.N. Holiness and saints in Russian spiritual culture: In 2 volumes - М.: "Gnosis" School "Languages of Russian culture". - Vol. 1. - 1995, pp. 875 (**Оригинално заглавие:** Топоров, В.Н. Святость и святые в русской духовной культуре: В 2-х т. - М.: «Гнозис» Школа «Языки русской культуры». - Т. 1. – 1995, с. 875

PASSIVE VOICE IN ENGLISH AND BULGARIAN LANGUAGE⁹

Todor Todorov – Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: +359 877 822 900
E-mail: ghz123@abv.bg

Assoc. Prof. Diana Zhelezova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 0898585210
E-mail: dmindizova@uni-ruse.bg

Abstract: *In this paper we will cover the usage and peculiarities, mainly of passive voice, and secondly of active, in both English and Bulgarian language. The differences will be pointed out and then compared. Summarization of occasions when passive voice is more appropriate is given, as well as creative ways to use it, forms in some English tenses, forming of questions, personal and impersonal passive, and at the end there are few advices for correct, precise and exact usage of passive voice.*

Keywords: *passive voice, tense, action, receiver, comparative analysis*

INTRODUCTION

Active voice and passive voice are grammatical constructions that communicate certain information about an action. Specifically, APA (American Psychological Association) explains that *voice* shows relationships between the verb and the subject and/or object. Writers need to be intentional about *voice* in order to ensure clarity. The usage of *active voice* often improves clarity, while *passive voice* can help avoid unnecessary repetition. The same principle goes in Bulgarian language: the grammatical category that determines on whom is the action exercised is called “злог” and the passive form is called “страдателен злог”.

EXPOSITION

Form of passive voice in English and Bulgarian language

Таблица 1 Forms for passive voice in English and Bulgarian language

in English	in Bulgarian
subject + finite form of to be + past participle	подлог (subject) + бях/съм/бъда (to be) + гл. от свършен или несвършен вид
Example: The letter was written.	Example: Писмото беше написано.

**It is important to know that there is no such grammatical category as „вид“ in English. Although, it is not so crucial to the passive construction, it changes the length and the meaning of the sentences a bit.*

When to use passive voice

Sometimes, even in scholarly writing, the *passive voice* may be used intentionally and strategically. A writer may intentionally include the subject later in the sentence so as to reduce the emphasis and/or its importance in the thought expressed. See the following examples of intentional *passive voice* to indicate emphasis:

⁹Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021 г. в секция „Хуманитаристика“ с оригинално заглавие на български език: „Страдателният злог в английския и българския език“.

Example 1: Schools not meeting AYP for 2 consecutive years will be placed on a “needs improvement” list by the State’s Department of Education. / Училищата, непокриващи АЙП за две последователни години ще бъдат поставени от Държавния департамент на образованието в листата с „нуждаещи се от подобрене“.

- Here, all actors taking actions are identified, but this is in the *passive voice* as the State’s Department of Education is the actor doing the placing, but this verb precedes the actor. That may be an intentional usage of the *passive voice*, to highlight schools not meeting AYP.

- To write this in the *active voice*, it would be phrased: *“The State’s Department of Education will place schools not meeting AYP for 2 consecutive years on a “needs improvement” list.” / Държавния департамент на образованието ще постави училищата, които не покриват АЙП за две години в листата за „нуждаещи се от подобрене.“* The current sentence places the focus on the State’s Department of Education, not the schools.

Example 2: Participants in the study were gifted with a 5£ coffee gift card, which I gave them upon completion of their interview. / Участниците в проучването бяха наградени с петдоларов ваучер за кафе, който им дадох след завършване на интервюто.

- As the writer and researcher, I may want to vary my sentence structure in order to avoid the same beginning in several occasions: *“I provided/gave/gifted...”* Instead of ~~*“I provided the participants with 5£ gift cards, which I gave them upon the completion of the interview.”*~~, the 2nd example is written in the *passive voice*, but the meaning is clear.

In Bulgarian the *passive voice* is used in scholarly writing in the same way as in English – to avoid repetition and change the used register more on the official side.

Here are three common uses of the *passive voice* both in English and Bulgarian language:

1. Reports of crimes or incidents with unknown perpetrators

My car was stolen yesterday. / Колата ми беше открадната вчера.

If we knew who stole the car, it probably wouldn’t be such a big problem. The *passive voice* puts emphasis on **the stolen item** and **the action of theft** – these are the important facts to be understood in the particular situation.

2. Scientific contexts

The rat was placed into a T-shaped maze. / Плъхът беше поставен в Т-образния лабиринт.

Scientists placed the rat into the maze. But that’s less important than the experiment they’re conducting, because in scholarly experiments we need to be **maximally objective** and leave out all subjective elements, including ourselves, which in this case is the pronoun “I” or “we”, etc. Therefore, we ought to use *passive voice*.

3. When you want to emphasize an action itself and the doer of the action is irrelevant or distracting:

The suspect was apprehended by the policeman. / Заподозреният беше задържан от полицейския инспектор.

It is not so important who arrested the suspect or even the suspect himself, but that the **act of apprehension** took place.

Creative ways to use the passive voice

It is interesting to note some uses of the *passive voice* in different situations. For example, if we want to avoid getting blamed and get away with something, without making it crystal-clear who is at fault, why not say it like this:

“Mistakes were made.” / „Някои грешки бяха направени.“

instead of

“We made mistakes.” / „Ние допуснахме някои грешки.“

or *“I made some mistakes.” / „Аз допуснах някои грешки.“*

This strategy is often used by politicians all across the world, including Bulgaria. They apologize while hiding their or their parties’ fault with this simple statement: *“Mistakes were made.”*

Personal and impersonal passive

Personal Passive simply means that the object of the active sentence becomes the subject of the passive sentence. So every verb that needs an object (transitive verb) can form a personal passive.

Example:

They build houses. – Houses are built. /Те строят къщи. – Строят се къщи.

In Bulgarian the second form is used when someone wants to express some objective process without taking direct relation to it. For example, “houses are built” could be said if there are construction sites in some highly crowded region of Sofia, but without the speaker living there, or having work related to that region or even having seen them himself. Whereas, the first case reveals that the speaker has some relation and knowledge of the process executed. In Bulgarian the equivalent of *personal passive* is a verb construction with transitive verb + the morpheme “се” (сложна глаголна форма с преходен деятелен глагол и частицата „се“) – *Example: Икономическата система се руши.*

Verbs without an object (intransitive verb) normally cannot form a personal passive sentence (as there is no object that can become the subject of the passive sentence). If you want to use an intransitive verb in passive voice, you need an impersonal construction – therefore this *passive* is called *Impersonal Passive*.

Example: he says – it is said

Impersonal Passive is not as common in English as in some other languages (e.g. German, Latin). In English, *Impersonal Passive* is only possible with verbs of perception (e.g. say, think, know).

Example: They say that women live longer than men. – It is said that women live longer than men.

Although *Impersonal Passive* is possible here, *Personal Passive* is more common.

Example: They say that women live longer than men. – Women are said to live longer than men.

The **subject of the subordinate clause** (women) goes to the beginning of the sentence; the **verb of perception** is put into *passive voice*. The rest of the sentence is added using an infinitive construction with 'to' (certain auxiliary verbs and *that* are dropped).

In Bulgarian when the subject doesn't coincide with the receiver of the action, we say it is an “impersonal variant” (безличен вариант). These constructs are very abstract and short: „Свечери се.“, “Свърши се.” or „Не се ли наспахте вече?“ Here we can't determine neither the doer nor the receiver, for that reason it is necessary to use only verbs in third person singular (3 л., ед. ч.), with or without the morpheme „се“.

The forms “мръква” and “мръква се” are equal in meaning, but there are cases when the use of “се” is necessary, example: „Тук не се пуши.“ instead of “Тук не пуши.”

Examples in different tenses (Таб. 2)

Таблица 2 Active and passive voice in different English tenses

TENSE	ACTIVE VOICE	PASSIVE VOICE
Present Simple	Elly sees the pyramids.	The pyramids are seen by Elly.
Present Continuous	Elly is seeing the pyramids.	The pyramids are being seen by Elly.
Present Perfect	Elly has seen the pyramids.	The pyramids have been seen by Elly.
Past Simple	Elly saw the pyramids.	The pyramids were seen by Elly.
Past Continuous	Elly was seeing the pyramids.	The pyramids were being seen by Elly.
Past Perfect	Elly had seen the pyramids, but she wanted to do it again.	The pyramids had been seen by Elly, but she wanted to do it again.
Future Simple (going to)	Elly is going to see the pyramids.	The pyramids are going to be seen by Elly.

Future Simple (will)	Elly will see the pyramids.	The pyramids will be seen by Elly.
Future Perfect	Elly will have seen the pyramids by then.	The pyramids will have been seen by then by Elly.

It is uncommon to use the passive voice with the following tenses:

- Present Perfect Continuous;
- Future Continuous;
- Future Perfect Continuous;
- Past Perfect Continuous.

If we used the passive voice for these tenses, we would have two forms of the verb 'be' together. This makes the sentence awkward and confusing.

Таблица 3 Active and passive voice (залог) in Bulgarian tenses (време)

Време	Деятелен залог	Страдателен залог
Сегашно време	Аз уча урока си.	Урокът е учен от мен.
Минало свършено време	Аз научих урока си.	Урокът беше научен от мен.
Минало несвършено време	Аз учих урока си.	Урокът беше учен от мен.
Минало неопределено време	Аз съм научил урока си.	Урокът е бил научен от мен.
Минало предварително време	Аз бях научил урока си.	Урокът беше научен от мен.
Бъдеще време	Аз ще науча урока си.	Урокът ще бъде научен от мен.
Бъдеще предварително време	Аз ще съм научил урока си.	Урокът ще е бил научен от мен.
Бъдеще време в миналото	Аз щях да науча урока си.	Урокът щеше да бъде научен от мен.
Бъдеще предварително време в миналото	Аз щях да съм научил урока си.	Урокът щеше да бъде научен от мен.

We see that in some cases in Bulgarian *passive voice* (страдателен залог) the verb-form for the correct expression of the meaning requires the usage of grammatical category absent in English – *aspect* (вид на глагола). The underlined affix-morphemes in the upper scheme signifies that the verb is in *unitary aspect* (свършен вид). (Таб. 3)

- In English, past participle (approx. страдателно причастие) is the same in every occasion.
- The aspect of the verb in Bulgarian changes with the tenses (глаголните времена),
- or can be used with both forms, but transmits different meaning.

Forming of questions in English passive voice

The formation of questions in *passive voice* in English is very easy. It requires you to move the verb “to be” (is, are, was, were, will be etc.) or the auxiliary verb (have, can, would, etc.) in front of the main clause. (Таб. 4) (Таб. 5)

Таблица 4 Example statement in present continuous

statement in active	I am writing an email now.
statement in passive	An email is being written now.
question in passive	Is an email being written now?

Таблица 5 Example statement in past perfect

statement in active	I will write an email.
statement in passive	An email will be written by me.
question in passive	Will an email be written by me?

CONCLUSION

Active and Passive voice are equally appropriate in both formal and informal situations. Nonetheless, we use active voice when we speak with friends, when we are expressing our thoughts and emotions, when we want to emphasize that we are a doer, that we have seen or see the action, or even that we have an attitude (positive or negative) towards the subject of the verbal action or state. In other words, with active voice we tilt the scale on the subjective factor. Passive voice, on the other hand, we use to speak of something that has happened or is happening, but we might not see it directly (*For example: Houses are being built.*). We use it in scientific and criminal context when we want to exclude ourselves from the picture (although, we can use active for scholarly and criminal reports, too), or just simply to put the weight on the action exercised, or the object of the verbal action or state. Therefore, with *passive voice* we tilt the scale on the objective factor. This is valid for both Bulgarian and English language. (Таб. 2) (Таб. 3) (Таб. 6)

While the *active voice* brings more expressiveness to our statements, regardless of the verbal tense, in which it is used, the *passive form* sounds quite unnatural in some verbal constructions - thus, we avoid them. (*"My messages have been expected by them."* or *"My room will be cleaned by me."*) (Таб. 2)

In Bulgarian when we place the action in passive voice, almost always (except *сегашно време* and *минало несвършено време*) the verb acquires an additional "на" prefix to indicate that the activity is in unitary aspect (свършен вид). (Таб. 3) That is not to be mistaken with the verb *tense*, which we express with tense-forming morphemes like „ще“ and „циях“ and the verb “to be” in its different forms (бях, беше и т.н.)

	Active voice	Passive voice
Strengths	<ul style="list-style-type: none"> Expressiveness Emotionality Better describes the verb subject 	<ul style="list-style-type: none"> Sounds more academical Brings diversity in speech Better describes the action or the object
Weaknesses	<ul style="list-style-type: none"> Sometimes it can be too personal 	<ul style="list-style-type: none"> In some cases it can sound unnatural
Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> Good for using in fictional literature or in a motivational letter 	<ul style="list-style-type: none"> Good for scientific reports or for court testimonies
Threats	<ul style="list-style-type: none"> Speech can become too one-sided or monotonous 	<ul style="list-style-type: none"> Easy to make an error with the verb construction

Таблица 6 SWOT analysis of common traits in both Bulgarian and English of active and passive voice

REFERENCES:

Academicguides, *Scholarly Voice: Active and Passive Voice*, Website: < <https://academicguides.waldenu.edu/writingcenter/scholarlyvoice/activepassive> >

Ego4u.com, *Grammar of passive voice*, Website: < <https://www.ego4u.com/en/cram-up/grammar/passive/> >

Mindtools.com, *SWOT Analysis*, Website: < https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_05.htm >

Questions in Passive Voice, Website: < <http://www.focus.olsztyn.pl/en-questions-in-passive-voice.html> >

Underwood, Alice. *"Passive voice"*, Website: < <https://www.grammarly.com/blog/passive-voice/> >

THE PROBLEM OF HUMAN LIFE'S LIMITS IN "TRUMPET IN THE NIGHT" AND "TRUTHFUL CROSS" FROM BORIS¹⁰

Todor Todorov – Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse "Angel Kanchev"
Tel.: +359 877 822 900
E-mail: ghz123@abv.bg

Assoc. Prof. Romyana Lebedova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse "Angel Kanchev"
Phone: +359 887632741
E-mail: rlebedova@uni-ruse.bg

Abstract: This paper covers a main topic in one part of the poetic works of the poet and playwright Boris Hristov – the problem of human's limits in terms of his being and his capacity for knowledge. The spiritual and earthly aspect of human's life is analysed – how they are entangled, how they influence each other and is there a conflict between them. The collections of poems "Trumpet in the evening" and "Truthful cross" are two of the brightest Hristov's works, meanwhile they are very unique perspectives in the new Bulgarian literature toward crucial personal and social issues. The author of this essay gives one spiritual and philosophical prevailing interpretation of the motifs and symbols in the two lyrical collections.

Keywords: limit, vanity, gnosis, poetic growth, truth-seeker, simplicity

ВЪВЕДЕНИЕ

В поезията на Борис Христов, най-вече в стихосбирките „Вечерен тропет“ и „Честен кръст“, се изживява и осмисля едно от най-познатите човешки чувства, представено в идеята за предела на човешкото битие като познание. Това е чувството за ограничеността, за безсилието на човека да постигне крайната истина на Битието, определящо двата поетически цикъла като трагически. Именно чрез този епистемологичен трагизъм стиховете на Борис Христов се вписват в рамките на модернистичната поезия и частично препращат и се свързват с генезиса на българския модернизъм и със символистичните творби от началото на XX век. В значението на „ предела “ се вписват границите на човешката способност за истинно, непосредствено знание за същността на живота във всичките му прояви. Тази привилегия имат мистично настроените натури, но и те се провалят в опита си да изразят и споделят наученото със своите близки – от една страна заради природата на суровото трансцендентно познание, а от друга – заради ограничението на езика. Творецът, сдобил се с прозрение, „надига глас в битийната пустиня“, но в ответ се долавя само тишина.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Лично преживяване на истината

Лирическият говорител („Затворено писмо“, „Прозорец“, „Къпане на самодива“, „Тъга“ и др.) жадно търси смисъл и порядък в световното устройство, в неговите „задулисни“ тайни и процеси. Дейността му е по-скоро *търсачество*, превърнало се в душевна нужда, отколкото едно обикновено търсене. Жаждата му за лично преживяване на магията, стаена под житейските вълни, не може да се засити от думи, обяснения или от нечия заръка „просто да вярва“ („Една пеперуда ме тегли напред и духа ми тревожи -/от дългото тичане някой ден ще се запаля.“). Пеперудата, в повечето митове и вдъхновените от тях истории е символ на метаморфозата. Трансформацията протича от състоянието на гъсеница (обикновен човек със

¹⁰ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени във Филиал Силистра на Русенския университет, проведена на 14 май 2021 г. в секция „Хуманитаристика“ с оригинално заглавие на български език: „Проблемът за предела на човешкото битие във „Вечерен тропет“ и „Честен кръст“ на Борис Христов“.

земно съзнание и грижи) до състоянието на пеперуда (окрилена душа от стремеж към свръхчовешки живот). В случая тази пеперуда поражда асоциация за душата на търсача, за неговата истинска идентичност. Важен момент е и запалването като индикатор за началото на търсенето. Въпросната позиция, която противостои на традиционното схващане в християнското учение (спасение чрез вяра), е позната като „гностицизъм“ (спасение чрез практическо познание) (*„Да стигнем края на земята и да скочим от трамплина./ И ако трябва, да почукаме на портите на Бога.“*). Душата на героя не се спира в предверието, а продължава до самите „порти“, с надежда да съзерцае Бога. Човекът, желаещ *гносис*, винаги е бил дързък в очите на околните, понякога и с право. Пошлата социална реалност не го задоволява, душата му се противи на принизените ценности. Прозрението, че идеята и реализацията на онова, отвъдното знание за същността на Битието са се разминали, го тласка към привидно нечовешката претенция. За разлика от онези, които „просто вярват“ и така успяват да успокоят неспокойната човешка съвест, говорителят в двете стихосбирки – като гностик – се фокусира върху непосредствения „допир до плътта на Бога“. Само прякото преживяване на житейското ядро, от което извира всичко добро и благородно, е в състояние да отговори на крещящия душевен глад на поетичната личност. Истинното, това, което следва да запълва празнотата в душите ни, не може да бъде ширещият се вертеп на всекидневието – там, където красотата и истината са роби на един мъртъв порядък.

Пределността на човека

Четем в „Плашилото“: *“Бяла е черквата -/ черна е нейната сянка./ В черната сянка - светят кръстове бели.”* Очевидно някъде в дебрите на времето хората са забравили как да се обръщат към трансцендентното (*“черквата”*) за инструкции. Впрочем *то* нерядко изпраща свои посланици в света (*“сянката”*), за да напомни на тълпите *какво* да правят и *как* да го правят, но колцина са успявали да разберат мистичните слова. Поетите, художниците, музикантите, проповедниците – отворците (*“кръстовете”*) – са медиатори, но често хората затулват ушите си – твърде скъпо им е заслепението. Контрапунктът бяло-черно се асоциира с небесното и земното, с духовното и материалното, буди асоциации дори за сакралното и профанното. Черквата е бяла, защото бялото е цвят на пълнота, чистота, милосъдърдие и доброта. Светът е черен, защото в него ценностите са принизени, истината е изопачена, а идеалите са потъпкани. Символ на творците са кръстовете, защото всеки от тях идва на света, както за да допринесе в по-глобален план, така и да страда в личен – понякога именно заради характера на своеобразната си житейска задача. И тук стигаме до основната идея – пределността. Земните задължения оказват съпротивление на духовното израстване, а натискът им пречи на жизнерадостния творчески размах да прояви своя цялост. Земята, като сянка на небесата, е тъмна и в нея обитават потъмнели съзнания, сякаш скъсали изначалната си връзка със светлината, присъща на всички Божии деца. В тази условия са свикнали да живеят стадото хора. Стресът и умъртвяването на всичко благородно, завещано им от природата, са станали техният „хляб насъщен“. И когато се издигнат над нормалното си съществуване (*“Слиза пчелата по нотната стълбица./ Циганите варосват катуна си... / С хляб под палтото, с теслата нацърбена/ тръгваши отново из кривите улици.”*), те отново се плъзгат в пръстта на земята. Защо? Отговаря поетът: защото *“далече са небесните неща, а земните са близо.”* Теслата е ключът към разбирането на стиха и идеята. Теслата е всекидневен инструмент за късна и полска работа – тази, която ги отклонява от съществените неща, щом звуците на „пчелата“ слязат от мажор в минор. Но говорителят в стиховете предпочита да остане верен на идеала пред това да пропадне в пастта на озъбеното общество, жертвайки духовното си достойнство. (*“по-добре е удавник в морето, отколкото/ кръстоносец на сушата, паднал от коня...”*). Дали по навик или по причина на външни фактори – деформирането на изначалната душевна невинност не подминава нито „провинциалиста“ (образ на средностатистическия човек), нито твореца.

Пределността води до суетност

Социалната обстановка притиска, дори насърчава изкореняването на всяко младо цвете, поникнало в творческия микрокосмос, ако не е съобразено с установените стандарти. (*“А каква е съдбата днес на словесния/ мъченик и родител на стихове -/ да се кланя на хора по-*

малки от лешника/и да трепери от тяхното кихане.”) Отново е представено схващането, че творецът води мъченически живот, а делото му е с ореола на светостта. Тук е интересно да се отбележи историческият факт, че почти всички християнски мъченици са влизали в съприкосновение със „земните царе“ заради вярата си. Връзката става ясна, когато под „хора по-малки от лешника“ се разбират земните управници и политици, разболели се надменния дух, за които правдата и истината са отживелици, или просто елемент от нова кампания за завземането на властта. В тази несправедлива реалност, човекът-творец дори е изработил механизъм за самозащита, изразен от Христов така: *“Ала напразно се измъчвам! Кой ще ти помогне / да видиш всичко - тук, в небето, или пък в безкрая на изкуството./ И за какво се питаме тъй често кой е между нас поета?/И за какво стоим един пред друг, изправени на пръсти?”* Суматоката го завлича, и накрая сам творецът, медиаторът между хората и Бога, изпуска същественото: *“Реката пресъхва, а ние на моста /стърчим в тишината запалена./ И спориме дълго, и философстваме/ за морската флора и фауна.” И дъвче яростно... И отброява часовете/ адамовата ябълка на неговата шия.”* Яростното дъвчене е белегът на привързаността към земните наслади, към вечните човешки илюзии за добро и зло. Постига се внушението, че добро за човека е това, което захранва неговия ограничен живот, а зло – това, което го разрушава. В този поток на еднообразие, човешкото същество чака своята кончина, като че ли, за да го избави. Съзнанието за неговата отделеност е назряло. Лирическият Аз търси познание за истинската природа на нещата, за тяхната магическо опияняваща стихия, но това не бива споделяно от околните: *“Промиваме червата си с кафе и чоплим новините.”* Новините заместват чопленето на семки, а кафето – символ на охолството – чистата вода, т.е. естествената радост от простия живот. Вместо всеки да търси изворите на живота, се състезава с брата си за слава. Разочарован от действителността, поетът се оттегля във вътрешно, екзистенциално усамотение.

Но и поетът-гностик е ограничен в своето познание

Но все пак остава въпросът: възможно ли е изобщо да се постигне автентична мъдрост, да се разнищи енигмата на Битието - човешко и Божествено? Според християнската религия, човекът е смъртно същество, нему е отредено да се труди за своята прехрана - физическа и духовна, и която да получава частица по частица, докато живее на земята (Цитат: *“А на Адама рече: загдето си послушал гласа на жена си и си ял от дървото, за което ти заповядах, като казах: не яж от него, - проклета да е земята поради тебе; с мъка ще се храниш от нея през всички дни на живота си”*; и *“с пот на лицето си ще ядеш хляба си, докле се върнеш в земята, от която си взет; защото пръст си и в пръст ще се върнеш”*)¹¹. Естествено, съзнанието не е всезнание. Поради своите онтологични и епистемологични ограничения, човешкият ум не разполага с широтата да обозре и силата да понесе интензитета на Божественото откровение в голяма степен, затова и то му се дава само като проблясък. В “Къпане на самодива” Христов пише: *“Жена премина под дървото/и на брега захвърли тежката си дреха”*. Жената - това е истината. После: *“Като върба изви горещото си тяло/ и подир/ миг изчезнаха в реката/ косите ѝ от троскот и омара,/ нозете ѝ от злато”*. Троскотът от някои лечители се счита за билка. Омарата, която се появява в топлите дни, и златния цвят напомнят за слънчевия произход на самодивата, на истината. Дотук става ясно, че като че ли истината се опитва да примами лековерния и неподозиращ търсач. И героят се впримчва в нейните умели игри: *“На пръсти в пясъка нагазих/и разтреперан спрях в къпините./Почаках... Ала тя не се показва./Дали не се укри завинаги!”* В крайна сметка осъзнава какво се е случило - бил е омаян от чара на отвъдната красота (която е символ на целия идеален свят, от който „слиза“ свръхчовешкото познание)¹², от самодивската волност и независимост, но желанието му, дори не да я прави

¹¹ Цитат: Битие глава 3, стих 17 и глава 3, стих 19 от Свещено Писание, издание на Светия Синод на Българската църква на Вехтия и Новия Завет, София 1992 г.

¹² Още Платон в своите съчинения (главно в „Държавата“), в които пише и коментира своя светоглед за света на Формите (идеите) и света на промените, определя три първични идеи: *Доброто, Истината и Красотата*. Тези три идеи според него са първични категории на битието, от които се появяват другите вечни идеи. Човешкото възприятие също е подвластно на тези категории, и това се забелязва в неговия повсеместен стремеж към тях. Всеки прави нещо, защото го смята за правилно, дори престъпникът не краде или убива произволно.

своя, а “просто да я погледа” се превръща в пареща болка, защото самодивата никога не излиза от водата (*“Несправедливо е, живот мой - извиках -/ да ми отнемаш хубавите мигове./ Ще я погледам само - без да види никой. /Върни ми я. Несправедливо е...”*). Несправедливо! - защото цял живот е дирил червената нишка до спасителния изход от света, и дори при обещанието, че ще я съзерцава насаме, “без да види никой”, поетът получава само искра от огъня, който гори *някъде там*.

Животът отминава, поетът решава да се отдаде на простотата

Постепенно мисълта на героя, и най-вече в поемата “Честен кръст”, кулминира със заключението, че всички в края се изправят пред портите на смъртта равни. Произвол или промисъл - не е важно. Важното е, че красотата на природното царство, блаженството от танца на душите е *тук и сега*, и ако ние го отречем заради нашите превзети претенции за познаване на нещо, така далечно и непостижимо като основата на всичко съществуващо (защото, наистина би било самонадеяно да си мислим, че ще разберем върховната реалност в рамките на един човешки живот), то е все едно да захвърлим скъп подарък. За поетическия Аз отвъдното е несигурно. Това не означава, че той не вярва в живота след смъртта, напротив (*“аз стискам шапката в ръка и/ мисля, / че няма смърт - не може и да има.”*), но за него той е коренно различен от обичайното схващане. *“Дори и да умра, аз пак ще се покажа / в окоото на врабче и от дървото ще ви гледам./ Или с походката на някой бръмбар важно/ ще прекосявам сутрин двора на съседа.”* Неговата представа много наподобява не църковната, а на самият Христос – мистикът на всички мистици, който заявява в едно от апокрифните евангелия: *“Аз съм Светлината, Която е над всички тях. Аз съм Всичко. Всичко е дошло от мене, и всичко се връща в мене. Разцепи парче дърво, Аз Съм там. Вдигни камък и ще Ме намериш”*¹³. Поетът решава, че човекът е прах и пепел, а животът му гонене на вятър (*“После прекоси реката хълма, подивял от пек, /и потънаха в житата кон и шапка, и ч о в е к”*), не по различен от този на другите земни твари. Животът напредва (*“че животът - още малко - и ще свърши като ден”*), старостта чука на вратата му (*“С есента ще угаснат тревите, / ще протегне своето мълчание пътя - ”*), и ако продължава да гледа към звездите, докато парадът на събитията около него преминава, няма да запази дори един приятел, ще изтърве всичко ценно в този свят: *“Ще трябва сам градината да прекопавам / и сам вода да мъкна към изпръхналата суша”*. Градината се асоциира с житейският друм, а изпръхналата суша – с трудностите. Водата, така необходима за разцвет на растителността, със задружните дейности и споделените мигове.

Затова той признава, че ще се отдаде на прост живот и дирене на малките, скромни наслади в земната сфера: *“Няма повече да желя и било какво било... /И защо ли се търкаля слънчевото колело?”* Трепетът и болезните на простосмъртните му събратя, които той досега е отбягвал заради суетата им, заради изхабените им сърца, сега са станали и негови (*“Ще мъкна камъни за мой дом и пот ще лея / над мисълта до утре как да преживея...”*). Героят изповядва, че обмисля да се впусне, подобно на останалите, в битийния вихър, за да може през оставащото нему време да вкуси от забранения плод, който толкова дълго е отхвърлял (*“Или ще тръгна бос по връхчетата на тревата / подир виновницата за изгубения рай - жената”*). Отново библийска препратка към първопричините за духовното и земното битие на човека. Узнал, че на човешкото същество не му е дадено да снесе Великата завеса – мая – Борис-Христовият говорител заявява: *“Да се хвърлим в нощта, в тая мелница, / от звездите въртяна - нека ни смеле, - / като знаем колко малко живеем / и колко дълго ще бъдем умрели.”*

ИЗВОДИ

Тръгвайки с нагласата на търсач на истината по пътя на знанието (*гносис*), лирическият Аз в двете стихосбирки преминава през няколко етапа. Героят осъзнава своята различност и

Всеки иска да му се казва истината, дори лъжецът мрази да го лъжат и мамят. И накрая: Всеки търси красотата, почти няма индивид, който предпочита да притежава грозно лице или характер. Изключения винаги има, но те не са здравословни. За по-пълно разбиране, се изисква обстойно проучване на Платоновото творчество и възгледи за душата, света на идеите и Анамнезиата.

¹³ пасаж 77, Евангелие от Тома, Издателство: Кибеа, 2000 г.

доброволно избира житейското изгнание. Отначало той лелее за лично откровение, за личен досег до първообраза на доброто в Природата, за да разбере смисъла на нещата. Това обаче не се случва. Спохождат го само кратки отблясъци на отвъдната светлина. Забелязва, че всички около него безумно и безцелно ламтят за светските облаги, без дори да се замислят за първоначалата и за собствената си суетност. Разочарован, открива, че и творецът - неговият събрат по призвание - е поробен от същите страсти. Щом изгубва сигурността на крехката си мъдрост, лирическият Аз избира да се впусне в пътешествието, в което не е могъл на младини. Да се насити на земните блага в настоящето, защото бъдещето е некатегорично. Но с една много важна подробност! Той вече притежава друга перспектива. Опитът с трансцендентното, макар и незначителен, е трансформирал неговите представи за *обикновено* и *необикновено*, за *малка* наслада и *голяма* наслада, за *младост* и *старост*, за *игра* и *сериозност*. Вече е способен да изживява мистиката на ежедневието, без да пропада в несъзнателните, механични дейности на тълпата, която макар и да живее като него, е далеч от разбирането му. Както казва Р. Емерсън: „Безспорният белег на мъдрост е да виждаш чудесата в обикновеното”¹⁴.

REFERENCES:

- Emerson, Ralph. *Everyday Emerson: The Wisdom of Ralph Waldo Emerson Paraphrased*. Published by CreateSpace, 2017
- Gospel of Thomas*. Published by Kibea. Sofia, 2000 (**Оригинално заглавие:** Евангелие от Тома. Издателство Кибее, София, 2000)
- Holy Scripture of New and Old Testament*. The Holy Sinod. Sofia, 1992 (**Оригинално заглавие:** Свещено Писание, издание на Светия Синод на Българската църква на Вехтия и Новия Завет, София, 1992)
- Hristov, Boris. *Trumpet in the evening. Poetry*. Varna: G.Bakalov, 1977 (**Оригинално заглавие:** Христов, Борис. *Вечерен тромпет. Стихотворения*. изд. Г. Бакалов, Варна, 1977)
- Hristov, Boris. *Truthful cross. Poetry*. Varna: G. Bakalov, 1982 (**Оригинално заглавие:** Христов, Борис. *Честен кръст. Стихотворения*. изд. Г. Бакалов, Варна, 1982)
- Kunchev, Bozhidar. *The truthful cross of self-knowledge, Culture and critics, Ch. IV: Ideology – way of usage*. Comp. Albena Vacheva, Yordan Evtimov, Georgi Chobanov. Liternet, Varna, 2004-2006 (**Оригинално заглавие:** Кунчев, Божидар. *Честният кръст на самопознанието. Култура и критика. Ч. IV: Идеологията - начин на употреба*. Съст. Албена Вачева, Йордан Ефтимов, Георги Чобанов. Литернет, Варна, 2004-2006.)

¹⁴ Цитатът е взет от книгата „Everyday Emerson: The Wisdom of Ralph Waldo Emerson Paraphrased“, изд. 2017, Ралф У. Емерсън

INVESTIGATION THE ELECTRIC ENERGY CONSUMPTION OF AN OBJECT OF METALLURGICAL INDUSTRY¹⁵

Assoc. Prof. Konstantin Koev, PhD

Department of Electric Power Supply and Electrical Equipment,
Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse "Angel Kanchev"
Phone: +359 82 888/ 201, 661
E-mail: kkoev@uni-ruse.bg

Assist. Svetlozar Grigorov, M.Sc.Eng. – PhD Student

Department of Philological and Natural Sciences, Silistra Branch,
University of Ruse "Angel Kanchev"
E-mail: sgrigorov@uni-ruse.bg

Abstract: The paper analyses electric energy consumption of an object of metallurgical industry using non-ferrous metals melting electric furnaces. The values of consumed electric energy by price tariffs are measured and presented. The results are analysed.

Keywords: metallurgical industry, industrial melting electric furnaces, non-ferrous metals, electric energy, price tariff.

ВЪВЕДЕНИЕ

Електрическата енергия се използва широко в индустриалните обекти от десетилетия. Ефективното ѝ преобразуване в технологичните уредби, в условията на непрекъснато нарастване на енергопотреблението, е основен акцент в съвременните технически системи.

Металургията е промишлен сектор, който се характеризира с голям разход на енергия. Използваните основни съоръжения са топилните пещи, които обикновено са с голяма мощност (няколко стотици/хиляди kW). Тя определя количеството на консумираната електрическа енергия.

Енергийната ефективност на пещите може да се повиши след изследване и анализ на енергопотреблението и технико-икономически обоснован избор на подходящо решение (Belgaum Foundry Cluster, Kermeli, 2016).

Целта на доклада е да представи резултати от изследване на консумираната електрическа енергия от топилна пещ за цветни метали.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Характеристики на изследвания обект

Изследванията са проведени в промишлен обект за производство на изделия от цветни метали за машиностроенето. Разтопяването на метала се извършва в топилни пещи (индукционни тигелни) с необходимите характеристики. Получената течна маса се разпределя чрез поточно разливно устройство, собствена разработка. По този начин се постига намаляване на технологичното време за леене и се повишава ефективността и точността на технологичния процес.

Използваните в обекта индукционни пещи (фиг. 1), допълнителни технически системи и пречиствателни съоръжения са реновирани, с цел повишаване ефективността, надеждността и безопасността.

¹⁵ Докладът е представен на студентската научна сесия на 14 май, 2021 г. в секция Технически и природни науки с оригинално заглавие на български език: ИЗСЛЕДВАНЕ ПОТРЕБЛЕНИЕТО НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ ОТ ИНДУСТРИАЛЕН МЕТАЛУРГИЧЕН ОБЕКТ.

Контролът на качеството на получения разтопен метал се извършва чрез спектрален анализ, с помощта на собствен сертифициран апарат. Той периодично преминава през метрологичен контрол, с цел осигуряване на необходимата точност на резултатите от анализа на продукцията.

В промишления обект се извършва допълнителна механична обработка на металните изделия и се контролира качеството им.

Инсталирани са също спомагателни уредби като вентилация, осветление, пречиствателни съоръжения и др. Мощността им е по-малка от тази на основните съоръжения.

Фиг. 1. Индукционна пещ за цветни метали.

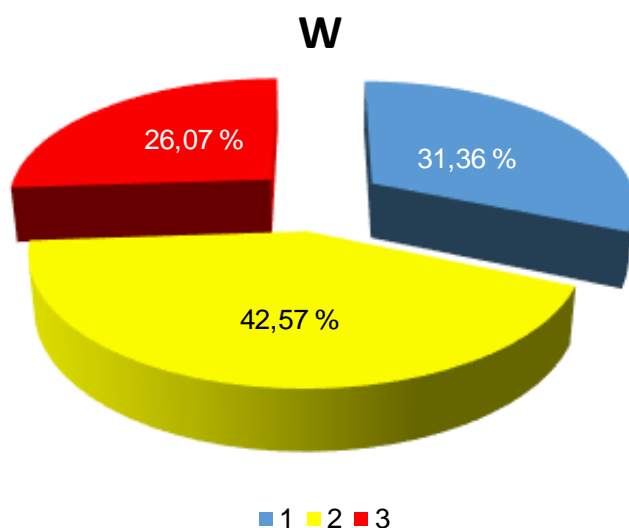
Електрическата енергия се измерва със статични електромери, монтирани стационарно на изходите на трансформаторите, захранващи съоръженията. Електромерите записват информацията за количеството и параметрите на консумираната електрическа енергия.

Изследване на потреблението на електрическа енергия

Изследван е силов трансформатор за захранване с електрическа енергия на индукционна пещ. Масата на разтопения метал може да бъде до 600 kg. Номиналната активна мощност на електронния преобразувател, който захранва индуктора (намотката на индукционната пещ), е 400 kW. Преобразуването се извършва по следния начин. Трифазното променливо напрежение от захранващия трансформатор се изправя чрез токоизправител, филтрира се и отново се преобразува в променливо чрез инвертор. Тези три блока – токоизправител, филтър и инвертор формират електронния преобразувател. На изхода му се получава напрежение с по-висока честота (няколко стотици Hz или няколко kHz) от тази на мрежата 50 Hz, за захранване на индуктора на пещта.

Изследването се провежда чрез количествени показатели, които характеризират енергоосигуряването на технологичните процеси в промишлените обекти (Stefanov, St., V. Ruseva, 2010, Gönen, 2014). Количеството консумирана електроенергия от индукционните пещи, може да се използва и за изследване на тяхната енергийна ефективност. Това се отнася за всички производствени съоръжения (Пиев, 2011).

Общото количество консумирана активна електрическа енергия от силовия трансформатор на пещта, за една календарна година, е 600 252 kWh. Производственият обект работи на сменен режим и електрическата енергия се използва през цялото денонощие. Отчитането и заплащането на този вид енергия, за индустриалните обекти, се извършва чрез три тарифни зони: нощна, дневна и върхова (ENERGO-PRO Sales AD). Цената на електроенергията, консумирана през всяка от тарифните зони, е различна, като най-висока е за върховата зона, а най-ниска – за нощната. Целта на тарифното зонироване и диференциране на цените е да се стимулират потребителите да организират дейностите и графика на работа на електрическите уредби и консуматори така, че по-равномерно да се разпредели електропотреблението в денонощието (Stefanov, St., V. Ruseva, 2010). По този начин загубите на електрическа енергия ще се намалят и ще се повиши надеждността и ефективността на електрическите уредби и съоръжения. Разпределението по тарифни зони на общото количество консумирана електроенергия от силовия трансформатор на индукционната пещ, за една година, е представено на фиг.2.

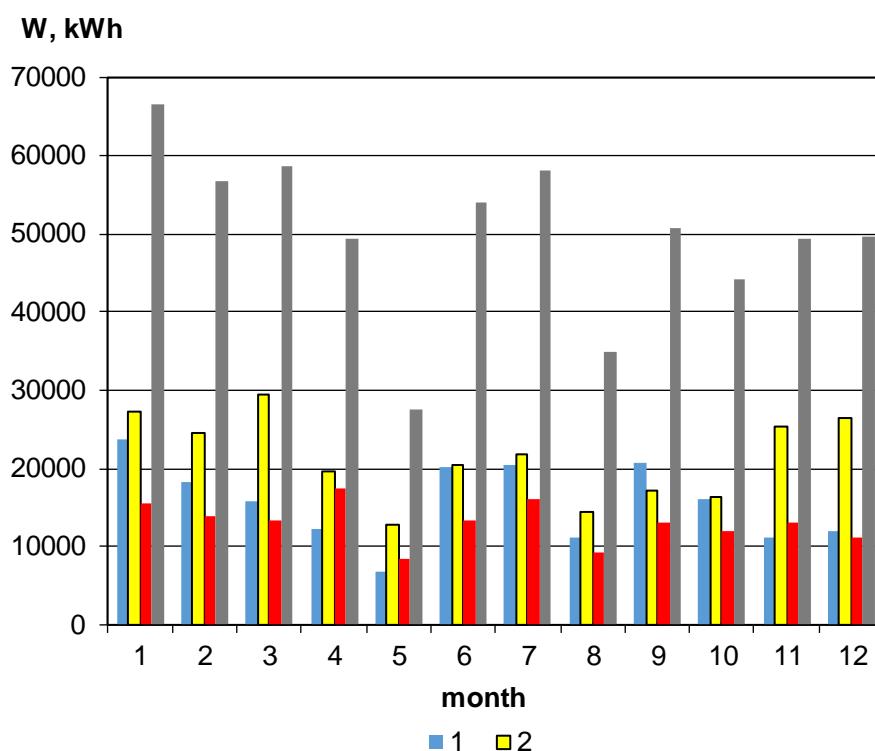
Фиг.2. Разпределение на консумираната активна електрическа енергия (W, %), за една календарна година, по тарифни зони: 1 – нощна, 2 – дневна, 3 - върхова.

Стойностите показват, че в часовете на дневната зона (07:00-08:00 ч., 12:00-20:00 ч. и 22:00-23:00 ч., за лятното часово време; 06:00-08:00 ч., 11:00-18:00 ч. и 21:00-22:00 ч., за зимното часово време) използваната електроенергия е 42,57 % или 255 504 kWh от общото годишно количество 600 252 kWh. Този дял е 1,63 пъти по-голям в сравнение с електропотреблението през периода на върховата зона (08:00-12:00 ч. и 20:00-22:00 ч., за лятното часово време; 08:00-11:00 ч. и 18:00-21:00 ч., за зимното часово време). Консумираната електрическа енергия през нощната тарифна зона е 31,36 % от общото годишно количество, което е с 11,21 % по-малко от стойността за дневната тарифна зона.

Нощната зона е в интервалите 23:00-07:00 ч., за лятното часово време, и 22:00-06:00 ч. за зимното часово време. Количеството електроенергия, консумирана в тази зона, е само с 5,29 % по-голямо от това за върховата. Стойностите за трите тарифни зони (фиг.2) показват, че може да се търсят варианти за разпределение на електропотреблението в денонощието така, че да се постигне по-голяма ефективност на електрическите уредби, по-малки загуби и по-малка обща сума за заплащане на консумираната електрическа енергия.

Годишният товаров график на разглеждания трансформатор, захранващ индукционна тигелна пещ, е представен на фиг.3. Характерна особеност на изменението на активната електрическа енергия е, че най-малките общи количества за трите тарифни зони са регистрирани през месеците май (най-малката стойност – 27 672 kWh) и август. За другите два летни месеца – юни и юли, електропотреблението е приблизително колкото и през февруари и март. Стойностите за тези четири месеца са в интервала (54 036...58 608) kWh и са на второ

място след стойността за януари, която е най-голямата за годината – 66 468 kWh. Представените особености в товаровия график вероятно в най-голяма степен се дължат на изменения в обема на поръчките и режима на работа на пещта. Влияние оказват и топлинните загуби, които зависят от температурата на околната среда и от други фактори.

Фиг.3. Изменение на консумираната активна електрическа енергия (W, kWh), за една календарна година, по месеци (month) и тарифни зони: 1 – нощна, 2 – дневна, 3 – върхова; 4 – общо за трите зони.

Електропотреблението за всеки месец е най-голямо в периода на дневната тарифна зона, като единственото изключение е месец септември. Тогава най-голямо количество електрическа енергия е консумирана през нощната тарифна зона. Това се дължи на факта, че в часовете на тази зона индукционната пещ е работила интензивно. За голяма част от месеците е характерно, че най-малко електропотребление е реализирано в часовете на върховата тарифна зона. Регистрирани са и някои изключения – месеците април, май и ноември. За последните два месеца количествата електрическа енергия през върховата и нощната зони са близки по стойност, а за април близките стойности са през върховата и дневната зони. Тези особености се дължат на работните режими на пещта, които се определят от динамиката на поръчките и интензивността на зареждане с материали за топене.

Друга особеност на годишния товаров график (фиг.3) е, че месечните стойности на консумираната активна електрическа енергия през дневната тарифна зона в голяма степен определят общите месечни количества електроенергия. Наблюдават се някои изключения – за месеците март, ноември и декември. Влиянието на електропотреблението през дневната тарифна зона върху характера на годишното изменение на общото количество активна електрическа енергия може да се обясни с разпределението на енергията по тарифни зони (фиг.2). Вижда се, че с най-голям дял е консумираната електроенергия през дневната тарифна зона. Този факт е силно изразен за трите месеца - март, ноември и декември, като за тях е характерно, че електропотреблението през нощната и върховата тарифни зони е почти еднакво по стойност, но е почти два пъти по-малко от това за дневната зона.

Обща представа за натоварването на електрическите съоръжения може да се получи чрез определяне стойността на коефициента на използване за единични товари k_i или за групови товари K_i (Stefanov, St., V. Ruseva, 2010, Gönen, 2014). Този показател на товаровите графици

е основен, защото се използва за определянето и на други количествени показатели. Стойността на коефициента на използване на индукционната пещ за годишния товаров график $\kappa_{иг}$ се получава по формулите

$$\kappa_{иг} = \frac{p_c}{p_n}; \quad p_c = \frac{W}{T}, \quad (1)$$

където p_c и p_n са, съответно, средната и номиналната активни мощности (товари), kW, за определен период от време T , h;

W – отчетената електрическа енергия от електромера за активна електроенергия, kWh, за същия период от време T , h.

След изчисленията се получава $\kappa_{иг} = 0,65$. Тази стойност показва, че натоварването на електрическата пещ може да се оптимизира, за да се използва по-ефективно.

ИЗВОДИ

Проведеното изследване на консумираната активна електрическа енергия от топилна индукционна пещ за цветни метали показва, че:

1. Консумираната електрическа енергия не се изменя равномерно през годината, като минималното количество е регистрирано през месец май - 27 672 kWh, а максималното – през месец януари - 66 468 kWh.

2. Общото годишно количество консумирана електрическа енергия се разпределя неравномерно по тарифни зони – 42,57% през дневната, 31,36% през нощната и 26,07% през върховата зона.

3. Наблюдавани са особености в изменението на годишния товаров график, които могат да бъдат обяснени с влиянието на режима на работа (интензивност на поръчките и организирането на технологичните процеси във времето), начина на зареждане на пещта и топлинните загуби в околната среда.

4. Стойността на коефициента на използване на товаровия график $\kappa_{иг} = 0,65$ и характера на изменение на електрическата енергия показват, че е необходимо разработване и прилагане на обосновани технико-икономически решения за по-равномерно натоварване (изравняване на товаровия график), с цел намаляване на загубите и повишаване на енергийната ефективност на пещта и надеждността на уредбите.

REFERENCES

Belgaum Foundry Cluster, Best Operating Practices, **A GEF-UNIDO-BEE Project**, Promoting Energy Efficiency and Renewable Energy in Selected MSME Clusters in India, Ministry of New and Renewable Energy, Bureau of Energy Efficiency, MICRO, SMALL & MEDIUM ENTERPRISES, <https://beeindia.gov.in/sites/default/files/BOP-Belgaum.pdf>.

ENERGO-PRO Sales AD, <https://energo-pro-sales.bg/bg/za-klienta/klienti-na-reguliran-pazar/ceni-na-elektroenergijata/dejstvashti-ceni-na-elektroenergijata-ot-01-07-2020-g-stopanski-klienti>

Gönen, T. (2014) Electric Power Distribution Engineering. 3rd Edition, CRC Press, Boca Raton.

Iliev, Il. (2011). Handbook of energy efficiency and energy management. Program “Energy efficiency and green economic” (BEECIFF): Preparing of the project, learning of the staff and help of realization. Consultant contract № C22081/EEFF-2011—5-03. (**Оригинално заглавие:** Илиев, Ил. и др. *Наръчник по енергийна ефективност и енергиен мениджмънт. Програма „Енергийна ефективност и зелена икономика“ (BEECIFF): Подготовка на проекта, обучение на персонала и помощ при внедряване. Консултантски договор № C22081/EEFF-2011—5-03).*

Kermeli, K. et al. (2016). Energy Efficiency and Cost Saving Opportunities for Metal Casting. An ENERGY STAR® Guide for Energy and Plant Managers. Document Number 430-R-16-001. United States Environmental Protection Agency. January.

Stefanov, St., V. Ruseva (2010). Electric power supply. University of Ruse “Angel Kanchev” press, Ruse. (**Оригинално заглавие:** Стефанов, Ст., В. Русева (2010). *Електроснабдяване. Русенски университет „Ангел Кънчев”, Университетско издателство Русе).*

EXPLORATION OF A DC CIRCUIT IN A VIRTUAL LABORATORY¹⁶

Alexandar Kolev – Student

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: 086-821-521
E-mail: alexander.kolev@abv.bg

Assoc. Prof. Evgenia Goranova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 086-821 521
E-mail: egoranova@uni-ruse.bg

Abstract: *Today, students learn best by watching and practicing, and an interactive simulation can do much more to build their knowledge, regardless of the text and formulas in the textbook. On the other hand, some natural phenomena cannot be directly observed. The virtual laboratory solves this problem - it can be shown, for example, by the current flowing in the wire and what causes the glow of a light bulb.*

Keywords: *Virtual laboratory, DC circuit, current, voltage, resistance*

ВЪВЕДЕНИЕ

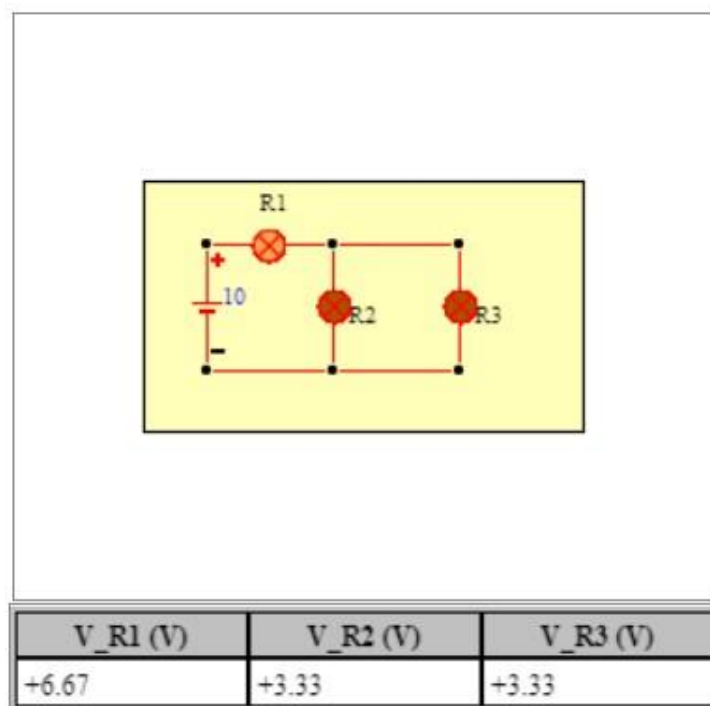
В днешния дигитален свят, в който учениците имат достъп до информация навсякъде и по всяко време (Goranova, 2014), се налага лабораториите от кабинетите по природни науки също да се пренесат във виртуалното пространство. Интерактивните симулации могат да бъдат изключително полезни (Goranova, 2019), при представянето на абстрактни понятия и величини, които няма как да бъдат пряко наблюдавани, но стават незаменими в условията на виртуално обучение изцяло в онлайн среда. Често това е единственият начин учениците да се докоснат до практическата страна на природните науки.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Physilet® Physics представлява виртуална физична лаборатория, включваща широк набор от физични демонстрации и експерименти. Всяка глава е разделена на четири секции: Illustrations (Примери), Explorations (Изследване), Problems (Задачи) и Supplements (Допълнителни материали). В глава 30 са разгледани постояннотоковите вериги и особеностите на последователното и паралелното свързване на консуматори, които се разглеждат последователно в часовете по предметите Човекът и природата в шести клас и Физика в седми и девети клас.

Пример 30.1 (фиг. 1) представлява проста електрическа верига, състояща се от три консуматора. Включена е възможност консуматорите да бъдат представени в схемата като резистори, но за целите на демонстрацията е по-удачно да се използват електрически лампи. В таблица под схемата са представени напреженията върху всеки от консуматорите.

¹⁶Докладът е представен на студентската научна сесия на 15.05.2020 в секция Технически и природни науки с оригинално заглавие на български език: ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОСТОЯННОТОКОВА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ВЕРИГА ВЪВ ВИРТУАЛНА ЛАБОРАТОРИЯ.

Фиг. 1 Пример 30.1 https://www.compadre.org/Physlets/circuits/illustration30_1.cfm

Учениците могат да видят, че въпреки, че лампите са идентични, тяхната яркост е различна и зависи от пада на напрежението върху тях.

Когато някоя от лампите изгори, тя престава да свети, прекъсва своя клон от веригата и става еквивалентна на много голямо съпротивление. В демонстрацията има възможност да бъдат „изгорени“ една или повече лампи в различни комбинации, като при това нагледно се вижда кои от останалите светят и кои – не, както и напрежението върху всяка от тях.

Наблюдава се, че ако има пад на напрежение върху здрава лампа тя свети. Ако лампата отбелязана с R1 изгори, никоя не свети. Ако изгори само R2 или R3, то останалите светят, но ако и двете изгорят, отново никоя лампа няма да свети.

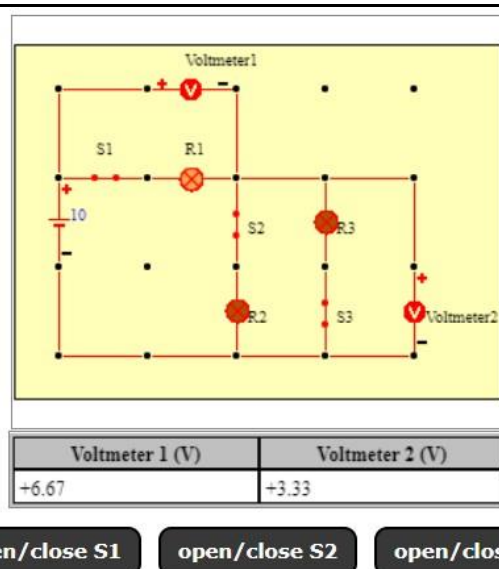
Пример 30.2 (Фиг. 2) представлява същата схема, но позволява потокът на електрическият ток да се контролира с помощта на ключове. Към веригата са свързани и два волтметра, чиито показания са показани в таблицата под нея.

Чрез отваряне и затваряне на ключовете лампите могат да бъдат включвани и изключвани и учениците да разсъждават по какво това прилича на изгарянето на лампите в предната демонстрация.

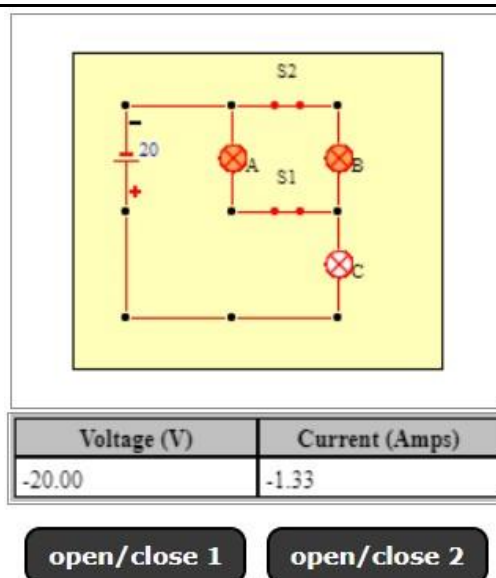
Вижда се, че ако се отвори ключ S1, връзката между източника и останалата част от веригата е прекъсната и нито една от лампите не свети. Също така може да се отчете, че напрежението върху лампите R2 и R3 е равно на нула, докато върху ключа S1 то е равно на напрежението на източника.

От друга страна, когато е отворен само ключ S2 (изключва се лампа R2), веригата се затваря през другите две лампи и те светят. Тъй като двата консуматора са с еднакво съпротивление и са свързани последователно, напрежението върху всеки от тях е еднакво и е равно на половината от напрежението на източника. Аналогичното се случва и при отварянето само на ключа S3.

При разглеждането на различните ситуации може да се направи и извода, че сумата от напреженията в различните части на веригата винаги е равна на напрежението на източника.

1. Фиг. 2 Пример 30.2 https://www.compadre.org/Physlets/circuits/illustration30_2.cfm

2. Фиг. 3 Изследване 30.1.1. https://www.compadre.org/Physlets/circuits/ex30_2.cfm

В Изследване 30.1.1 отново е представена електрическа схема с два паралелно свързани консуматора и трети, който е последователно свързан към тях. Добавени са и ключове, с които може да се включват и да се изключват двата паралелни клона на веригата. В таблицата под схемата е дадено напрежението на източника и тока през него (общият ток в цялата верига).

Целта на изследването е чрез отваряне и затваряне на ключовете и отчитане на промяната на тока във веригата, тя да се анализира и да се направят изводи за стойностите на съпротивлението на трите консуматора.

Когато и двата ключа са затворени, се вижда, че лампата С свети по-силно от лампите А и В, което се обяснява с това, че токът през С е сума от токовете през А и В. Ако се отвори ключът S1 (изключва се А) лампата С остава последователно свързана към В и учениците могат да проследят веригата. Вижда се, че токът през веригата намалява, но лампата В свети по-силно от преди. Причината е, че той вече преминава изцяло през останената да свети лампа.

Когато двата ключа са затворени, паралелно свързаните лампи, видимо имат еднаква яркост, което би означавало, че те имат еднакво съпротивление. При отворен ключ S1 и затворен S2 токът през веригата е 1 А. Отчита се стойността и при затворен S1 и отворен S2, която също е 1 А. Прави се извода, че съпротивленията на консуматорите А и В са еднакви ($R_A = R_B$).

Когато е затворен само единият от ключовете, използвайки законна на Ом се получава, че еквивалентното съпротивление на веригата е

$$R_A + R_C = \frac{U}{I} = \frac{20\text{ V}}{1\text{ A}} = 20\Omega$$

От друга страна, когато и двата ключа са затворени еквивалентното съпротивление на веригата става

$$\frac{1}{2R_A} + R_C = \frac{U}{I} = \frac{20\text{ V}}{1,33\text{ A}} \approx 15\Omega$$

Решавайки двете уравнения се установява, че всички консуматори във веригата са еднакви и съпротивлението на всеки от тях е 10 Ω .

ИЗВОДИ

Чрез показаните симулации се онагледяват понятията отворена и затворена електрическа верига, както и че ток между две точки протича само ако между тях съществува пад на напрежение. Възможността за взаимодействие със симулациите позволява, те да бъдат по-добре изследвани и чрез онагледяване – по-добре разбрани от учениците.

REFERENCES

Goranova, E. D. (2014). Model for Information Technologies Training in Multimedia Environment. Ruse: Publishing center of the University of Ruse (**Оригинално заглавие:** Горанова, Е., 2014. Модел за обучение по информационни технологии в мултимедийна среда. Русе: Издателски център на Русенски университет.)

Goranova, E. (2019). Creation of Electronic Learning Objects for the High Cognitive Levels of Bloom's Digital Taxonomy. *Knowledge international Journal*, 31(2), 585-590.

Изследване 30.1, 2021. URL: https://www.compadre.org/Physlets/circuits/illustration30_1.cfm (Accessed on 6.5.2021).

Изследване 30.2, 2021. URL: https://www.compadre.org/Physlets/circuits/illustration30_2.cfm (Accessed on 6.5.2021).

Изследване 30.1.1., 2021. URL: https://www.compadre.org/Physlets/circuits/ex30_2.cfm (Accessed on 6.5.2021).

ADVANTAGES AND COMPARISONS OF VISUAL BASIC FOR APPLICATION WITH OTHER MODERN PLATFORMS FOR COMPILED TESTS¹⁷

Kristiyan Marinov – Student

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev” – Silistra Branch
Tel.: 0899643221
E-mail: kriskristiqn@gmail.com

Assoc. Prof. Evgenia Goranova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev” – Silistra Branch
Phone: 086-821 521
E-mail: egoranova@uni-ruse.bg

Abstract: *Creating electronic tests with Visual Basic for Applications (VBA) requires application skills when creating electronic tests. However, the tests created with it have advantages over those created with other well-known platforms, because they increase objectivity and make the feedback to users reliable and motivating.*

Keywords: *Visual Basic for Applications, Electronic tests.*

ВЪВЕДЕНИЕ

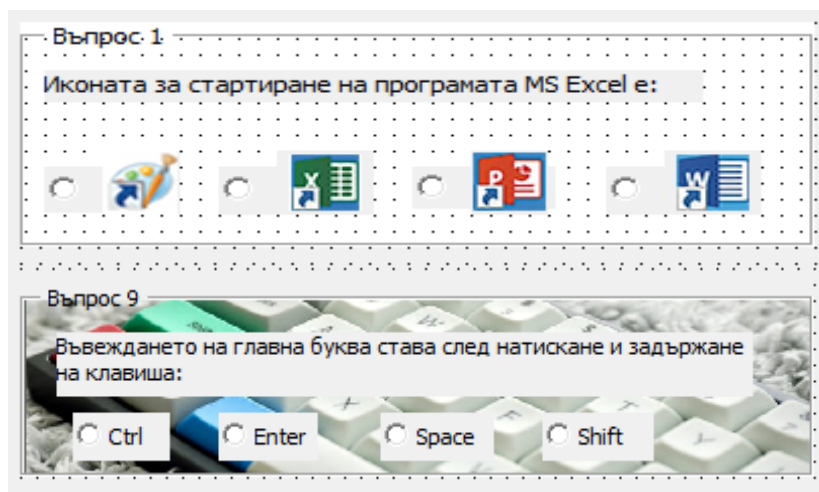
Класическият подход при разработване на тестови системи се базира на използването на специализиран софтуер, като особено актуални са различни web-базирани предложения. Предимствата на такива системи произтичат от възможностите, които осигурява online режима на работа, използването на изпитани протоколни защити, публикуване на тестовите данни и резултати и др. Могат да се посочат и причини, поради които такъв софтуер не е предпочитан – сложност и трудности при пренастройка, поддържане и актуализация на базата въпроси, затруднен контрол от страна на преподавателя, затруднена или невъзможна реакция при грешки, по-високи изисквания към хардуерната и операционната платформа (Yankov, 2010). Разпространението и сравнително доброто познаване на основните модули на пакета MS Office, кара много от преподавателите да предпочитат MS Excel за създаване и разпечатване на собствени тестове, вместо да разчитат на специализиран софтуер. Този подход има и своите положителни страни, като тази, че не се излиза от познатата среда на офис-пакета.

ИЗЛОЖЕНИЕ

С VBA Forms може да се създават проучвания, тестове и анкети и лесно да виждате резултатите при получаването им. Създаването на интерактивни тестове изисква специални знания и умения. Простотата на правене на тестове дава възможност както на опитни, така и на начинаещи потребители да опитат своите сили.

В теста който съм направил във VBA са вмъкнати изображения, свързани с учебното съдържание, което обогатява теста, защото помага на учениците да си възпроизведат учебното съдържание и по-бързо да вземат правилното решение, в сравнение с онлайн тестове които имат само въпроси и открити избираеми отговори. (Фиг. 1)

¹⁷ Докладът е представен на студентската научна сесия на 14.05.2021 в секция Технически и природни науки с оригинално заглавие на български език: Предимства и сравнения на Visual Basic for Application с други модерни платформи за компилирани тестове.

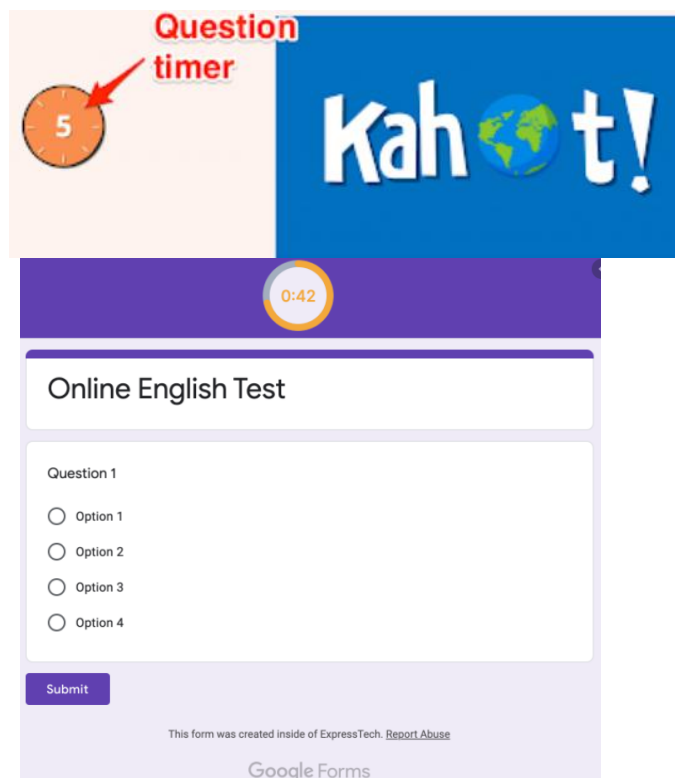
Фиг. 1 Примерни въпроси

В този тест имаме автоматично пресмятане на точките и най-вече на оценката. (Фиг. 2) Това е предимство, защото в съвременните платформи като Microsoft Teams Forms, Google Forms, Kahoot, които са синхронни инструменти за предоставяне на електронни тестове за решаване на определен линк, веднага след решаването на теста на потребителя се представят броя на точките като обратна връзка, но не се представя оценка на базата на тези точки. Възможността за проектиране на код в тестовете на VBA прави възможно предоставянето на тестовия бал, на скалата за оценка и на самата оценка. По този начин от една страна се повишава обективността на оценяването, а от друга страна се повишава мотивацията на студентите или учениците, като им се предоставя незабавна обратна връзка за тяхната успеваемост.

Оценка	5	<p>Скала за оценки</p> <p>[0-2] Слаб 2</p> <p>[3-4] Среден 3</p> <p>[5-6] Добър 4</p> <p>[7-8] Мн. Добър 5</p> <p>[9-10] Отличен 6</p>
Точки	7	
Изчисти		

Фиг. 2 Пресмятане на точки и оценка

Друго предимство е, че във теста няма ограничения във времето за решаване на теста както във Google Forms и Kahoot. (Фиг. 3)

Фиг.3 Таймер във онлайн тестове

ИЗВОДИ

Основните предимства при използването на електронните тестове за контролно и изпитно оценяване са постигането на висока степен на обективност и намаляване на времето за проверка на резултатите, с което се оптимизира работта на преподавателите (Goranova, 2020). Тестовите са утвърдена практика в световноизвестни обучаващи центрове, която се наложи и у нас в обучението, както в университетите, така и в средния курс, при кандидатстване за по-висока образователна степен или работа, при получаване на различни сертификати и т.н. Това се дължи до голяма степен и на масовото използване на компютърните технологии и възможностите, които предоставят различни софтуерни системи.

REFERENCES

Goranova, E., 2020. Criation of Electronic Test for Ckecking Competences in Distsnce Learning in Information Tehnologies. *Proceedings of University of Ruse - 2020*, volume 59, book 11.1. (**Оригинално заглавие:** Горанова, Е., 2020. Създаване на електронни тестове за проверка на компетенции по информационни технологии. Издателство на Русенски университет-2020, том 50, серия 11.1)

Yankov, V., 2010. Using MS Excel for Tests. *Notices-edition of the University of Economics Varna*. (**Оригинално заглавие:** Янков Величко, 2010. Използване на MS. Excel за тестово изпитване. Известия-издание на икономически унивирестите Варна.)

ADVANTAGES AND PRINCIPLES OF OPERATION OF ELECTRONIC TESTS CREATED IN VISUAL BASIC FOR APPLICATION¹⁸

Marieta Tsvetanova – Student

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev” - Silistra
Tel.: +359 988 777 374
E-mail: mimihuli55@gmail.com

Assoc. Prof. Evgenia Goranova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 086-821 521
E-mail: egoranova@uni-ruse.bg

Abstract: *The creation of electronic tests with the VBA language program based on the use of visualization as an added value has its advantages for faster coping of students with the knowledge test and more effective feedback to the consumer about the results obtained.*

Keywords: *Visual Basic for Applications, Electronic Tests*

ВЪВЕДЕНИЕ

За какво служи VBA?

Visual Basic for Applications (VBA) е макроверсия на Microsoft Visual Basic, която се използва за програмиране на приложения, базирани на Microsoft Windows, и е включена към няколко програми на Microsoft. Служи за:

- Автоматизирано създаване на документи, като текстови, електронни таблици и бази от данни;
- Създаване на по-добър интерфейс на приложенията;
- Изпълнение на изчисления по определени алгоритми;
- Създаване на отчети и доклади от съществуващи бази от данни;
- Добавяне на нови свойства /черти/ на едно приложение;
- Създаване на специални средства, необходими при трансфер на документи – запазване на документи в алтернативни формати /XML eXtended Markup Language/.
- Собствени настройки на начина на изпълнение на приложенията.

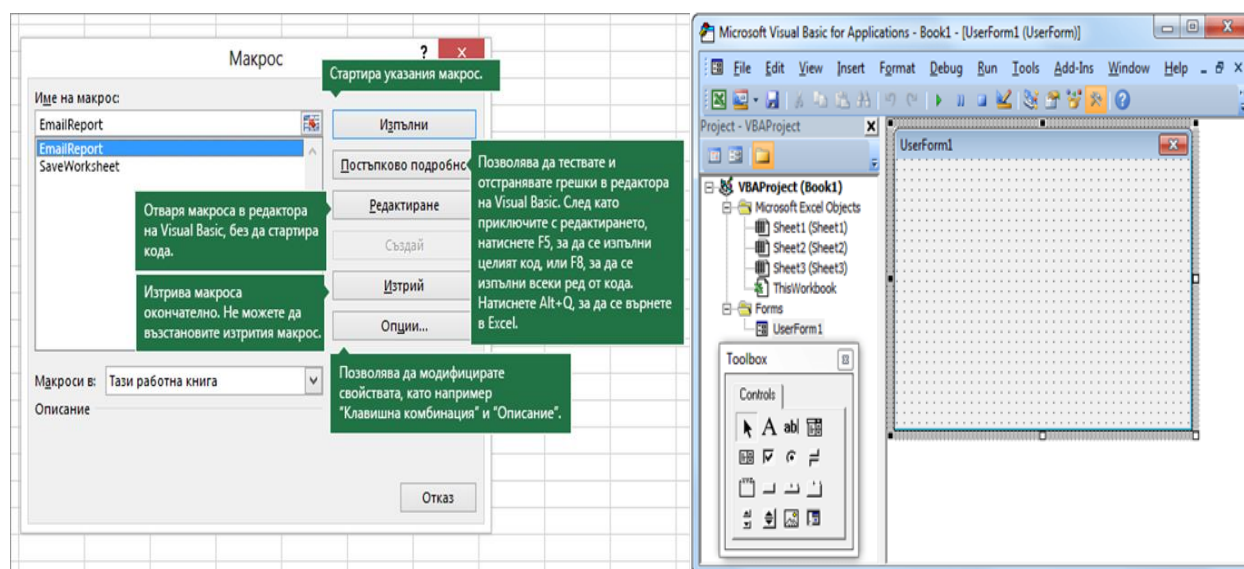
ИЗЛОЖЕНИЕ

VBA е графичен програмен език, който е разработен от Microsoft. Той е базиран на езика BASIC и е предназначен да надгражда възможностите на програмните продукти в пакета MS Office.

Основната и най-често използвана функционалност на езика е възможността почти всички действия, които човек извършва с Excel, да може да бъдат възпроизведени от компютър. Автоматизацията е просто повторение на определен набор от точно определени действия. VBA ни позволява да излезем извън пределите на един софтуерен продукт, като от него контролираме друг, например от Excel да оформим данни във Word или да ги изпратим чрез Outlook. Той позволява на разработчиците да напишат процедури, наречени **макроси** които извършват автоматизирани действия. **Всичко, което можете да правите в Excel, можете да автоматизирате с VBA.** Макросът, написан на VBA представлява програма,

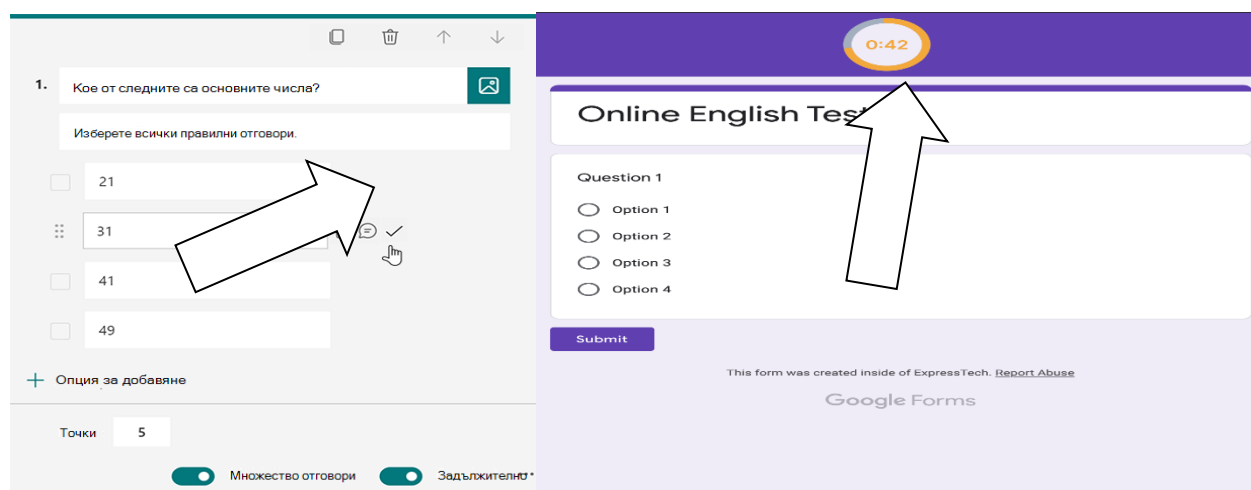
¹⁸ Докладът е представен на Научна сесия за студенти, докторанти и млади учени, проведена на 14.5.2021 в секция Технически и природни науки с оригинално заглавие на български език: ПРЕДИМСТВА И ПРИНЦИПИ НА РАБОТА С ЕЛЕКТРОННИ ТЕСТОВЕ, СЪЗДАДЕНИ ВЪВ VISUAL BASIC FOR APPLICATION.

състояща се от поредица команди, които трябва да се изпълнят от приложението. По този начин се обединяват няколко различни действия в една процедура, която лесно се използва. Тези команди са главно макрооператори, които са тясно свързани с командите на приложението (Paschaver, 2021).

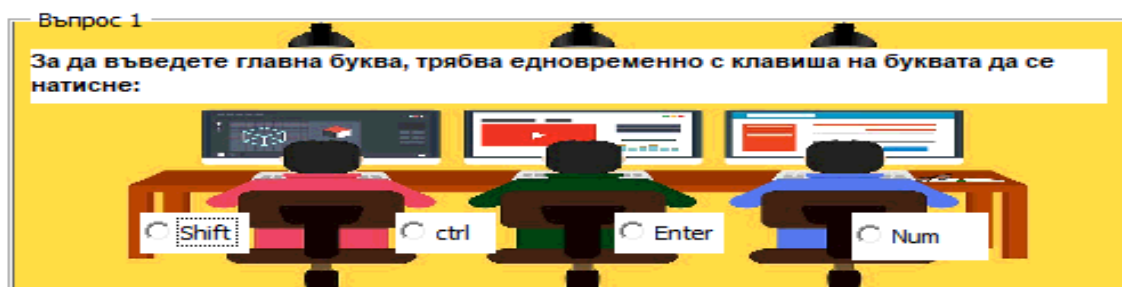
Фиг.1 Създаване на макрос (Онлайн уроци Excel, 2010)

Далеч по-честата причина за използване на VBA в Excel е автоматизирането на повтарящи се задачи. Да предположим например, че имате няколко десетки работни книги, всяка от които има няколко дузени работни листове и всяка от тях трябва да направи някои промени в нея. Промените могат да бъдат толкова прости, колкото прилагането на ново форматиране към някакъв фиксиран диапазон от клетки или толкова сложни, колкото разглеждането на някои статистически характеристики на данните на всеки лист, избора на най-добрия тип диаграма за показване на данни с тези характеристики и след това създаването и форматирането графиката съответно. В съвременните платформи като Microsoft Teams Forms, Google Forms, Kahoot, които са синхронни инструменти за предоставяне на електронни тестове за решаване на определен линк веднага се представят (като обратна връзка) броят на точките, но не се представя оценка на базата на тези точки. С Microsoft Forms можете да създавате проучвания, тестове и анкети и лесно да виждате резултатите при получаването им.

Фиг.2 Таймер във онлайн тестове

Процесът на обогатяване и подбора на изображения, вмъкнати в тестовите, също се числи към преимуществата. Те са свързани с учебното съдържание на съответната дисциплина, което допълва теста и помага на учениците да си възпроизведат учебното съдържание. По този начин те се стимулират за вземане на правилно и бързо решение за отговор.

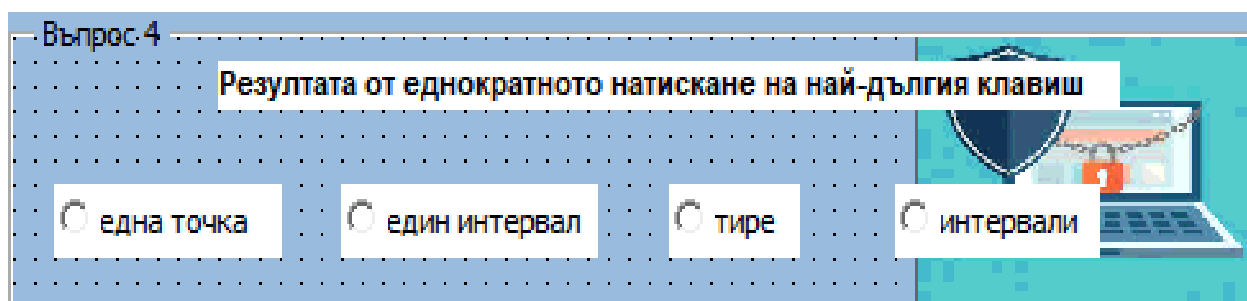
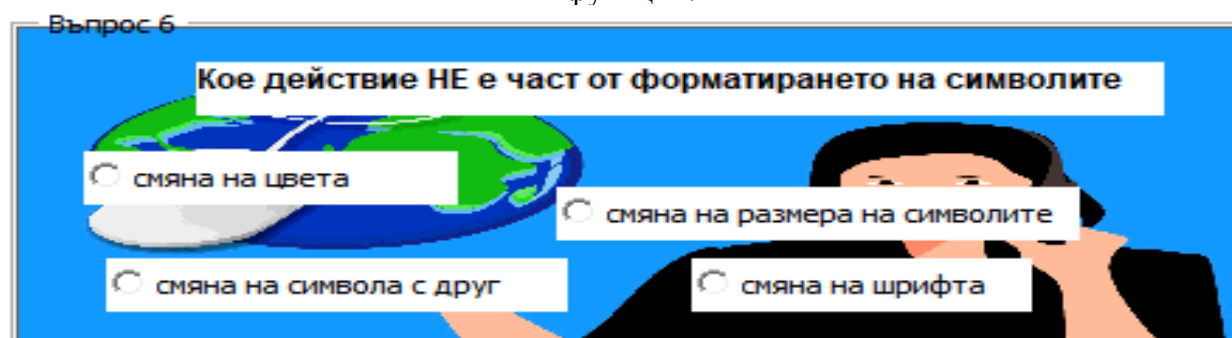

Фиг.3 Примерни въпроси

Ограничението във време за решаване на теста също липсва, което се явява един от критериите за добра психологическа нагласа и снижаване на стресовите показатели до минимум на ученика. Така се разгръща по-качествено и пълноценно неговия потенциал (Goranova, 2020).

Онагледяването е представяне на теоретично познание, на система от понятия, на концепции, на схващания във вид на сетивно доловими модели, чертежи, схеми, графични изображения и др.

Спазен е принципът за НАГЛЕДНОСТ, чиито теоретични постановки определят следните функции:

- помага за разбиране на връзката между научните знания и житейската практика;
- облекчава процеса на усвояване на знанията;
- подобрява мотивацията на ученето;
- съдейства за развитие на мисленето у учениците.
- Могат да бъдат разграничени следните четири вида нагледност:
- предметнообразна нагледност – естествените обекти, картини, портрети;
- словеснообразна нагледност – със средствата на езика се постига образност в характеристиката на обектите, явленията и процесите;

- условноизобразителна нагледност – схеми, чертежи, картини, таблици, графики, диаграми;
- динамична нагледност – представяне на процесите и явленията в движение и развитие.

В теста са използвани елементи както на условноизобразителната, така и на словестната нагледност.

Чрез прилагане и интегриране на възможностите на съвременните интерактивни техники и средства на обучение, в учебния процес се постига усъвършенстване и подобряване на методиката на обучение чрез използване на иновативни методи за преподаване, при които съществен елемент е визуалното (сетивното) илюстриране и онагледяване на учебния материал и учебните дейности, извършвани от учениците в процеса на изучаване и овладяване на учебното съдържание.

Нагледността в обучението може да бъде разгледана в два аспекта:

- демонстриране – например демонстрация в реално време относно прилагане и технология на изпълнение на определени команди, операции и процедури, свързани с изучаваните приложни програми;
- илюстриране – например в процеса на усвояване на определени знания, умения и учебни дейности от учениците (ICT in Research and Education, 2018).

ИЗВОДИ

Приложенията на VBA са подходящи за хора, които искат да автоматизират ежедневните си задачи с Excel или да се развият като VBA програмисти. Подходящи са както за хора с дълъг стаж в организации, така и за млади хора, които искат да развият подходящи умения и познания за добре платена работа. Много са подходящи за хора, които ежедневно ползват Excel и имат нужда от пестене на време и ресурси. Ползването на макроси в Excel осигурява незаменимо предимство да се развият като ценен кадър. Обучителите можем да използваме VBA, за да оценяваме бързо напредъка на учениците и да получаваме обратна връзка в реално време чрез използването на тестове, които проектираме и споделяме с класа си.

REFERENCES

Goranova, E., 2020. Creation of Electronic Test for Checking Competences in Distance Learning in Information Technologies. *Proceedings of University of Ruse - 2020*, volume 59, book 11.1. (**Оригинално заглавие:** Горанова, Е., 2020. Създаване на електронни тестове за проверка на компетенции по информационни технологии. Издателство на Русенски университет-2020, том 59, серия 11.1)

Онлайн уроци Excel, 2010. URL:

<http://www.hotelschool.cornell.edu/chr/pdf/showpdf/chr/research/working/revenuemanage.pdf> (Accessed on 6.05.2021).

Paschaver, B., 2021. Excel VBA Programming - The Complete Guide. (**Оригинално заглавие:** Пасхавер, Борис., 2021. Програмиране на Excel VBA - Пълното ръководство.)

ICT in Research and Education, 2018. Scientific Conference "Innovative ICT in Research and Education: Mathematics, Informatics and Information Technologies". (**Оригинално заглавие:** Пампорово, България, 2018. Научна конференция „Иновационни ИКТ в научните изследвания и обучението: математика, информатика и информационни технологии“)

ONE VIRTUAL ADVERTISING OF TOURIST ROUTES IN GREECE WITH THE POWTOON PROGRAM¹⁹

Marieta Tsvetanova – Student

Department of Technical and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev” - Silistra
Tel.: +359 988 777 374
E-mail: mimihuli55@gmail.com

Principal Assis. Prof. Evgenia Goranova, PhD

Department of Philological and Natural Sciences,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 086-821 521
E-mail: egoranova@uni-ruse.bg

Abstract: *The Balkans during the different historical periods, highlighting the main features and the leading countries during the respective period. Travels on the Balkan Peninsula and on the shores of the Balkans date back to ancient times. However, they are not typical tourist trips due to their specific motivation related to trade, military actions and others.*

Keywords: Greece, tourism, foreigners, travel, factors, digital competence, digital literacy, digital skills.

ВЪВЕДЕНИЕ

Същинският туризъм на Балканите започва да се заражда в края на XVIII и началото на XIX век. Тогава много селища по Адриатическото крайбрежие започват да се посещават от австрийската аристокрация, заради лечебните свойства на климата и водите. Туризмът по Черноморието започва да се развива малко след зараждането му по Средиземноморието, където се приема, че се поставя началото на съвременния морски туризъм. С избухването на втората световна война се слага край на този първи етап от туристическото развитие на Балканските страни. През втората половина на XX век се осъществява същинският скок в развитието на туризма на Балканите. Изключително активен през този период е туризъм в Югославия, Гърция и България. В най-новия период, обаче като безспорен лидер се обособява Турция.

Не е тайна, че индустрията за дигитален маркетинг доминира в начина, по който бизнесът рекламира своите продукти и услуги, като статистиката показва, че разходите за дигитална реклама са се увеличили с почти 10 милиарда британски лири между 2010 и 2019 г., в Англия, например, възлизайки на 14 милиарда британски лири в края на деветгодишния период. И тъй като се очаква да нарасне с още 1,6 милиарда паунда през 2020 г., си струва да вложите малко време и усилия в онлайн маркетинг тази година (Online travel, 2020).

Пазарът на AI (Изкуствен Интелект) значително се разраства. И въпреки че някои търговци може да са малко предпазливи към AI и бъдещата му способност да замени познанието на човека, той има много предимства за пейзажа на дигиталния маркетинг.

AI разчита на събиране и анализ на данни от източници от първа, втора и трета страна, което означава, че устройствата за машинно обучение могат да разберат по-добре намеренията на потребителите на интернет и да оборудват агенциите. Освен това решенията, взети с помощта на AI, се основават на данни и алгоритми в реално време, което означава, че можете да намалите маркетинговия риск и да се приближите до успешните кампании, когато използвате машинно обучение. Разбирането на потребителските намерения по-добре означава

¹⁹ Докладът е представен на студентската научна сесия на 17.05.2019 в секция Информатика с оригинално заглавие на български език: ЕДИН ВИРТУАЛНА РЕКЛАМА НА ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТ В ГЪРЦИЯ С ПРОГРАМАТА POWTOON.

подобрана персонализация. Това от своя страна води да дава потенциал да генерирате по-високи приходи от туризма в своя полза (Online travel, 2020).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Все повече туристи желаят да вземат участие в различни мероприятия по време на пътуването. Нараства броят на туристическите пътувания, при които се комбинират повече от един вид туризъм в рамките на едно пътуване.

Нараства конкуренцията между дестинациите за привличане на туристи. Нараства значението на фактора „сигурност“ при избора на дестинация.

Засилено е влиянието на средствата за масова информация. Навлизат социалните мрежи и планирането на пътувания чрез тяхното използване.

Използват се информационните технологии и мобилните платформи. Нараства съзнанието и интереса на клиентите към околната среда. Трябва да се отче и тенденция към „бягство“ от напрегнатото ежедневиe.

Фиг.1 Най-посещаваният туристически обект в Гърция

Тъй като технологиите за виртуална реалност продължават да се подобряват, е възможно виртуалният туризъм да допълни или да замени физическите пътувания и преживявания.

Новите технологии позволяват автоматизирането на дейности, които доскоро потребителите трябваше да извършват сами. Така например, туристическите агенции могат да правят онлайн регистрация за полет вместо клиента, да нанасят промени в резервацията по желание на пътника, да информират в кратък срок за неочаквани промени в полета, да помагат при избора на алтернативи и т.н.

Във връзка с рекламите на туристически маршрути изключително полезна е презентационната система Powtoon. Тя е лесна за боравене (използват се готови шаблони, които всеки може да промени според естеството на презентацията си) много е забавна, предоставя анимиране и преди всичко е безплатна. Има опции за записване на глас, кирилизан е и дава възможности за публикуване в YouTube и като HD видео.

За да се направи и презентира туристическа реклама, се пристъпва към внимателен подбор на лични снимки от галерия. Така рекламата придобива оригиналност и без риск от повторения и сравнения с други от същия тип и дестинация. Уникалността на рекламата е и с цел да привлече вниманието на туриста с добре подбрани моменти и въздействащи вмъкнати текстове с пояснения и ефекти. Всичко това се постига без проблем и лесно контролируемо с Powtoon (Kolev, 2019). Дава се възможност за вмъкване на видеа, ефекти, детайли, засилващи ефекта от избора на точно определена дестинация и маршрута, по който също има на какво да се наблегне. Powtoon празполага и с голям брой готови шаблони на разнообразна тематика, които могат да бъдат използвани дори от потребители с минимален опит. Софтуерът позволява свалянето на готово видео на персонално устройство, но също така и директното му качване в

социалните мрежи. Пристъпваме към работа, като влезем в зоната, в която се поставят снимки от личната галерия или готови, предварително селектирани моменти. Слайд панелът се използва за показване на всички слайдове и миниатюри. Изглежда може да се използва за извършване на много действия, включително добавяне, изтриване и дублиране на слайдовете. Вмъкването на надписи се прави също с предварителен подбор, свързан с туристическата ми тема и пояснения за съответната снимка от слайда. Поставянето на ефекти при надписите провокира по-изостреното внимание на зрителите и им помага да добият по-ясна представа за съответният маршрут или стока. Озвучаването на презентацията, също може да стане по избор от панела или избрана и обработена мелодия. Тази програма дава възможност и за изготвяне на електронен пътеводител, който служи за реклама и презентиране на даден маршрут, така и за виртуални разходки при невъзможност от посещение.

Фиг.2 Туристически маршрут с програмата Powtoon (A tourist route in Greece, 2020)

Фиг.3 Обекти от туристически маршрут в Гърция (A tourist route in Greece, 2020)

ИЗВОДИ

Изминалата 2019 г. е изключително успешна за туризма в Гърция. Сериозният ръст на входящия туристо поток от чужбина и на вътрешния туризъм е вследствие от предприетите активни мерки за повишаване качеството на предлаганите туристически услуги в Гърция и популяризирането в чужбина на възможностите, които предлага страната за различни видове туризъм.

За всичко това значително спомогна развитието на и нформационните и комуникационни технологии, които станаха неизменна част от бързо развиващото се ежедневие. Благодарение на тях туризмът стана по-достъпен от всякога. Разрастването на бизнеса в сектора способства за достъпността, която имат потребителите, относно своите търсения. Туризмът отдавна не е скъпо удоволствие, което малцина могат да си позволят, а напротив, множеството му комуникации благоприятстват широкото му потребление от най-различни пазарни сегменти. По този начин той се превърна в широкообхванат сектор,

включващ множество микро и макро елементи, които градираат многопластова система. Всеки един потребител може да открие в нея необходимото му, като предлагането и търсенето се хармонизират в синергичен баланс. Видовете туризъм са основната отправна точка в пазарното сегментиране.

В световен мащаб наблюдаваме силна дигитална трансформация на всички сектори и особено на туристическия. Туристическият пазар става дигитално базиран. "Туристите търсят бърз и лесен начин да получат информация. страшно много туристи се интересуват и от отзивите на потребителите и избират продукти на базата информацията в онлайн каналите.

С оглед развитието на информационните и комуникационни технологии и нарастването на обема на наличната информация в Интернет възниква необходимостта от притежаване на специфични знания и умения за работа със съществуващата технологична инфраструктура. В тази връзка понятието дигитална компетентност заема своето важно място в изследванията в областта на дигиталната култура и дигиталното разделение на обществото.

REFERENCES

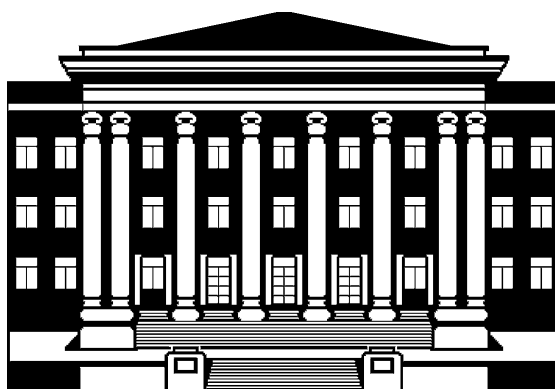
Kolev, A., (2019). A new generation presentation system. URL: <https://www.powtoon.com/my-powtoons/#/>(**Оригинално заглавие:** Колев, А., 2019. Една презентация от ново поколение URL: <https://www.powtoon.com/my-powtoons/#/>) (Accessed on 10.05.2020).

A tourist route in Greece (2020). URL: https://www.powtoon.com/online-presentation/fUmgqoDfJn1/?utm_medium=SocialShare&utm_campaign=copy%2Bshare%2Bby%2Bowner&utm_source=player-page-social-share&utm_content=fUmgqoDfJn1&utm_po=28408591&mode=movie (Accessed on 10.05.2020).

Online travel, (2020). URL: <https://www.statista.com/statistics/238852/online-travel-bookings-worldwide/> (Accessed on 10.05.2020).

UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“

UNION OF SCIENTISTS - RUSE

**61-TH ANNUAL SCIENTIFIC CONFERENCE
OF UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“
AND UNION OF SCIENTISTS – RUSE**

OCTOBER 2022

I N V I T A T I O N

**Ruse, 8 Studentska str.
University of Ruse
Bulgaria**

PROCEEDINGS
Volume 60, Series 11.3

Silistra Branch
of the University of Ruse

Under the general editing of:
Assoc. Prof. Galina Lecheva, PhD

Editor of Volume 60:
Prof. Diana Antonova, PhD

Bulgarian Nationality
First Edition

Printing format: A5
Number of copies: on-line

ISSN 1311-3321 (print)
ISSN 2535-1028 (CD-ROM)
ISSN 2603-4123 (on-line)

The issue was included in the international ISSN database, available at <https://portal.issn.org/>.
The online edition is registered in the portal ROAD scientific resources online open access

PUBLISHING HOUSE
University of Ruse "Angel Kanchev"